

În acest număr:

- REFLECȚII ASUPRA CONVENȚIEI DE LA VIENA DIN 1963 CU PRIVIRE LA RELAȚIILE CONSULARE LA A 60-A SA ANIVERSARE
- ASPECTE PRIVIND RESPECTAREA DREPTURILOR FUNDAMENTALE ÎN CONTEXTELOR PANDEMIEI DE COVID-19, ÎN CAZUL FAMILIILOR COPILOR CU DIZABILITĂȚI
- VIOLENȚA DOMESTICĂ, O ÎNCĂLCARE PEA PUȚIN VIZIBILĂ A DREPTURILOR OMULUI
- RECENZII

DREPTURILE OMULUI

revistă editată de

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI I.R.D.O.

HUMAN RIGHTS DROITS DE L'HOMME

ANUL XXXIII
NR. 2
2023

DREPTURILE OMULUI
ANUL XXXIII
NR. 2
2023

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI

DREPTURILE OMULUI

Revistă clasificată de Consiliul Național al Cercetării Științifice
din Învățământul Superior

Înregistrată la OSIM sub numărul de marcă 109255/2010

Consiliul științific

Prof. univ. dr. **Ion Albu**lescu, Universitatea Babeș-Bolyai; Prof.univ.dr. **Monna-Lisa Belu Magdo**, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; Prof.univ.dr. **Jean Marie Bernard**, director de cercetare CNRS; Prof. univ. dr. **Raluca Miga Beșteliu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, membru al Curții Permanente de Arbitraj de la Haga; Dr. **Adrian Bulgaru**, Director executiv al Institutului Român pentru Drepturile Omului; Prof. univ. dr. **Bogdan Ciucă**, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; Prof. univ. dr. **Christine Desouche**, Universitatea Paris I Panthéon-Sorbonne; Conf.univ.dr. **Elena-Mihaela Fodor**, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”; Prof.univ.dr. **Cosmin Goian**, Universitatea de Vest din Timișoara; Prof. univ. dr. **Nicole Guimezanes**, Universitatea Paris-Est Créteil, Membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof.univ.dr. **Ioan Leș**, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; Prof.univ.dr. **Irina Moroianu Zlătescu**, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, membru titular al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof. univ. dr. **Anca Nedelcu**, Universitatea din București; Prof. univ. dr. **Florica Orțan**, Universitatea din Oradea; Prof.univ.dr. **Dumitra Popescu**, Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române; Prof. univ. dr. **Ovidiu Predescu** Universitatea „George Barițiu” din Brașov, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; Prof.univ.dr. **Dominique Rousseau**, Universitatea Paris I Panthéon-Sorbonne; Conf. univ. dr. **Gabriela Rusu**, Universitatea din Craiova; Prof. univ. dr. **Vasile Stănescu**, membru al Academiei Române; Prof.univ.dr. **Laurențiu Șoitu**, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, membru al Comisiei Naționale UNESCO; Prof. univ. dr. **Gheorghe Vlăduțescu**, membru al Academiei Române.

Colegiul de redacție

Prof. univ. dr. **Ion Albu**lescu – Universitatea Babeș-Bolyai; **Daniela Albu**, Redactor al Institutului Român pentru Drepturile Omului; Prof. univ. dr. **Raluca Miga Beșteliu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, membru al Curții Permanente de Arbitraj de la Haga; Dr. **Adrian Bulgaru**, Director executiv al Institutului Român pentru Drepturile Omului; Conf. univ. dr. **Elena-Mihaela Fodor**, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”; Prof. univ.dr. **Cosmin Goian**, Universitatea de Vest din Timișoara; **Marius Mocanu**, Redactor Șef al Institutului Român pentru Drepturile Omului; Prof. univ. dr. **Irina Moroianu Zlătescu**, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, membru titular al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof. univ. dr. **Anca Nedelcu**, Universitatea din București; Prof. univ. dr. **Florica Orțan**, Universitatea din Oradea; Dr. **Carmen Rotaru** – VIA University College; Conf. univ. dr. **Gabriela Rusu** – Universitatea din Craiova; Prof. univ. dr. **Laurențiu Șoitu**, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, membru în Comisia Națională UNESCO.

Articolele publicate în revistă reflectă opinia autorilor, care nu coincide neapărat cu cea a redacției.

Institutul Român pentru Drepturile Omului
București, P-ța C.A. Rosetti, nr. 4
Tel. +40 21 3114921
e-mail: office@irdo.ro
www.irdo.ro

Tipărită la R.A. Monitorul Oficial

SUMAR

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE	9
• Reflecții asupra Convenției de la Viena din 1963 cu privire la relațiile consulare la a 60-a sa aniversare – prof. univ. dr. Jana Maftei	9
• Reflections about Dialogue as a Guarantee of Peace – prof. univ. dr. Ioan Voicu	29
• Aspecte privind respectarea drepturilor fundamentale în contextul pandemiei de COVID-19, în cazul familiilor copiilor cu dizabilități – lect. univ. dr. Carmen Costea-Bărluțiu , conf. univ. dr. Andrea Hathazi , prof. Minodora-Maria Rusan	50
• Violența domestică, o încălcare prea puțin vizibilă a drepturilor omului – Horia Mihai	72
II. RECENZII	86
• Raport de progres global privind indicatorii obiectivului 16 pentru dezvoltare durabilă: un apel la acțiune pentru pace, justiție și incluziune (UNODC, OHCHR, UNDP, 2023) – Adina-Maria Nikolić	86
• Raport „Progresul în realizarea obiectivelor dezvoltării durabile – situația egalității de gen 2023” (UN Women, UN DESA, 2023) – Daniela Albu	94

CONTENTS

I. STUDIES, RESEARCH, ARTICLES	9
• Reflections on the Vienna Convention of 1963 on Consular Relations on its 60th Anniversary – Jana Maftei , PhD, Professor	9
• Reflections about Dialogue as a Guarantee of Peace – Ioan Voicu , PhD, Professor	29
• Aspects on Fundamental Rights Issues in the Context of the COVID-19 Pandemic for Families of Children with Disabilities – Carmen Costea-Bărluțiu , PhD, Lecturer, Andrea Hathazi , PhD, Associate professor, Minodora-Maria Rusan , Professor	50

• Domestic Violence, an Under-reported Violation of Human Rights – Horia Mihai	72
II. REVIEWS	86
• Global Progress Report on Sustainable Development Goal 16 Indicators: A Wake-Up Call for Action on Peace, Justice and Inclusion (UNODC, OHCHR, UNDP, 2023) – Adina-Maria Nikolić	86
• Report “Progress on the Sustainable Development Goals: The gender snapshot 2023” (UN Women, UN DESA, 2023) – Daniela Albu	94

SOMMAIRE

I. ETUDES, RECHERCHES, ARTICLES	9
• Réflexions sur la Convention de Vienne de 1963 sur les relations consulaires à l’occasion de sa le 60ème anniversaire – prof. univ. dr. Jana Maftai	9
• Réflexions sur le dialogue comme garantie de paix – prof. univ. dr. Ioan Voicu	29
• Aspects concernant le respect des droits fondamentaux dans le contexte de la pandémie de COVID-19, dans le cas des familles d’enfants handicapés – lect. univ. dr. Carmen Costea-Bărluțiu , conf. univ. dr. Andrea Hathazi , prof. Minodora-Maria Rusan	50
• La violence domestique, une violation trop moins visible de droits de l’homme – Horia Mihai	72
II. COMPTES RENDUS DE LECTURES	86
• Rapport d’avancement mondial sur les indicateurs de l’objectif de développement durable 16 : un appel à l’action en faveur de la paix, de la justice et de l’inclusion (ONU DC, HCDH, PNUD, 2023) – Adina-Maria Nikolić	86
• Rapport „Progrès vers la réalisation des objectifs de développement durable: Gros plan sur l’égalité des sexes 2023” (ONU Femmes, ONU DAES, 2023) – Daniela Albu	94

ABREVIERI

AEP	Autoritatea Electorală Permanentă
AICHR	Comisia interguvernamentală pentru drepturile omului a Asociației Națiunilor din sud-estul Asiei
AIDC	Académie Internationale de Droit Comparé – Academia internațională de Drept Comparat
alin.	alineat
ANI	Agenția națională de integritate
ANMCS	Autoritatea Națională de Management al Calității în Sănătate
APL	Autorități publice locale
art.	articolul
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations – Asociația Națiunilor din sud-estul Asiei
asist. univ. dr.	asistent universitar doctor
CDPD	Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități
CE	Consiliul European
CEDO	Convenția europeană a drepturilor omului
cercet. st.	cercetător științific
CESC	Comitetul ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale
Cit.supra.	citatul de deasupra
CJUE	Curtea de Justiție a Uniunii Europene
cf.	conform
coord.	coordonator
CSCE	Conference for Security and Cooperation in Europe
C.pen.	Codul penal
CtEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
DGASPC	Direcții Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului
DNA	Direcția Națională Anticorupție
dr.	doctor
EASO	Biroul European de Sprijin pentru Azil
Ed.	editura

ELI	European Law Institute – Institutul de Drept European
ENAR	Rețeaua europeană de combatere a rasismului
etc	(et caetera) și celelalte
EUROSUR	Sistemul European de Supraveghere a Frontierelor
EUROSTAT	Biroul de Statistică a Uniunii Europene
FRA	European Union Agency for Fundamental Rights – Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene
FRONTEX	Agenția Europeană pentru Gestionarea Cooperării Operative la Frontierele Externe ale Statelor Membre ale Uniunii Europene
HG	Hotărâre de Guvern
I/A CHR	Inter-American Commission on Human Rights – Comisia interamericană pentru drepturile omului
ICAR	Forumul internațional privind responsabilitatea corporatistă
ICJ	International Court of Justice – Curtea Internațională de Justiție
IDEF	Institutul internațional de drept de expresie și inspirație franceze
infra.	dedesubt, mai jos
IRDO	Institutul Român pentru Drepturile Omului
ISJ	Inspectoratul Școlar Județean
lit.	litera
loc. cit.	locul citat
MFE	Ministerul Fondurilor Europene
M.Of.	Monitorul Oficial al României
MMFPSV	Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice
nr.	numărul
OG	Ordonanță de Guvern
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
ONG	organizație neguvernamentală
ONU	Organizația Națiunilor Unite
op. cit.	opera citată
OSCE	Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
OUG	Ordonanța de Urgență a Guvernului
p.	pagina
par.	paragraful
pct.	punctul
pp.	paginile
Rec	recomandare
SECA	Sistemul european comun de azil

SNSPA	Școala Națională de Studii Politice și Administrative
supra.	deasupra, mai sus
ș.a.	și alții (altele)
UE	Uniunea Europeană
UNESCO	Organizația Națiunilor Unite pentru Educație și Cultură
urm.	următoarele
vol.	volumul
vs.	(versus) contra, împotriva

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE

REFLECȚII ASUPRA CONVENȚIEI DE LA VIENA DIN 1963 CU PRIVIRE LA RELAȚIILE CONSULARE LA A 60-A SA ANIVERSARE

JANA MAFTEI*

Abstract:

The Vienna Convention on Consular Relations, adopted in 1963, is one of the most important multilateral treaties that were negotiated and adopted by the United Nations, in the early years of its existence, and its action for the progressive development and codification of international law having codified hundreds of years of experience and practice of states in the consular field.

From this perspective, we aimed to analyse issues related to the process of the setting up the consular institution until the adoption of this Convention, the importance of the provisions of the Conventions and its role in the field of current consular relations, as well as the extent to which the right to consular protection and assistance can be considered a fundamental right.

For the drafting of the paper, we used as research methods the analysis of the problems generated by the mentioned subject, with reference to the doctrinal points of view expressed in treatises and specialised literature, documentary research, interpretation of legal norms on the subject.

Keywords: consular assistance, consular protection, human rights, law on consular relations

Résumé :

La Convention de Vienne de 1963 sur les relations consulaires constitue l'un des traités multilatéraux les plus importants négociés et adoptés sous les auspices de l'Organisation des Nations Unies, au cours des premières années d'existence de cette organisation, et de son action en vue du développement progressif et de la codification des droit international et a le mérite de codifier des centaines d'années d'expérience et de pratique des États dans le domaine consulaire.

Dans cette perspective, nous avons entrepris d'analyser les aspects liés au processus de création de l'institution consulaire jusqu'à l'adoption de cette convention, l'importance des règlements de la convention et son rôle dans le domaine des relations consulaires actuelles,

* Prof. univ. dr., Universitatea „Danubius” din Galați, e-mail: janamaftei@univ-danubius.ro

ainsi que la mesure dans laquelle le droit à la protection et à l'assistance consulaires peut être considéré comme un droit fondamental.

Pour l'élaboration de l'article, j'ai utilisé comme méthodes de recherche l'analyse des problèmes générés par le sujet mentionné, en référence aux points de vue doctrinaux exprimés dans les traités et ouvrages spécialisés, la recherche documentaire, l'interprétation des normes juridiques en la matière.

Mots-clés : assistance consulaire, protection consulaire, droits de l'homme, loi sur les relations consulaires

1. Considerații introductive

Subiect constant al cercetării noastre, am abordat și cu alte prilejuri tema reglementării relațiilor consulare, din perspectiva diverselor componente sau aspecte ale activității consulare.

Anul acesta s-au împlinit 60 ani de la adoptarea Convenției de la Viena din 1963 cu privire la relațiile consulare (denumită în continuare CVRC), ceea ce a constituit un argument determinant și o motivație inspiratoare pentru a ne opri din nou atenția asupra acestui document și conținutului său reglementativ, pretext pentru a reflecta asupra evoluției relațiilor consulare de la adoptarea CVCR și asupra aspectelor relative la dezvoltarea dreptului consular, precum și asupra măsurii în care dreptul la protecție și asistență consulară poate fi considerat un drept fundamental.

Pentru a înțelege importanța reglementărilor CVRC și rolul acesteia în sfera relațiilor internaționale actuale în domeniul consular, considerăm necesar a face mai întâi o incursiune în desfășurarea istorică a procesului constituirii instituției consulare până la adoptarea acestei convenții.

Instituția consulară a apărut cu sute de ani în urmă, fapt dovedit de cercetările istorice, care au demonstrat că nașterea activității consulare a fost determinată, la origine, de nevoile negoțului, în contextul schimburilor comerciale dintre state precum și a deplasărilor persoanelor peste granițele naționale, ceea ce a contribuit nu numai la dezvoltarea relațiilor comerciale între state, dar și la necesitatea ocrotirii persoanelor fizice și juridice ale unui stat, aflate pe teritoriul altui stat.¹

S-a constatat chiar că apariția relațiilor consulare a precedat activitatea diplomatică. Motivația acestui fapt rezidă în aceea că dezvoltarea relațiilor comerciale a generat pe de o parte stabilirea reședinței comercianților în alte țări și nevoia stabilirii statutului și a protecției lor, iar pe de altă parte promovarea intereselor acestora. Referitor la acest fapt, Mircea Malița considera

¹ Lee, L.T. (2008), *Consular Law and Practice*, Oxford University Press, New York, pp. 11 și urm.

că: „negustorii străini, stabiliți pe pământul altor țări, au simțit, se pare, nevoia de a-și apăra interesele în cazul pricinilor ivite între ei sau în relațiile lor cu localnicii, recurgând la judecători aleși dintre oameni de același neam, după legile și obiceiurile naționale”.²

În opinia lui Aurel Bonciog, apariția consulatelor este legată de „evoluția drepturilor conferite străinilor stabiliți într-un stat, pe de o parte; pe de altă parte, ea este rezultatul experienței sociale care a promovat, treptat, ideea de acceptare a tutelei internaționale a statelor pentru toți cetățenii lor, oriunde s-ar afla, pe bază de reciprocitate”.³

Existența relațiilor consulare, însă, își are rădăcinile adânc înfipite în istorie, germenii instituției consulare aflându-și originea în antichitate.⁴ În literatura de specialitate este amintită existența *proxenos*-ului în Grecia antică, ca precursor al consulului din zilele noastre. *Proxenia*, adică *ospitalitatea*, constituie cea mai veche formă a relațiilor internaționale pașnice și a dreptului internațional în Grecia. Prin intermediul *proxeniei*, impusă de legăturile comerciale intense dintre cetățile grecești, se acordau străinilor, pe bază de reciprocitate, anumite drepturi și privilegii în intenția de a proteja bunurile și persoanele acestora.⁵ În lucrarea „Istoria diplomației” se precizează că „*există proxenie între diferite persoane, ginți, triburi și chiar state întregi*”, iar *proxenul*, locuitor al unui oraș, „*aducea servicii altui oraș, primind persoane particulare, cât și soli, luând asupra-și apărarea intereselor orașului respectiv și obligația morală de a-i servi ca intermediar în relațiile cu autoritățile orașului său natal. La rândul său, în cetatea de care se lega astfel, el se bucura de anumite avantaje în raport cu alți străini în ce privește comerțul, impozitele, justiția, precum și alte privilegii*”.⁶ Acest post de onoare presupunea atribuirea oarecum similare consulatelor apărute în epoca modernă. Harold Nicolson precizează că acesta era originar din orașul în care își avea reședința, dar promova și apăra interesele cetățenilor statului care îl numise și că funcția de *proxenos* se bucura de mare cinste, fapt care făcea ca mulți bărbați de seamă să dorească să fie investiți cu o asemenea calitate: „*Astfel, Pindar devenise proxenos al Atenei la Teba, iar Demostene proxenos al Tebei la Atena. Postul acesta tindea să devină ereditar, iar*

² Malița, M. (1975), *Diplomația. Școli și instituții*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Didactică și Pedagogică, București, p. 249

³ Bonciog, A. (2000), *Drept consular*, ediția a III-a, Ed. Fundației „România de Măine”, București, p. 19.

⁴ Maftai, J., (2010), *Activitatea consulară*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, p. 10 și urm.

⁵ Miga-Besteliu, R. (2003), *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Ed. All Beck, București, p. 20

⁶ Potemkin, V.P. et al. (1962), *Istoria diplomației*, Ed. Științifică, București, p. 29

instituția servea nu numai pentru sprijinirea comercianților care vizitau un oraș străin, ci și pentru inițierea tratatelor diplomatice sau atenuarea vrăjmășiei reciproce care învenina și diviza lumea elenă.” Același autor apreciază că în secolul al V-lea î.Hr., grecii au dezvoltat principii unanim acceptate privind atribuțiile consulilor.⁷ Proxenosul beneficia de garanția protecției, iar în cazul uciderii sale se aplica vinovatului aceeași pedeapsă ca în cazul uciderii unui cetățean atenian.⁸ În secolul al VI-lea î.Hr., coloniile grecești își alegeau un conducător, numit *prostates*, care le reprezenta în fața autorităților locale și le administra dreptul propriu.

În dreptul roman, cuvântul „*consul*” era folosit pentru a desemna pe unul dintre cei doi magistrați, cărora le revenea magistratura supremă, ca succesori ai posesorilor de prerogative regale⁹. Sub Republică, doi consuli erau aleși anual, servind cu drept de veto asupra acțiunilor fiecăruia. De altfel, „*consules*” se traduce prin „*acea care merg împreună*”. Ei se aflau în fruntea subsistemului magistraturilor, în vârful ierarhiei magistraților.¹⁰ Consulul a fost „*cel mai înalt oficiu*” ales prin vot al Republicii Romane și „*un oficiu electoral*” în timpul Imperiului.¹¹ Consulii executau îndatoriri religioase, dar și militare.¹² Rolul lor era de a convoca și prezida Senatul, dar și adunările populare (*comitia curiata* și *comitia centuriata*).¹³ La început erau aleși numai din rândul patricienilor, dar, începând cu anul 367 î.Hr., prin Legea Sextia, puteau fi aleși și dintre plebei.¹⁴ Așadar, nu corespundeau, din punct de vedere al atribuțiilor, cu ceea ce numim astăzi *consul*. Noțiunea de *consul* nu avea nicio legătură cu protecția străinilor, ci desemna pe șeful administrației statului.¹⁵ În societatea romană, existau persoane oficiale care reprezentau comunitatea romană și pe diferiții cetățeni în relațiile cu străinii, precum *recuperatores*, judecători speciali, aleși

⁷ Nicolson, H. (1966), *Arta diplomatică*, Ed. Politică, București, p. 9

⁸ Meiggs, R. (1949), *A Note on Athenian Imperialism*, în *The Classical Review*, Vol. 63, No. 1, Cambridge University Press on behalf of The Classical Association, p. 9

⁹ Năstase D. (2006), *Drept diplomatic și consular*, Ed. Fundației „România de Măine”, București, p. 257

¹⁰ Cizek, E. (2002), *Istoria Romei*, Ed. Padeia, București, p. 55

¹¹ Drimba, O. (1997), *Istoria culturii și civilizației*, vol. 3, Ed. Saeculum I.O., Ed. Vestala, București, p. 242

¹² Molcuț, E., Oancea, D. (1997), *Drept roman*, Casa de editură și presă „Șansa” S.R.L., București, p. 31; Brasiello, U. (1951), *Pretore “Gaiano” e Pretore “Imperiale”*, în Moschetti, G. (a c. di), *Atti del congresso internazionale di diritto romane e di storia del diritto*, Milan, p. 149

¹³ Braunstein, F., Pepin, J.F. (1991), *Ghid de cultură generală*, Ed. Orizonturi, Ed. Lider, București, p. 54

¹⁴ Tomulescu, C., (1958), *Manual de drept roman*, București, p. 779 și urm.

¹⁵ Bonciog, A. (1996), *Drept consular*, Ed. Fundației „România de Măine”, București, p. 16

în număr de trei până la cinci, care cercetau litigiile referitoare la pretențiile materiale ridicate de romani sau de reprezentanții orașelor învecinate; în perioada veche a istoriei Romei, aceștia erau aleși din rândul romanilor sau erau reprezentanți ai altor triburi italice; mai târziu, nu puteau fi aleși decât din rândul romanilor.¹⁶ În anul 242 î.Hr. apare funcția de *praetor peregrinus*¹⁷, înalt funcționar de stat care organiza judecarea proceselor dintre peregrini și romani, aplicând *jus gentium* (dreptul ginților, dreptul popoarelor), știut fiind faptul că *jus civile* se aplica numai cetățenilor romani (*ius proprium civium romanorum*).¹⁸ Apariția pretorului peregrin trebuie pusă, pe plan economic, în legătură cu dezvoltarea schimbului de mărfuri, iar pe plan juridic, în legătură cu dezvoltarea dreptului ginților.¹⁹

La fel ca și diplomația europeană modernă, instituția consulară s-a născut în Evul Mediu, în Italia. Literatura de specialitate a reținut opinia referitoare la condițiile în care primii consuli au fost desemnați în sec. al XII-lea de Republicile italiene în Levant pentru protecția compatrioților lor.²⁰ În fapt, în timpul cruciadelor, orașele comerciale, precum Veneția și Genova, trimiteau funcționari însărcinați să vegheze apărarea intereselor lor economice și a cetățenilor lor.²¹ Făcând trimitere la lucrările unor autori străini²², Mircea Malița consideră că instituția consulară „așa cum este ea cunoscută astăzi, își are originea în vechii *consules mercatorum*, cunoscuți în istoria orașelor din evul mediu”.²³ *Consules mercatorum* erau aleși de comunitățile de negustori creștini din Levant dintre ei drept conducători, pentru a apăra interesele comunității pe care o reprezentau și rezolvau litigiile apărute între membrii comunității respective, prin aplicarea legii statului de care aparțineau.²⁴ Și Dumitru Mazilu²⁵ semnaleză existența acestui consul, citând lucrarea „*Le*

¹⁶ Potemkin, V.P. *et al.*, *op. cit.*, p. 55

¹⁷ Cocoș, Șt. (2000), *Drept roman*, Ed. All Beck, București, p. 20

¹⁸ Jakotă, M.V. (1993), *Dreptul roman*, vol. I, Ed. Chemarea, Iași, pp. 65-68

¹⁹ Molcuț, E., Oancea, D., *op. cit.*, p. 32

²⁰ Dinh, N.Q (2009), *Droit international public*, 8-e edition, LGDJ, Paris, p. 844

²¹ Genet, R., (1931), *Traité de diplomatie et le droit diplomatique*, tome I, Ed. A. Pedone, Paris, p. 19

²² Oppenheim, L. (1920), *International Law*, 3rd ed., Longmans, Green & Co., London; Sen, B. (1975), *A diplomat's Handbook of International Law and Practice*, Haga, Boston, Londra

²³ Malița, M., *op. cit.*, p. 249

²⁴ Geamănu, Gr. (1983), *Drept internațional public*, vol. II, Ed. Didactică și Pedagogică, București, pp. 47-48

²⁵ Mazilu, D. (2003), *Diplomația. Drept diplomatic și consular*, Ed. Lumina Lex, București, p. 289

droit international public positif a profesorului J. de Louter²⁶. Aurel Bonciog menționează că în perioada Evului Mediu consulii de comerț erau foarte răspândiți și purtau denumiri diferite, precum *talonari, bailos, conservadores, aldermeni, priormercantorum, senescales, praetoras* etc.²⁷ În doctrina românească din prima jumătate a secolului al XX-lea se consemnează că „în timpul Evului Mediu au existat astfel de consuli, însă consulii de atunci nu aveau caracterul pe care-l au consulii de azi. Consulii de atunci erau niște persoane alese dintre negustori sau dintre corporațiunile de negustori dintr-un oraș sau dintr-o cetate și acești consuli aleși dintre negustori sau din corporațiunile negustorești, aveau misiunea să judece toate neînțelegerile care s-ar ivi între negustorii aceluiași oraș și negustorii streini, care ar fi venit în acel oraș”²⁸.

Începând cu secolul al XV-lea, consulii nu vor mai fi aleși de cetățeni, de supușii străini ai unui oraș, care făceau comerț cu același oraș; statele se organizează, se unifică, autoritatea centrală a statului devine mai puternică, conducătorii își dau seama de importanța pe care o au consulii și de aici înainte consulii sunt numiți de către autoritatea centrală a statului, de guvernul acelor state²⁹, ei devin funcționarii acestui stat, însărcinați să apere interesele supușilor statului, care se găseau în acele porturi sau orașe străine.

Secolul al XVI-lea marchează o altă etapă în evoluția instituției consulare; începând de acum consulii sunt numiți de metropolă, având sarcina să apere interesele naționalilor, „consulul devine organul unui stat, cu sarcina de a apăra interesele acestuia și ale cetățenilor săi”, după cum opina Grigore Geamănu.³⁰

În urma Tratatelor de la Westfalia de la 1648, care consacră „o nouă ordine europeană interstatală”³¹, statele devin singurele sisteme politice legitimate din Europa, sistemul westfalian legitimând o organizare a statelor suverane³². De la această epocă se înființează aproape pretutindeni legațiuni permanente, încetează legațiunile cu caracter temporar și în locul lor se stabilesc legațiuni permanente; agenții diplomatiци încep a se ocupa de interesele politice ale supușilor lor, consulii pierzând orice caracter politic și rămânând a se ocupa numai de interesele economice.

²⁶ de Louter, J. (1920), *Le droit international public positif*, vol. II, Oxford University Press, London, p. 61 și urm.

²⁷ Bonciog, A., *op. cit.*, (2000), p. 21

²⁸ Meitani, G.(1930), *Curs de drept internațional public*, Ed. Al. T. Doicescu, București, p. 346

²⁹ *Ibidem*, p. 350

³⁰ Geamănu, Gr., *op. cit.*, p. 48

³¹ Miga-Beșteliu, R., *op. cit.*, p. 26

³² Onișoru, G. (2007), *Relații internaționale*, Ed. Fundației „România de Măine”, București, p. 64

Perioada modernă se caracterizează prin aceea că în sec. al XVII-lea are loc o scădere a importanței instituției consulare, situație determinată de dezvoltarea ideii de suveranitate și incompatibilitatea jurisdicției consulare cu drepturile suverane ale statelor de reședință, precum și extinderea practicii de a stabili misiuni diplomatice permanente în țările Europei.³³ Sunt semnificative, în acest sens, tratatul de Ryswick (încheiat între Franța și Olanda) din 1697 și cel de la Utrecht din 1713, prin care se consacră supremația totală a Angliei pe mare³⁴, precum și cel de la Versailles din 1739 care reda prevederea înscrisă în tratatul din 1967, potrivit căreia părțile nu vor folosi consuli: „În viitor nu vor fi admiși consuli de nicio parte; iar dacă s-ar considera oportun să trimită rezidenți, agenți, comisari sau alții, aceștia nu își vor putea stabili reședința, decât în locurile de reședință obișnuită a Curții” (tr.n.).³⁵

În sec. al XVIII-lea, dezvoltarea comerțului internațional și a transporturilor dau un nou impuls acestei instituției consulare. Statele și-au dat seama că prin intermediul consulilor comerțul lor poate să ia un avânt mare și puterea lor economică să crească; ca urmare, numărul consulilor s-a mărit raportat la cel al agenților diplomați. Totodată, dezvoltarea relațiilor comerciale între state, fapt datorat expansiunii schimburilor economice, a condus și la necesitatea ocrotirii persoanelor fizice și juridice ale unui stat, aflate pe teritoriul altui stat.³⁶

Evoluția ulterioară a relațiilor dintre state în domeniul consular, derularea în spațiul internațional a unei activități speciale – activitatea consulară, diversitatea izvoarelor, imprecizia unor norme de sorginte cutumiară, necesitatea precizării și sistematizării normelor juridice de drept consular au constituit motive puternice pentru ca statele să înfăptuiască codificarea lor prin instrumente juridice convenționale clare și fără echivoc. În prezent, normele de drept consular sunt codificate în cea mai mare parte prin CVRC³⁷, sunt cuprinse în convenții multilaterale cu caracter regional și în numeroase acorduri bilaterale între statele care întrețin relații consulare.

2. Codificarea dreptului consular. Adoptarea CVRC

Deși, așa cum precizam la începutul lucrării, elemente de drept consular găsim încă din cele mai vechi timpuri, codificarea normelor de drept consular apare ca un proces ce s-a desfășurat greoi și care a fost împlinit abia prin

³³ Malița, M., *op. cit.*, p. 250

³⁴ Minei, N. (1967), *De la imperiu la commonwealth*, Ed. Politică, București, p. 16

³⁵ *Apud* von Miltitz, A. (1839), *Manuel des consuls*, Publisher Asher, Londres, p. 83

³⁶ Lee, L.T. (1961), *Consular Law and Practice*, London, p. 11 și urm.

³⁷ Constantin, V. (2004), *Drept internațional public*, Ed. Universității de Vest, Timișoara, p. 384

CVRC. Majoritatea instituțiilor consulare s-au format și s-au îmbogățit pe cale cutumiară, cutuma continuând să fie și în prezent un izvor de norme generale care reglementează anumite aspecte ale relațiilor consulare.

CVRC i-au precedat, însă, și alte reglementări scrise. Reper important al procesului evoluției reglementărilor în formă scrisă aparținând dreptului consular, tratatul de prietenie și comerț semnat în februarie 1535 de Franța și Imperiul Otoman, precum și amendamentele sale, dar și tratatele similare semnate ulterior între alte puteri europene și Imperiul Otoman, recunoșteau dreptul de stabilire a comercianților europeni în principalele orașe ale imperiului; potrivit acestor reguli, europenii rezidenți în imperiu erau supuși numai legilor europene, obținând un statut privilegiat de extraterritorialitate, tribunalele otomane neputând judeca un litigiu între un european și un supus al sultanului.³⁸

Nicolae Țațomir considera că punctul de plecare în domeniul relațiilor consulare a fost, însă, Convenția de la Prado, din 1769, încheiată între Franța și Spania, prin care statele menționate au stabilit un regulament cu privire la exercitarea atribuțiilor consulilor.³⁹

În 1896, Institutul de Drept Internațional elaborează un proiect de codificare; în 1925, Institutul American de Drept Internațional propune proiectul unei convenții multilaterale. În anul 1911 a fost încheiat la Caracas de către Bolivia, Columbia, Ecuador, Peru și Venezuela primul acord multilateral în domeniul relațiilor consulare. A urmat apoi *Convenția de la Havana din 1928 cu privire la agenții consulare*, care a fost ratificată de Brazilia, Columbia, Cuba, Republica Dominicană, Ecuador, Statele Unite ale Americii, Statele Unite Mexicane, Nicaragua, Panama, Peru și Uruguay, care reglementează relațiile consulare și regimul de drept al agentului consular în cazurile absenței unui acord special între state.⁴⁰

Expansiunea fluxurilor internaționale de valori materiale și spirituale, de amplificare a relațiilor de cooperare și conlucrare în domeniile comerțului, transporturilor, tehnicii, științei, a marcat o etapă importantă în evoluția instituției consulare⁴¹, mai ales după ce-al de-Al Doilea Război Mondial, și s-a materializat în crearea unui corp de norme care să o reglementeze, dreptul consular.

³⁸ Maftci, J. (2009), *Aspects de la codification du droit consulaire*, Acta Universitatis Danubius. Juridica, vol. 5, no.1, pp. 57-72; Corm, G. (1999), *Europa și Orientul*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, p. 88

³⁹ *Apud* Geamănu, Gr. (1975), *Dreptul internațional contemporan*, vol. II, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1975, p. 56

⁴⁰ Bonciog, A. *op. cit.* (2000), p.18

⁴¹ Ecobescu, N., Bădescu, G. (coord.) (1975), *Relațiile consulare ale României. Culegere de tratate, convenții și acorduri*, Ed.Politică, București, p. 5

Punctul culminant al operei de codificare a dreptului consular îl constituie, fără putință de tăgadă, adoptarea sub egida Organizației Națiunilor Unite (ONU), în anul 1963, a CVRC.

Astfel, în 1949, Comisia de Drept Internațional a selectat subiectul relațiilor consulare ca fiind potrivit pentru codificare, considerându-se că se cuvine a i se acorda aceeași prioritate ca și codificării relațiilor și imunităților diplomatice⁴², dar examinarea sa a început în 1955⁴³ și abia în 1961 a adoptat Proiectul de articole referitoare la relațiile consulare⁴⁴.

În același an, la 18 decembrie, Adunarea Generală a ONU, îndeplinind sarcina sa „*de a încuraja dezvoltarea progresivă și codificarea dreptului internațional*” prevăzută de Carta Națiunilor Unite (art. 13), a hotărât convocarea la Viena, pentru anul 1963, a unei conferințe a ONU în scopul elaborării unei convenții privind relațiile consulare.⁴⁵

Conferința a avut loc la palatul Hofburg din Viena și s-a desfășurat între 4 martie și 24 aprilie 1963. După negocieri anevoioase ale plenipotențiarilor din cele 92 de state, datorate unor dificultăți precum „*existența unui număr imens de convenții bilaterale*”, sau „*multitudinea de soluții și practici, de multe ori diferite și contradictorii*” ori „*varietatea și complexitatea funcțiilor consulare*”⁴⁶, a fost adoptată *Convenția de la Viena cu privire la relațiile consulare*⁴⁷. Au fost, de asemenea, adoptate și două *Protocoale adiționale*,

⁴² A se vedea ONU (1949), *Yearbook of the International Law Commission*, p. 46 și urm., disponibil la https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1949_v1.pdf

⁴³ A se vedea ONU (1955), *Yearbook of the International Law Commission*, vol. I, disponibil la https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1955_v1.pdf

⁴⁴ A se vedea ONU (1961), *Yearbook of the International Law Commission*, vol. II, disponibil la https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1961_v2.pdf

⁴⁵ do Nascimento e Silva, G. E. (1964), *The Vienna Conference on Consular Relations. The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 13, No. 4, p. 1214; Quigley, J.B., (2013), *Vienna Convention on Consular Relations: in Retrospect and into the Future*, in *Southern Illinois University Law Journal*, vol.38, Ohio State Public Law Working Paper No. 251, pp. 1-2; a se vedea și *United Nations Conference on Consular Relations, Volume I: Summary Records*, disponibil la https://legal.un.org/diplomaticconferences/1963_cons_relations/vol1.shtml

⁴⁶ Anghel, I.M., (2011), *Dreptul diplomatic și Dreptul consular*, Ed. Universul Juridic, București, p. 525 și urm.

⁴⁷ Pentru detalii, a se vedea, de exemplu, Ecobescu, N., Bădescu, G., *op. cit.*, p. 6; Ahmad, M.A. (1973), *L'institution consulaire et le droit international; étude de la Convention de la Vienne du 24 avril 1963 sur les relations consulaires et la pratique des États dans ce domaine*, LGDJ, Paris; Anghel, I.M., Diaconu, I. (1964), *Codificarea dreptului consular*, *Revista „Justiția nouă”*, nr.5, p.49 și urm. *apud* Anghel, I.M., *op. cit.*, p. 528

care reglementează *jurisdicția obligatorie*⁴⁸ și, respectiv, *cetățenia membrilor personalului consular*⁴⁹.

Actul final al Conferinței a fost semnat la Viena la 24 aprilie 1963. CVRC și protocoalele opționale au rămas deschise pentru semnare până la 31 octombrie 1963 la Ministerul Federal pentru Afaceri Externe al Austriei și, ulterior, până la 31 martie 1964, la sediul ONU. Ele rămân deschise pentru aderare pentru toți membrii Organizației Națiunilor Unite sau părțile la Statutul Curții Internaționale de Justiție, precum și pentru orice alt stat invitat de către Adunarea Generală pentru a deveni parte, până în prezent 182 de state fiind înregistrate ca state părți la această convenție⁵⁰.

CVRC și ambele protocoale opționale au intrat în vigoare la 19 martie 1967. România a ratificat Convenția prin Decretul Consiliului de Stat nr. 481/1972, publicat în Buletinul Oficial nr. 10/28 ianuarie 1972. În expunerea de motive a Decretului Consiliului de Stat nr. 481/1972, publicat în Buletinul Oficial nr. 10/28 ianuarie 1972 pentru aderarea Republicii Socialiste România la CVRC⁵¹, se menționează că aceasta reprezintă pentru statele părți un instrument juridic corespunzător promovării relațiilor consulare.

CVRC codifică și consacră normele generale admise în practica internațională în domeniul relațiilor consulare, oferind un cadru pentru încheierea convențiilor bilaterale consulare între țări. Prevederile sale sunt în concordanță cu scopurile și principiile Cartei Națiunilor, în special cele privind egalitatea suverană a statelor, menținerea păcii internaționale și securității, precum și promovarea relațiilor de prietenie între națiuni și asigură un standard legislativ internațional pentru probleme precum modul de stabilire și întreținere a relațiilor consulare, înființarea oficiilor consulare, numirea și admiterea șefilor oficiilor consulare și a membrilor acestor oficii, exercitarea funcțiilor consulare.

3. Protecția/asistența consulară și problema drepturilor omului

Sistemul funcțiilor consulare este în măsură să ne dezvăluie raporturile multiple și complexe create de dreptul consular⁵² și alcătuiește conținutul

⁴⁸ ONU, *Protocolul opțional la CVRC referitor la soluționarea obligatorie a diferendelor*, disponibil la: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=III-8&chapter=3

⁴⁹ O.N.U., *Protocolul opțional la CVRC, referitor la cetățenia membrilor personalului consular*, disponibil la: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=III-7&chapter=3&clang=_en

⁵⁰ O.N.U., *Convenția de la Viena din 1963 privind relațiile consulare*, disponibilă la: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=III-6&chapter=3&clang=_en

⁵¹ Decretul Consiliului de Stat nr. 481/1972, publicat în Buletinul Oficial nr. 10/28 ianuarie 1972, disponibil la <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/75865>

⁵² Maresca, A. (1972), *Recueil de cours. Les relations consulaires et les fonctions du consul en matière de droit privé*, Academie Internationale de la Haye, p. 135

relațiilor consulare reprezentând totalitatea atribuțiilor pe care le au oficiile consulare și personalul lor consular care au stat, de altfel, la baza apariției instituției consulare și a dezvoltării sale ulterioare. Aceste atribuții ale reprezentanților consulari au fost stabilite prin cutume, tratate și convenții consulare bilaterale, în funcție de interesele statelor⁵³, iar CVRC le enumeră extensiv, însă nu și exhaustiv⁵⁴, în art. 5. Potrivit reglementărilor CVRC, consulii sunt chemați să îndeplinească funcții numeroase și extrem de variate, scopul îndeplinirii acestora fiind acela de a proteja interesele economice, comerciale, culturale ori științifice ale statului trimitător, precum și ale cetățenilor săi în statul de reședință, față de care au atribuții referitoare la asistența și protecția consulară, considerată de majoritatea autorilor cea mai reprezentativă, importantă și activă funcție consulară, constituind esența instituției consulare.⁵⁵

Recunoscut în doctrina de specialitate⁵⁶, dreptul statului de a-și proteja cetățenii a fost afirmat și de practica statelor și se concretizează în sarcina consulului de a veghea ca drepturile conaționalilor săi să fie respectate într-o țară străină, de a lua toate măsurile pe care le consideră necesare și utile pentru a realiza acest scop. Într-o exprimare plastică aparținând lui P.L.E. Pradier-Fodéré, prin activitatea desfășurată de consulii săi, „*statul își extinde brațul protector pe întreaga suprafață a globului*”.⁵⁷

Asigurarea și apărarea drepturilor și intereselor cetățenilor reiese din însăși esența noțiunii de cetățenie, fundamentul juridic al protecției consulare fiind raportul de cetățenie și intră în capacitatea oricărui cetățean dreptul de a cere apărarea și protecția statului său, acest drept fiind garantat în mod egal alături de alte drepturi și libertăți de către actul fundamental – Constituția statului, dar și de documente internaționale, precum Declarația universală a drepturilor omului, Convenția cu privire la drepturile copilului, Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice etc.⁵⁸

⁵³ Malița, M., *op. cit.*, p. 258; Oppenheim, L., *op. cit.* (1920), p. 837; Mazilu, D., *op. cit.* p.296, Anghel, I.M., *op. cit.*, p.591 și urm.

⁵⁴ Constantin, V., *op. cit.* p. 395

⁵⁵ Anghel, I.M. *op. cit.* p. 623; Oppenheim, L. (1955), *International Law, A Treaties*, vol. I, *Peace*, 8th ed., Longmans, Green & Co., London, New York, p. 838-839; Maresca, A. (1966), *Le relazioni consolari*, Giuffrè Editore, Milano, p. 353

⁵⁶ Lee, L.T. (1990), *Consular Law and Practice*. Clarendon Press, Oxford, p.124; Anghel, I. M., *op. cit.*, pp. 540-567; Maftei, J., *op. cit.*, (2010), pp. 9-39 ș.a.

⁵⁷ *Apud* Stuart, G. H. (1952), *American Diplomatic and Consular Practice*, Appleton-Century-Crofts, New York, p. 372

⁵⁸ Maftei, J., *op. cit.* (2010), pp. 127-128

CVRC menționează distinct în cuprinsul reglementărilor sale cele două funcții: art. 5 lit. e): „a acorda ajutor și asistență cetățenilor persoane fizice și juridice ai statului trimițător”; art. 5 lit. a): „a proteja în statul de reședință interesele statului trimițător și ale cetățenilor săi, persoane fizice sau juridice, în limitele admise de dreptul internațional”.

Deși cele două funcții (asistența consulară și protecția consulară) urmăresc același scop și pot fi îndeplinite concomitent uneori, există multe elemente ce contribuie la distincția dintre ele. Astfel, asistența consulară constituie, de regulă, un raport cu caracter național, intern, bilateral, care are loc între funcționarul consular și conaționalul său, care presupune comunicarea cu acesta, îndrumarea lui, sprijin, acordarea de sfaturi, de recomandări și nu presupune neapărat stabilirea unui contact între funcționarul consular și organele statului de reședință, dar consulul poate solicita autorităților competente informații referitoare la situațiile în care interesele conaționalilor săi sunt lezate, poate să-i asiste pe aceștia pe lângă organele jurisdicționale, poate să îndeplinească rolul de interpret etc. Protecției consulare i se adaugă implicarea autorității statului de reședință, fapt de natură a internaționaliza acest raport, în care funcționarul consular își valorifică dreptul de a acționa în baza raportului de cetățenie preexistent în favoarea conaționalilor săi prevalându-se de calitatea sa oficială de organ al statului. Pe de altă parte, chiar dacă pot fi îndeplinite concomitent, succesiunea logică în timp a acestor funcții presupune îndeplinirea mai întâi a acțiunilor de asistență consulară și apoi a celor de protecție.⁵⁹

Ion M. Anghel consideră protecția consulară un drept al cetățeanului, însă nu și o obligație a statului în cauză, ci o facultate a sa, „un drept discreționar de care dispune”, acesta putând să decidă asupra efectuării demersului în funcție de împrejurările și interesele generale naționale, de respectarea principiilor fundamentale care guvernează relațiile dintre state, de angajamentele internaționale valabil asumate; abținerea funcționarului consular în ce privește acordarea protecției solicitată de un național al său nu ar constitui, în principiu, „temei pentru acțiunea în daune-interese contra lui personal sau a

⁵⁹ Maftai, J. (2022), *Asistența consulară a cetățenilor – atribut al statului trimițător/Consular assistance and protection of citizen–attribute of the sending state*, Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale, Nr. 1, vol. 17/2022, p. 20 și urm.; Lăpuște, I.-M. (2019), *Asistența și protecția consulară oferită cetățenilor europeni prin intermediul misiunilor diplomatice/oficiilor consulare ale României*, Revista Romana de Dreptul Muncii, nr. 3, 2019, p. 45

statului pe care-l reprezintă – afară dacă o asemenea răspundere nu este impusă unuia sau altuia sau ambilor împreună, prin legea aceluia stat.”⁶⁰

Exercitarea asistenței și protecției consulare de către funcționarii consulari este facilitată de comunicarea și de contactul cu cetățenii statului trimițător, art. 36 din CVRC stabilind că:

„a) funcționarii consulari trebuie să aibă libertatea de a comunica cu cetățenii statului trimițător și de a avea acces la aceștia. Cetățenii statului trimițător trebuie să aibă aceeași libertate de a comunica cu funcționarii consulari și de a avea acces la ei;

b) autoritățile competente ale statului de reședință trebuie să avertizeze fără întârziere postul consular al statului trimițător atunci când, în circumscripția sa consulară, un cetățean al acestui stat este arestat, încarcerat sau pus în stare de detențiune preventivă sau reținut în orice altă formă de detențiune, dacă cetățeanul în cauză cere aceasta. Orice comunicare adresată postului consular de către persoana arestată, încarcerată sau pusă în stare de detențiune preventivă sau reținută în orice altă formă de detențiune, trebuie, de asemenea, transmisă fără întârziere de către aceste autorități. Acestea trebuie să informeze fără întârziere persoana în cauză despre drepturile care îi revin în baza prezentului alineat;

c) funcționarii consulari au dreptul de a vizita pe un cetățean al statului trimițător care este încarcerat, în stare de detențiune preventivă sau reținut în orice altă formă de detențiune, de a se întreține și de a purta corespondență cu el, precum și de a lua măsuri pentru asigurarea reprezentării lui în justiție. De asemenea, ei au dreptul de a vizita pe un cetățean al statului trimițător care se află încarcerat sau deținut în circumscripția lor în executarea unei hotărâri judecătorești. Cu toate acestea, funcționarii consulari trebuie să se abțină de a interveni în favoarea unui cetățean încarcerat sau aflat în stare de detențiune preventivă sau reținut în orice altă formă de detențiune, dacă cetățeanul în cauză se opune în mod expres la aceasta.”

Potrivit acestor reglementări, statul de reședință nu trebuie să limiteze în nici un fel posibilitățile de comunicare dintre funcționarul consular și cetățeanul statului trimițător care solicită asistență și protecție consulară și accesul acestuia la oficiul consular. Mai mult decât atât, autoritățile statului de reședință au chiar obligația de a notifica consulului statului trimițător în cel mai scurt timp în situația dispunerii unor măsuri privative de libertate și de a informa persoana în cauză despre drepturile care îi revin.

⁶⁰ Anghel, I.M., *op. cit.*, p. 629

Încălcarea obligației de a facilita accesul consular la resortisanții arestați a fost invocată de către SUA în cauza supusă judecării Curții Internaționale de Justiție (CIJ), în urma ocupării Ambasadei sale la Teheran de către militanții iranieni la 4 noiembrie 1979 și capturării și reținerii ca ostatici a membrilor personalului său diplomatic și consular.⁶¹ CIJ a susținut că sechestrarea ostaticilor a făcut imposibilă asigurarea protecției consulare a acestora și a reafirmat importanța principiilor dreptului internațional care guvernează relațiile diplomatice și consulare dintre state. De menționat și faptul că argumentația SUA a inclus și afirmația conform căreia, în domeniul protecției consulare, CVRC acordă drepturi nu numai statelor, ci și indivizilor.⁶²

Guvernul Mexicului a invocat încălcarea dreptului la notificare consulară și la comunicare consulară în cazul *Avena*, susținând că cetățenii săi nu fuseseră informați la momentul arestării cu privire la accesul la un consul al Mexicului și a cerut restabilirea *status quo ante*, prin caracterizarea accesului consular ca o problemă de drepturi ale omului, afirmând că dreptul la notificare consulară și la comunicare consulară în temeiul CVRC este un drept fundamental al omului care face parte dintr-un proces echitabil în cadrul procedurilor penale și ar trebui garantat pe teritoriul fiecăreia dintre părțile contractante la CVRC, încălcarea lui având ca efect *ipso facto* vicierea întregului proces al procedurilor penale desfășurate cu încălcarea acestui drept fundamental.⁶³ Referitor la identificarea accesului consular ca drept fundamental, CIJ a răspuns Mexicului că problema dacă drepturile prevăzute de CVRC sunt sau nu drepturi ale omului nu este o chestiune pe care Curtea trebuie să o decidă și că nici textul, nici obiectul și scopul CVRC, precum și nicio indicație din lucrările pregătitoare nu susțin această concluzie.

Dreptul la acces consular este, însă, abordat din perspectiva drepturilor omului de alte organisme și documente internaționale. Astfel, în 2001, Comisia ONU pentru Drepturile Omului, abordând chestiunea pedepsei capitale, a adoptat Rezoluția 77/2002 în cuprinsul căreia îndeamnă toate statele care încă mențin pedeapsa cu moartea „să respecte garanțiile care asigură protecția drepturilor celor care se confruntă cu pedeapsa cu moartea și să respecte pe

⁶¹ CIJ, *United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (United States of America v. Iran)*, disponibil la <https://www.icj-cij.org/case/64>

⁶² Quigley, J.B., *op. cit.*, p. 7

⁶³ CIJ, *Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America)*, Judgment, I. C. J. Reports 2004, disponibil la <https://www.icj-cij.org/case/128>

*deplin obligațiile lor internaționale, în special cu cele prevăzute la articolul 36 din Convenția de la Viena din 1963 privind relațiile consulare.*⁶⁴

În art. 2 din *Codul de conduită al oficialilor ce aplică legea*, adoptat de Adunarea Generală a ONU la 17 decembrie 1979, se menționează că aceștia „trebuie să respecte și să protejeze demnitatea umană și să mențină și să susțină drepturile omului ale tuturor persoanelor” în îndeplinirea îndatoririi lor. Important de remarcat este faptul că în *Comentariul* la acest articol se menționează printre instrumentele internaționale relevante care protejează drepturile omului și CVRC, alături de Declarația universală a drepturilor omului, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, Declarația privind protecția tuturor persoanelor împotriva torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, Convenția internațională pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, Convenția pentru prevenirea și pedepsirea crimei de genocid etc.⁶⁵

De evidențiat este și faptul că prin intermediul unor astfel de tratate se reglementează aspecte referitoare la respectarea drepturilor omului în derularea procedurilor penale ce ar putea fi invocate în cazul încălcării accesului consular (a se vedea, de exemplu, art. 9 alin. (3) și art. 14 alin. (3) lit. a) din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice; art. 40 din Convenția cu privire la drepturile copilului etc.). De asemenea, au fost create mecanisme și proceduri internaționale prin care respectarea accesului consular de către state poate fi supravegheată ca o chestiune de drepturile omului, statele părți la tratatele privind drepturile omului fiind obligate să raporteze periodic unui comitet instituit în temeiul unui astfel de tratat (de exemplu, Comitetul pentru drepturile copilului, Comitetul pentru eliminarea discriminării rasiale etc.). Potrivit procedurilor acestor comitete, un stat parte sau orice persoană fizică care susține o încălcare a prevederilor tratatului respectiv poate formula o comunicare cu privire la aceasta, inclusiv în cazul unei încălcări a accesului consular.

J.B. Quigley consideră că dreptul de acces consular prevăzut de art. 36 al CVRC a devenit atât de generalizat, încât este recunoscut în prezent ca drept cutumiar în materia drepturilor omului.⁶⁶

⁶⁴ Comisia ONU pentru Drepturile Omului, *Resolution 2002/77, The question of the death penalty, E/CN.4/RES/2002/77*, disponibilă la https://ap.ohchr.org/documents/sdpage_e.aspx?b=1&se=6&t=11

⁶⁵ Adunarea Generală a ONU, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials, A/RES/34/169 (Dec. 17, 1979)*, disponibil la <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/code-conduct-law-enforcement-officials>

⁶⁶ Quigley, J.B., *op. cit.*, p.25

Având în vedere necesitatea consolidării protecției (diplomatice) și consulare a cetățenilor europeni, Uniunea Europeană a inclus dreptul cetățenilor europeni la protecție consulară în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene și a conferit prin reglementări proprii o nouă dimensiune a acestui drept: „Orice cetățean al Uniunii beneficiază, pe teritoriul unei țări terțe în care statul membru, al cărui resortisant este, nu este reprezentat, de protecția autorităților diplomatice sau consulare ale oricărui stat membru, în aceleași condiții ca și resortisanții aceluia stat” (art. 46).⁶⁷

4. În loc de concluzii

Adoptarea CVRC a fost considerată de Luke T. Lee „fără îndoială cel mai important eveniment din întreaga istorie a instituției consulare”⁶⁸, având meritul de a fi codificat sute de ani de practică consulară a statelor. CVRC a adus consistente îmbunătățiri reglementării relațiilor consulare dintre state și a contribuit semnificativ la asigurarea drepturilor cetățenilor lor aflați în altă țară și constituie dovada incontestabilă pe care statele o acordă dezvoltării relațiilor armonioase dintre ele în acest domeniu. Adoptată cu 60 de ani în urmă, CVRC și-a dovedit nu numai eficacitatea referitor la problemele pe care le reglementează, dar și durabilitatea, prin asigurarea standardului minim al protecției juridice a activității consulare pe care comunitatea internațională a înțeles să-l instituie în această materie. Desigur că, odată cu evoluția societății, se constată și o diversificare și multiplicare a solicitărilor de servicii de asistență și protecție consulară, dezvoltarea noilor tehnologii de comunicare și informatizarea procedurilor consulare, rațiuni de securitate și de protecție a informațiilor etc., care constituie doar o parte dintre provocările cărora statele trebuie să le facă față în gestionarea activității consulare și care ar putea justifica întrebarea: mai este relevant cadrul politic și juridic reflectat de CVRC pentru sec. XXI? În doctrină s-a propus chiar un cod consular care să completeze CVRC.⁶⁹ Convenția de la Viena din 1963 cu privire la relațiile consulare stabilește, însă, o limită pe care aceste viitoare acorduri trebuie să o respecte, referitoare la compatibilitatea cu principiile fundamentale ale sale: „Nici o dispoziție din prezenta convenție nu poate împiedica statele să încheie acorduri

⁶⁷ Uniunea Europeană, *Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene*, disponibilă la <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=DE>; Angel, I.M., op. cit., pp.630-631; Maftai, J., op. cit. (2022), pp. 23-26

⁶⁸ Apud Aceves, W.J. (1998), *The Vienna Convention on Consular Relations: a Study of Rights, Wrongs, and Remedies*, în *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, vol. 31, Nr. 2, p. 263

⁶⁹ Crosbie, W. (2018). *A Consular Code to Supplement the VCCR*, în *The Hague Journal of Diplomacy*, 13(2), pp. 233-243

internaționale care să confirme, să completeze sau să dezvolte dispozițiile acesteia sau care să extindă sfera lor de aplicare” (art. 73 alin. (2)), regulă confirmată și de art. 72 alin. (2) lit. b), potrivit căruia nu este considerat discriminatoriu „faptul că statele își acordă reciproc, prin cutumă sau prin acord, un tratament mai favorabil decât cel cerut de dispozițiile prezentei convenții.”

Bibliografie:

- Aceves, W.J. (1998), *The Vienna Convention on Consular Relations: a Study of Rights, Wrongs, and Remedies*, în *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, vol. 31, Nr. 2, pp. 257-324
- Ahmad, M.A. (1973), *L'institution consulaire et le droit international; étude de la Convention de la Vienne du 24 avril 1963 sur les relations consulaires et la pratique des États dans ce domaine*, LGDJ, Paris
- Anghel, I.M., (2011), *Dreptul diplomatic și Dreptul consular*, Ed. Universul Juridic, București
- Bonciog, A. (1996), *Drept consular*, Ed. Fundației „România de Mâine”, București
- Bonciog, A. (2000), *Drept consular*, ediția a III-a, Ed. Fundației „România de Mâine”, București,
- Brasiello, U. (1951), *Pretore "Gaiano" e Pretore "Imperiale"*, în Moschetti, G. (a c. di), *Atti del congresso internazionale di diritto romane e di storia del diritto*, Milan, pp. 149-166
- Braunstein, F., Pepin, J.F. (1991), *Ghid de cultură generală*, Ed. Orizonturi, Ed. Lider, București
- Cizek, E. (2002), *Istoria Romei*, Ed. Padeia, București
- Cocoș, Șt. (2000), *Drept roman*, Ed. All Beck, București
- Constantin, V. (2004), *Drept internațional public*, Ed. Universității de Vest, Timișoara
- Corm, G. (1999), *Europa și Orientul*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca
- Crosbie, W. (2018). *A Consular Code to Supplement the VCCR*, în *The Hague Journal of Diplomacy*, 13(2), pp. 233-243
- de Louter, J. (1920), *Le droit international public positif*, vol. II, Oxford University Press, London
- Dinh, N.Q (2009), *Droit international public*, 8-e edition, LGDJ, Paris
- do Nascimento e Silva, G. E. (1964), *The Vienna Conference on Consular Relations. The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 13, No. 4, pp. 1214-1254

- Drimba, O. (1997), *Istoria culturii și civilizației*, vol. 3, Ed. Saeculum I.O., Ed. Vestala, București
- Ecobescu, N., Bădescu, G. (coord.) (1975), *Relațiile consulare ale României. Culegere de tratate, convenții și acorduri*, Ed. Politică, București
- Geamănu, Gr. (1975), *Dreptul internațional contemporan*, vol. II, Ed. Didactică și Pedagogică, București
- Geamănu, Gr. (1983), *Drept internațional public*, vol. II, Ed. Didactică și Pedagogică, București
- Genet, R., (1931), *Traité de diplomatie et le droit diplomatique*, tome I, Ed. A. Pedone, Paris
- Jakotă, M.V. (1993), *Dreptul roman*, vol. I, Ed. Chemarea, Iași
- Lăpuște, I.-M. (2019), *Asistența și protecția consulară oferită cetățenilor europeni prin intermediul misiunilor diplomatice/oficiilor consulare ale României*, Revista Romana de Dreptul Muncii, nr. 3, 2019
- Lee, L.T. (1961), *Consular Law and Practice*, London
- Lee, L.T. (1990), *Consular Law and Practice*. Clarendon Press, Oxford
- Lee, L.T. (2008), *Consular Law and Practice*, Oxford University Press, New York
- Maftei, J. (2009), *Aspects de la codification du droit consulaire*, Acta Universitatis Danubius. Juridica, vol. 5, no.1, pp. 57-72
- Maftei, J. (2022), *Asistența consulară a cetățenilor – atribut al statului trimițător/Consular assistance and protection of citizens – attribute of the sending state*, Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale, Nr. 1, vol. 17/2022, pp. 16-29
- Maftei, J., (2010), *Activitatea consulară*, Ed. Didactică și Pedagogică, București
- Malița, M. (1975), *Diplomația. Școli și instituții*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Didactică și Pedagogică, București
- Maresca, A. (1972), *Recueil de cours. Les relations consulaires et les fonctions du consul en matière de droit privé*, Academie Internationale de la Haye
- Maresca, A. (1966), *Le relazioni consolari*, Giuffrè Editore, Milano
- Mazilu, D. (2003), *Diplomația. Drept diplomatic și consular*, Ed. Lumina Lex, București
- Meiggs, R. (1949), *A Note on Athenian Imperialism*, în *The Classical Review*, Vol. 63, No. 1, Cambridge University Press on behalf of The Classical Association, pp. 9-12

- Meitani, G.(1930), *Curs de drept internațional public*, Ed. Al.T.Doicescu, București
- Miga-Beșteliu, R. (2003), *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Ed. All Beck, București
- Minei, N. (1967), *De la imperiu la commonwealth*, Ed. Politică, București
- Molcuț. E., Oancea, D. (1997), *Drept roman*, Casa de editură și presă „Șansa” S.R.L., București
- Năstase D. (2006), *Drept diplomatic și consular*, Ed. Fundației „România de Mâine”, București
- Nicolson, H. (1966), *Arta diplomatică*, Ed. Politică, București
- Onișoru, G. (2007), *Relații internaționale*, Ed. Fundației „România de Mâine”, București
- Oppenheim, L. (1920), *International Law*, 3rd ed., Longmans, Green & Co., London;
- Oppenheim, L. (1955), *International Law, A Treaties*, vol. I, *Peace*, 8th ed., Longmans, Green & Co., London, New York
- Potemkin, V.P. et all. (1962), *Istoria diplomației*, Ed. Științifică, București
- Quigley, J.B., (2013), *Vienna Convention on Consular Relations: in Retrospect and into the Future*, in Southern Illinois University Law Journal, vol.38, Ohio State Public Law Working Paper No. 251, pp.1-25, disponibil la: <https://ssrn.com/abstract=2435151> sau <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2435151>
- Stuart, G. H. (1952), *American Diplomatic and Consular Practice*, Appleton-Century-Crofts, New York
- Tomulescu, C., (1958), *Manual de drept roman*, București
- von Miltitz, A. (1839), *Manuel des consuls*, Publisher Asher, Londres
- Adunarea Generală a ONU, *Code of Conduct for Law Enforcement Officials*, A/RES/34/169 (Dec. 17, 1979), disponibil la <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/code-conduct-law-enforcement-officials>
- CIJ, *Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America)*, Judgment, I. C. J. Reports 2004, disponibil la <https://www.icj-cij.org/case/128>
- CIJ, *United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (United States of America v. Iran)*, disponibil la <https://www.icj-cij.org/case/64>
- Comisia ONU pentru Drepturile Omului, *Resolution 2002/77, The question of the death penalty*, E/CN.4/RES/2002/77, disponibilă la https://ap.ohchr.org/documents/sdpage_e.aspx?b=1&se=6&t=11

- Decretul Consiliului de Stat nr. 481/1972, publicat în Buletinul Oficial nr. 10/28 ianuarie 1972, disponibil la <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/75865>
- ONU (1949), *Yearbook of the International Law Commission*, p.46 și urm., disponibil la https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1949_v1.pdf
- ONU (1955), *Yearbook of the International Law Commission*, vol. I, disponibil la https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1955_v1.pdf
- ONU (1961), *Yearbook of the International Law Commission*, vol. II, disponibil la https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1961_v2.pdf
- ONU, *Convenția de la Viena din 1963 privind relațiile consulare*, disponibilă la: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=III-6&chapter=3&clang=_en
- ONU, *Protocolul opțional la CVRC referitor la soluționarea obligatorie a diferendelor*, disponibil la: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=III-8&chapter=3
- ONU, *Protocolul opțional la CVRC, referitor la cetățenia membrilor personalului consular*, disponibil la: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=III-7&chapter=3&clang=_en
- ONU, *United Nations Conference on Consular Relations, Volume I: Summary Records*, disponibil la https://legal.un.org/diplomaticconferences/1963_cons_relations/vol1.shtml
- Sen, B. (1975), *A diplomat's Handbook of International Law and Practice*, Haga, Boston, Londra
- Uniunea Europeană, *Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene*, disponibilă la [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=DE;](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=DE)

REFLECTIONS ABOUT DIALOGUE AS A GUARANTEE OF PEACE

IOAN VOICU*

Abstract:

Acest articol se concentrează asupra actualității conceptului de dialog ca factor esențial pentru menținerea păcii, în lumina unei rezoluții propuse de 68 de state în cadrul Adunării Generale a ONU și adoptate prin consens la 6 decembrie 2022. Textul articolului analizează în detaliu conținutul bogat al rezoluției, acordând o atenție deosebită elementelor specifice referitoare la modul de implementare a acesteia de către statele membre ale organizației mondiale. Totodată, se subliniază relevanța Declarației ONU din 2016 privind dreptul la pace și rolul crucial al tinerei generații în aplicarea prevederilor acesteia într-o lume caracterizată prin vulnerabilități, perplexități și discontinuități globale. Sunt evidențiate puținele evenimente care au marcat în 2023 Anul Internațional al Dialogului ca Garanție a Păcii, menționându-se, totodată, că această inițiativă diplomatică nu s-a bucurat de interesul cuvenit în baza ansamblului conceptelor generoase care au inspirat-o.

Articolul sugerează câteva idei pentru viitor, a căror materializare intră în competența UNESCO. Această instituție specializată a ONU are un rol semnificativ în promovarea educației pentru pace, atât în conformitate cu mandatul înscris în Constituția sa, cât și în lumina recomandărilor adoptate la cea de-a 42-a sesiune a Conferinței Generale din noiembrie 2023.

Cuvinte cheie: dialog, garanție, pace, ONU, UNESCO, rezoluție, recomandare, relații prietenești, drepturile omului

Résumé :

Cet article est axé sur l'actualité du concept de dialogue comme facteur essentiel du maintien de la paix, à la lumière d'une résolution proposée par 68 États à l'Assemblée générale de l'ONU et adoptée par consensus le 6 décembre 2022. Le texte de l'article analyse en détail le riche contenu de la résolution, en accordant une attention particulière aux éléments spécifiques liés à sa mise en œuvre par les États membres de l'organisation mondiale. Dans le même temps, la pertinence de la Déclaration des Nations Unies de 2016 sur le droit à la paix et le rôle crucial de la jeune génération dans l'application de ses dispositions dans un monde caractérisé par des vulnérabilités, des perplexités et des discontinuités mondiales sont également rappelés. Les quelques événements qui ont marqué 2023 Année internationale du dialogue comme

* PhD, Visiting Professor, Assumption University, Bangkok, (2000-2019), e-mail: ioanvoicu@yahoo.com

garantie de paix sont rappelés, tout en notant que cette initiative diplomatique n'a pas suscité l'intérêt dû, malgré l'ensemble des concepts généreux qui l'ont inspirée.

L'article suggère quelques idées pour l'avenir, dont la matérialisation relève de la compétence de l'UNESCO. Cette institution spécialisée de l'ONU joue un rôle important dans la promotion de l'éducation à la paix, à la fois conformément au mandat inscrit dans sa Constitution et à la lumière des recommandations adoptées lors de la 42e session de la Conférence générale en novembre 2023.

Mots-clés : dialogue, garantie, paix, ONU, UNESCO, résolution, recommandation, relations amicales, droits de l'homme

Preliminary observations

One of the fundamental ideas related to promoting universal peace was formulated by Mahatma Gandhi (1869-1948), leader of the Indian independence movement and pioneer of the philosophy and strategy of non-violence. He said: "Your beliefs become your thoughts. Your thoughts become your words. Your words become your actions. Your actions become your habits. Your habits become your values. Your values become your destiny." In his opinion, Peace on Earth becomes a reality only when each individual actively chooses to embrace it. "The world will live in peace, only when the individuals composing it make up their minds to do so".¹

Mahatma Gandhi's conviction aligns harmoniously with the principles laid out in the Preamble to the UNESCO Constitution: "Since wars begin in the minds of men, it is in the minds of men that the defences of peace must be constructed." In the complex landscape of today's global challenges—fuelled by ideological extremism, religious fundamentalism, misguided nationalism, economic injustice, and inequality—it becomes imperative for citizens of the global family to dedicate themselves to the pursuit of peace. The multifaceted issues, including violation of human rights, militarism of power politics, racial and ethnic discrimination, egoism, and unbridled human instincts necessitate a collective commitment to building the defences of peace within the minds of individuals across the world.

¹ For the quotations used in this paragraph see the article Mahatma Gandhi's views on peace education by Prarthita Biswas. See also Bose, Anima. (1981) "A Gandhian Perspective on Peace", *Journal of Peace Research*, XVIII (2): 159-164. An older but useful book is *All Men Are Brothers (Life and Thoughts of Mahatma Gandhi as told in his own words)* Compiled & Edited by: Krishna Kripalani Introduction by: Sarvepalli Radhakrishnan, Ahmedabad, India, 1958, 207 pages. This book was republished by UNESCO in 1968.

It is in this context that the year 2023 was declared by the United Nations General Assembly (UNGA), in a resolution adopted by consensus on 6 December 2022, as International Year of Dialogue as a Guarantee of Peace.²

This diplomatic initiative had as principal sponsor Turkmenistan. On 12 December 1995 the UNGA recognized the status of permanent neutrality declared by Turkmenistan.

The resolution on the International Year of Dialogue as a Guarantee of Peace (IYDGP) had 68 co-sponsors as follows: Afghanistan, Angola, Armenia, Austria, Azerbaijan, Bahrain, Bangladesh, Belarus, the Plurinational State of Bolivia, Bosnia and Herzegovina, Brunei Darussalam, Burkina Faso, Cameroon, Chad, Chile, China, Djibouti, the Dominican Republic, Egypt, Equatorial Guinea, Eritrea, Ethiopia, the Gambia, Ghana, Guatemala, Guyana, Hungary, India, Indonesia, Iraq, Jordan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Lebanon, Libya, Maldives, Mali, Mongolia, Morocco, Mozambique, Namibia, Nepal, Nicaragua, Nigeria, Oman, Pakistan, Peru, Philippines, Qatar, the Russian Federation, Saudi Arabia, Senegal, Serbia, Singapore, Slovenia, Spain, Sri Lanka, Suriname, Tajikistan, Thailand, Togo, Türkiye, the United Arab Emirates, Uzbekistan, the Bolivarian Republic of Venezuela, Viet Nam and Yemen.³

Before going to an analysis of the content of the resolution it is useful to reflect on possible interpretations of the expression “Dialogue as a Guarantee of Peace” present in the title of the resolution.

Used in the daily language, the expression “Dialogue as a Guarantee of Peace” suggests that engaging in open and constructive communication between parties, whether they are individuals, groups, nations, or any other entities, is a crucial means of ensuring and maintaining peace. This concept highlights the idea that when people or groups with differing interests, beliefs, or objectives are willing to engage in dialogue and negotiation rather than resorting to conflict, violence, or other hostile actions, this modality of action can help prevent or resolve disputes and conflicts, ultimately leading to some degree of peaceful coexistence.

² The symbol of the resolution is United Nations A/RES/77/32 General Assembly Distr.: General 8 December 2022 22-27794 (E) 131222 *2227794* Seventy-seventh session Agenda item 14 Culture of peace. It was adopted by the General Assembly on 6 December 2022 [without reference to a Main Committee (A/77/L.10)] 77/32. All further quotations from this section are taken from the indicated resolution.

³ The full list of 68 delegations that co-sponsored the draft resolution is available in the process verbal of the UNGA meeting of 6 December 2022 under the symbol A/77/PV.45 06/12/2022. Attention should be paid to the large geographical representation of the sponsors.

There are several elements to be taken into account while dealing with *Dialogue*. Usually, it refers to a process of communication in which parties involved in a dispute or potential conflict engage in conversations, consultations, negotiations, and discussions. Dialogue demands willingness to listen, understand, and express one's own perspectives and concerns. The word *Guarantee* in this context, has to be interpreted that dialogue is recognized as a reliable and effective method for achieving and maintaining peace. It is not to be considered a guarantee in an absolute sense, but rather a strategy that significantly increases the likelihood of peaceful outcomes. Finally, in the same context *Peace* encompasses a state of non-violence, absence of conflict, and harmonious relations. It can be visible on various scales, from personal relationships to international diplomacy. The idea that dialogue is a guarantee of peace leads to the necessity of conflict resolution, diplomacy, and peace-making efforts. Indeed, by fostering communication, addressing grievances, finding common ground, and seeking mutually acceptable solutions, parties involved in a dispute can prevent tensions from escalating into violence and, in the best cases, establish a foundation for lasting peace. In general terms, the three words designate concepts which underscore the importance of diplomacy, consultations, negotiations, and open channels of communication as alternatives to destructive and confrontational approaches in conflict resolution. These terms also suggest that investing in effective dialogue mechanisms and promoting a culture of dialogue can contribute to the maintenance of peaceful relations.⁴

From the procedural point of view, it is necessary to highlight that on 6 December 2022, the delegation of Turkmenistan introduced in the UNGA the draft resolution entitled “International Year of Dialogue as a Guarantee of Peace, 2023” (IYDGP) with a few explanatory comments summarized below.

It was recalled in this introduction that the Charter of the United Nations calls upon all its 193 Members to maintain international peace, develop friendly relations, carry out international cooperation and resolve their disputes by peaceful means through negotiation and dialogue. The UN Secretary-General submitted an ambitious *New Agenda for Peace*, which includes reducing

⁴ Explanations about the significance of expressions quoted in this paragraph are inspired from Merriam-Webster.com Dictionary, Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/>. Accessed 12 Nov. 2023. See also in this regard the article signed by Saber Hossain Chowdhury & Hassan Damluji entitled Time for global climate solidarity in which it is asserted that “There is no solidarity without trust and no multilateralism without solidarity”. For the full text of the article see Bangkok Post dated 3 November 2023.

global strategic risks, investing in conflict prevention and peacemaking, and supporting regional preventive measures.⁵

In the opinion of Turkmenistan “The philosophy of *dialogue is a guarantee of peace* is aimed at pooling the efforts of the international community in strengthening the tradition of the peaceful and trusting coexistence of nations, restoring the values, views and traditions relating to preserving and promoting peace, and establishing an extensive culture of peace in international relations”.

With reference to the main content of the resolution, Turkmenistan underlined the fact that inclusive dialogue in its various manifestations plays an important role in strengthening relations and cooperation among Member States. In this regard, the text emphasizes the special role of women and youth, as well as the contribution of children and older persons to the promotion of a culture of peace and in particular the importance of women’s active participation in the prevention and resolution of conflicts and in the promotion of a culture of peace, including in post-conflict situations.

It was also reminded that broad and sustainable dialogue will contribute to mobilizing the efforts of the international community to strengthen peace and trust among peoples, based on mutual understanding and cooperation, with a view to building solidarity and harmony. In that regard, the objective is to call upon the international community to promote the ideals of peace and trust and to demonstrate its commitment to dialogue in every possible way.

The operative part of the draft resolution declares 2023 the International Year of Dialogue as a Guarantee of Peace and calls on the community of nations to resolve conflicts through inclusive dialogue and negotiation in order to ensure the strengthening of peace as a value that promotes sustainable development, security and human rights.

The UNGA was also informed that on 11 December 2022, Turkmenistan hosted an international conference entitled “Dialogue is a Guarantee of Peace”. “We strongly believe that the convening of that forum in neutral Turkmenistan in today’s geopolitical conditions is a timely and necessary step towards sustainable peace to put multilateral dialogue on a peaceful, diplomatic course”, said the representative of Turkmenistan.

At the same time, it was announced that Turkmenistan’s initiative “is part of a long process”, and the Global Campaign for Dialogue as a Guarantee of Peace will make a significant contribution to the development of equal, mutually respectful and trusting ties between nations. The fact that this initiative is not limited to a strict calendar period will be further illustrated in these pages.

⁵ The full text of the UN report entitled Our Common Agenda by Antonio Guterres is available at <https://www.un.org/en/common-agenda>.

The substance of a significant resolution

Looking back at the end of 2023 to the content of the resolution entitled International Year of Dialogue as a Guarantee of Peace, 2023, we have to recognize from the very beginning its undeniable topicality, and, at the same time, to regret the lack of political will to really put it into effect.

The long paragraphs of the UNGA resolution reflect many noble aspirations contradicted by the realities of 2023, having in front of the list the current war in Ukraine and in the Middle East.

Indeed, under these circumstances it is useful to reaffirm the Charter of the United Nations and its purposes and principles, and especially the commitment to settle disputes through peaceful means and the determination to save succeeding generations from the scourge of war. It is appropriate to recognize the importance of the Declaration and Programme of Action on a Culture of Peace, which serve as the universal mandate for the international community, particularly the United Nations system, for the promotion of a culture of peace and non-violence that benefits humanity, in particular future generations. It is also true that inclusive dialogue in its various manifestations plays an important role in strengthening the relationship and cooperation between Member States.

In a rational interpretation nobody can deny the role of inclusive dialogue in promoting a culture of peace in support of proactive peace efforts as a basis for achieving the Sustainable Development Goals.

The efforts made by the United Nations Member States to address global challenges and advance in a spirit of trust and solidarity to find common solutions and move forward in areas of mutual interest towards a relationship based on dialogue and cooperation are efforts well known by the international community. However, the expression “to address global challenges and advance in a spirit of trust and solidarity” demand some additional clarifications. *Addressing Global Challenges* should be understood as referring to the need to tackle and overcome issues that affect the entire world, such as climate change, poverty, disease, or conflicts. It emphasizes the importance of recognizing and confronting these problems on a global scale rather than as isolated or as just national issues. The term “*advance*” implies making progress, improvements, or achieving goals. In this context, it suggests working towards solutions and positive outcomes regarding global challenges. *In a Spirit of Trust* demands having confidence and faith in the intentions and actions of others, especially in the context of international cooperation. It highlights the importance of mutual trust among nations, organizations, or individuals involved in addressing these challenges. Trust is crucial for effective collaboration. Finally,

Solidarity refers to a sense of unity, support, and shared responsibility among different parties. It means that people and nations should come together, support one another, and work in cooperation rather than isolation. Solidarity is essential in the face of global challenges because it fosters a sense of shared commitment to addressing them.⁶

In summary, the expressions used in the resolution emphasize the need for global cooperation and collaboration to confront and overcome the significant challenges that affect the world. It calls for trust among nations and a sense of unity and mutual support, as working together with trust and solidarity is often seen as the most effective way to make progress in addressing complex global issues.

In a long preambular paragraph of the resolution the UNGA offers a comprehensive presentation of factors leading to a culture of peace. It is understandable for the UNGA to recognize that “the efforts made by the UN system in general and the international community at large for the prevention of conflicts, the peaceful settlement of disputes, peacekeeping, peacebuilding, mediation, disarmament, sustainable development, the promotion of human dignity and human rights, social inclusion, democracy, the rule of law, good governance and gender equality at the national and international levels contribute greatly to a culture of peace.” In addition, in a text belonging to multilateral diplomacy, the UNGA also recognized the role of international, regional and subregional organizations, in accordance with their mandates, in the promotion and preservation of peace.

In 2023, in the light of well-known tragic events, it is highly topical to recognize further “the importance of respect and understanding for religious and cultural diversity throughout the world, of choosing dialogue and negotiations over confrontation and of working together and not against each other.”

What should be the quality and the dimensions of the proposed dialogue? The resolution, by the voice of the UNGA, recognizes that “the open, constructive and respectful debate of ideas, as well as interreligious, interfaith and intercultural dialogue, at the local, national, regional and international levels, can play a positive role in combating religious hatred, incitement and violence.”

A significant provision of the resolution is dedicated to emphasizing “the role of women and youth, as well as the contribution of children and older persons in advancing a culture of peace, and in particular the importance of the active participation of women in the prevention and resolution of conflicts and in activities promoting a culture of peace, including in post-conflict

⁶ See note 4 supra.

situations.” The resolution is action-oriented as it recognizes the importance of developing more peaceful societies through advancing equality, tolerance, human development and promoting human rights, and, in this regard, it calls for investment in education, including through effective policies and practices, towards promoting respect, reconciliation and a culture of peace and non-violence.” An original paragraph of the resolution deals with a specific aspect of current international relations. It emphasizes that “the policy of neutrality declared and pursued by States Members of the United Nations plays an important role in the development of peaceful, trust-based, friendly and mutually beneficial relations among the countries of the world and contributes to the strengthening of international peace and security at the regional and global levels”. In this sense, it is appropriate to remind that the UNGA recognized the status of permanent neutrality declared by Turkmenistan.

Global social aspects are not forgotten in the resolution under review. The UNGA recognized the importance of “combating poverty, hunger, disease, illiteracy and unemployment”, and emphasized that “friendship to all and malice towards none, in the spirit of constructive cooperation, dialogue and mutual understanding, will help to achieve these objectives.” In 2023, when the absence of constructive dialogue between parties involved in disputes and conflicts is a regrettable reality, it is appropriate to reiterate by the voice of the UNGA the conviction that “dialogue contributes to combining the efforts of the international community in consolidating the traditions of peaceful and trust-based coexistence among the peoples of the world, restoring the values, attitudes and traditions of maintaining and promoting peace and the comprehensive establishment of a culture of peace and trust in international relations”. Sensitive to this undeniable reality, the UNGA recognizes “the urgent need to promote and strengthen preventive diplomacy, *inter alia*, through multilateralism and political dialogue, and the important role of the United Nations in this regard”. This idea is further developed by stressing the importance of preventive diplomacy in supporting the UN efforts to promote the peaceful settlement of conflicts, in order to preserve peace.

The UNGA welcomed the efforts of the international community to enhance understanding through constructive dialogue among civilizations, in particular through various initiatives at the local, national, regional and international levels. At the same time, the UNGA expressed its appreciation for the ongoing efforts of the United Nations Alliance of Civilizations in fostering international dialogue, greater understanding and respect among civilizations, cultures, religions and beliefs and promoting a culture of peace

through a number of practical projects in the areas of youth, education, media and migrations, in collaboration with Governments, international organizations, foundations and civil society groups, as well as media and the private sector. In this connection, two important events have been evoked: the Eighth United Nations Alliance of Civilizations Forum, held at United Nations Headquarters on 19 and 20 November 2018 under the theme “#Commit2Dialogue: partnerships for prevention and sustaining peace”, as well as the Ninth United Nations Alliance of Civilizations Global Forum, held in Fez, Morocco, on 22 and 23 November 2022 under the theme “Towards an alliance of peace: living together as one humanity”, aimed at discussing ways of promoting dialogue, tolerance, cultural and religious diversity and pluralism. The UNGA also welcomed the work of the Congress of the Leaders of World and Traditional Religions as an international interreligious dialogue platform for the benefit of peace, noting the importance of the Declaration of this Congress, held in Astana (Capital of Kazakhstan) on 14 and 15 September 2022.

In the final segment of the preambular part of the resolution, the UNGA formulated a short definition of the dialogue, calling it “a valuable tool in conflict resolution and prevention” which can help to “ease tensions, resolve disputes, overcome dividing lines and contribute to a culture of peace and non-violence, people-to-people contacts and reconciliation”. The role of the UN Secretary-General could not be forgotten and the UNGA reminds that he “is working to advance dialogue through cooperation with Governments, international organizations, regional bodies, civil society and the private sector.” The operative part of the resolution is a short one, contains a number of repetitive elements and starts by declaring 2023 the International Year of Dialogue as a Guarantee of Peace. In the second operative paragraph the UNGA “Underlines that the International Year of Dialogue as a Guarantee of Peace constitutes a means of mobilizing the efforts of the international community to promote peace and trust among nations based on, *inter alia*, political dialogue, negotiations, mutual understanding and cooperation, in order to build sustainable peace, solidarity and harmony.” The third paragraph contains a strong appeal which is far from being implemented in 2023, but its topicality for future action is beyond any doubt. We reproduce the full text of this paragraph by which the UNGA “Calls upon the international community to resolve conflicts through inclusive dialogue and negotiation in order to ensure the strengthening of peace and trust in relations between Member States as a value that promotes sustainable development, peace and security and human rights.”

The next fourth paragraph is about mediation. In it, the UNGA “Acknowledges the importance of mediation in the peaceful settlement of disputes, conflict prevention and resolution and in seeking long-term political solutions for sustaining peace, and recognizes that mediation needs to be further and more effectively used, without prejudice to other means mentioned in Chapter VI of the Charter of the United Nations.”

From an operational perspective, an essential provision is reflected in paragraph five of the resolution. By it, the UNGA “Invites all Member States, organizations of the United Nations system, international and regional organizations and civil society, including non-governmental organizations, individuals and other relevant stakeholders, to facilitate the observance of the International Year of Dialogue as a Guarantee of Peace in an appropriate manner and to disseminate the advantages of peace and trust, including through educational and public awareness-raising activities”.

The existing documentation shows that the International Year of Dialogue as a Guarantee of Peace could not be fully marked in accordance with its real significance in a world characterized by global vulnerabilities, perplexities, discontinuities, wars, conflicts and disputes. It is true that the UN Secretary-General has brought the resolution to the attention of all Member States, organizations of the United Nations system and other international and regional organizations, as well as civil society, including non-governmental organizations and individuals, but we cannot advance relevant proofs of its real implementation. To that it is necessary to add some obvious financial difficulties. We cannot underestimate the decision that the costs of all activities that may arise from the implementation of the resolution should be met by voluntary contributions.

Celebrating the IYDGP

At the UN headquarters in New York the official launch of International Year of Dialogue as a Guarantee of Peace took place on 27 January 2023. On that occasion, the UNGA President Csaba Korosi thanked the Government of Turkmenistan for its consistent efforts to promote the culture of peace in the world. This new International Year “is built on our shared conviction that real peace cannot be maintained or restored without constructive exchanges of views held in good faith. History has taught us that such open and sincere interactions can indeed foster understanding between nations. And they can bring change in the perceptions, priorities and ambitions”.

In his statement Csaba Korosi quoted the English scientist Jane Goodall who said, “Change happens by listening and then starting a dialogue with

the people who are doing something you don't believe is right". Commenting on this quotation, Csaba Korosi declared: "we should all change our thinking from a logic of power and rivalry, a logic of possible short-term gains to a logic of long-term dividends from peace and cooperation".

With reference to 2023 events, he said: "Turning to dialogue instead of threats has never been as urgent as today. Unfortunately, we are now facing the highest number of violent conflicts since 1945. To transform this state of our world, we must prevent as many conflicts as possible. In developing a culture of peace, inclusivity is imperative, and the participation of women, the young, and civil society is crucial. Using dialogue to bridge gaps in international trust and cooperation would be the greatest achievement in diplomacy".

He also expressed a wish for "seeing Member States increasingly turn to dialogue so as to promote and advance sustainable peace, solidarity, and harmony". And in the same context he quoted the wise words of Benjamin Franklin: "Be at war with your vices, at peace with your neighbours, and let every new year find you a better person".⁷

On 12 December 2022, at a conference sponsored by the Institute of International Relations of the Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan dialogue was defined as an active process allowing for the development and recognition of individuals' voices. Deriving from the Greek word *dialogos* in which *dia* means "through" or "across" and *logos* means "meaning", dialogue refers to both a quality of relationship arising, however briefly, between two or more people, and a way of thinking about human affairs highlighting their dialogic qualities.

At the conference mentioned above a number of speeches were made in which distinguished diplomats thanked the Government of Turkmenistan for its consistent work to promote a culture of peace throughout the world, emphasizing that this International Year has a steady and wonderful cornerstone: Dialogue for Peace.

Peace dialogue was defined as a dialogue practice of mutual accommodation applied in different dialogue procedures to achieve social transformation. Dialogue promotes peace and it is a communication tool that allows people and states to understand each other's viewpoints without damaging both viewpoints. In addition, dialogue is the path to peace and has the ability to

⁷ For the full text of the statement made by the President of the 77th Session of the UN General Assembly, H.E. Csaba Kőrösi, see [https://www.un.org/pga/77/Jane Goodall is a United Nations Messenger of Peace since 2002. She is an ethologist and conservationist practicing holistic action driven by hope for people, animals, and the environment. For details see https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2023/06/jane-goodall/](https://www.un.org/pga/77/Jane%20Goodall%20is%20a%20United%20Nations%20Messenger%20of%20Peace%20since%202002.%20She%20is%20an%20ethologist%20and%20conservationist%20practicing%20holistic%20action%20driven%20by%20hope%20for%20people,%20animals,%20and%20the%20environment.%20For%20details%20see%20https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2023/06/jane-goodall/)

resolve conflicts through dialogue, not by force. Undoubtedly, dialogue as a tool for peace building and conflict management, as well as the development of dialogue and facilitation skills, contributes to a better understanding of the key principles of dialogue and conflict management.

Proposing to the UN to declare 2023 the international year of “Dialogue as a guarantee of peace”, Turkmenistan considered the topic of trust as one of the most important for improving interstate relations. The resolution analysed above was considered as being aimed at supporting international efforts to de-escalate conflicts and create favourable conditions for their transfer to the negotiating channel.⁸

Present at the conference, the European Union Special Representative for Central Asia, Ambassador Terhi Hakala delivered a statement in which he underlined *inter alia* that “Today European Union invests a lot of political determination/will and financial resources in a global dialogue, defending European values and building stronger regional and global resilience. We support peaceful solutions and dialogue all over the world, and hold to our values and the principles of the UN Charter especially now – trying to stop the devastating war in Ukraine. In today’s world, the rules-based multilateralism is challenged and questioned. Dialogue becomes even more pertinent. We have to use dialogue to guarantee peace and to solve most challenging issues. We also need multilateralism to be effective and networked to address the urgent global challenges”.

The same speaker introduced some significant nuances in the interpretation of the concept of dialogue. In his opinion, “Dialogue has a multi-layered nature. It is much more than a guarantee of peace. It is *about security and sustainable development, and building more resilient and inclusive societies where women and youth play a significant role in reaching sustainable development*”.

In his conclusions he said that “Dialogue is about joint goals and joint efforts. To guarantee peaceful future, to support our common multilateral order and the UN, we need improved dialogue and we cannot let the dialogue fail”⁹

Role of youth

Another document of direct relevance for the topic of this article is the address by the participants of the International Youth Forum “Dialogue – Guarantee

⁸ For statements and other events at this conference see <https://www.mfa.gov.tm/en/news/3528>

⁹ For the full statement delivered by H.E. Ambassador Terhi Hakala see https://www.eeas.europa.eu/eeas/international-conference-%E2%80%9Cdialogue-%E2%80%93-guarantee-peace%E2%80%9D-speech-eu-special-representative-central-asia_en

of Peace”, which was held in Arkadag, Turkmenistan, on 2 October 2023. This document was published as an UNGA and the Security Council document.¹⁰

We will summarize the main ideas contained in the address by the participants of the International Youth Forum on Dialogue as a Guarantee of Peace which was held in a hybrid format on 2 October 2023 in Arkadag, Turkmenistan. This event was organized by the Government of Turkmenistan with the active participation of the United Nations Regional Centre for Preventive Diplomacy for Central Asia and the Office of the United Nations Resident Coordinator in Turkmenistan. Its objective was to explore and discuss critical topics related to the key role of youth in conflict prevention and resolution, the use of technology in peacebuilding, the relationship between climate change and peace, and inspiring youth-led initiatives relating to peace and social cohesion.

This event was organized in pursuance of the resolution 77/32 of 6 December 2022, which proclaimed 2023 as the IYDGP, which was analysed in these pages. Its aim was to mobilize the international community in promoting peace and trust in relations between States, based on, *inter alia*, political dialogue, negotiations, mutual understanding and cooperation, with the aim of achieving sustainable peace, solidarity and harmony.

In the preambular part of this document the participants recalled the United Nations Security Council resolution 2419 (2018) of 6 June 2018, on youth, peace and security, in which the Council reaffirmed the important role that youth can play in the prevention and resolution of conflicts. Another recall referred to UNGA resolution 70/1 of 25 September 2015, entitled “Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development”, in which for the first time the Assembly recognized children and youth as agents of change, and recognized that the Sustainable Development Goals are integrated, indivisible and global in nature, and therefore that all of them apply to youth. Special reference is made to the Declaration and Programme of Action on a Culture of Peace, adopted by the UNGA on 13 September 1999, which serves as the universal mandate for the international community, particularly the United Nations system, for the promotion of a culture of peace and non-violence that benefits humanity, in particular future generations.

¹⁰ This is an official UN document circulated by Turkmenistan under the symbol A/78/508 S/2023/738 4/4 23-19571 and available at <https://journal.un.org/en/new-york/documents/2023-10-26>.

This document reminds by its content the celebration in 1985 of the International Youth Year under the motto Participation, Development, Peace, on the basis of an initiative of Romania. For details see Dan Mihai Barliba, *Un an pentru Generatia Viitorului*, București, Editura Politica, 1986, 194 pages.

The document recognizes the need to continuously engage young people in all efforts made by the United Nations system in general and the international community at large for peacekeeping, peacebuilding, mediation, the prevention of conflicts, sustainable development, the promotion of human dignity and human rights, democracy, the rule of law and gender equality at the national and international levels, that contribute greatly to a culture of peace. While being relatively repetitive if compared with the UNGA resolution already presented in detail, the specific emphasis on the role of younger generation makes this document quite topical while dealing with peace. Indeed, it is necessary to recognize the inherent potential of young people as agents of positive change, and considering the relevance of global issues, to reaffirm the commitment to fostering a culture of dialogue, mutual understanding and cooperation as fundamental guarantees of peace.

While the preambular part of the documents on youth role in promoting peace is just an introduction to this complex field, four specific fields are treated in detail. The first theme is entitled *Dialogue as a guarantee of peace. Exploring the role of youth in preventing and resolving conflict and promoting sustainable peace*, and it emphasized the crucial role of youth in conflict prevention and resolution. “Youth are not just beneficiaries of peace, but active participants and leaders in peacebuilding processes”. In order to enable youth to accomplish this role, the participants call on Governments, civil society organizations and international institutions to actively involve young people in decision-making processes related to conflict resolution and peacebuilding. For that purpose, the participants “undertake to foster a culture of dialogue and mutual understanding, promote tolerance and respect for diversity, and address the root causes of conflict through education, information campaigns and public engagement”.

The second theme is entitled *Digital diplomacy and peacebuilding. Use of technology and social media in positive peacekeeping efforts*. Under this theme the participants recognize the potential of technology and social media in advancing peacebuilding efforts, and the importance of responsible and ethical digital diplomacy. Inspired by this potential, the participants call for the development of digital and media literacy programmes that will enable youth to use technology and social media as tools to promote peace and counter hate speech, disinformation, and violent extremism. A similar call is extended to governments and technology companies to work together to create safe online spaces that foster dialogue, understanding and collaboration among diverse groups of youth.

The third theme is entitled *Climate change. Exploring the relationship between environmental sustainability and peacebuilding*, and it acknowledges “the link between climate change and peace, understanding that environmental degradation can exacerbate conflict and threaten peace”. It also calls for urgent action to address the impacts of climate change and advance sustainable practices that promote peace, including support for vulnerable communities affected by climate-related displacement. Acting in this spirit, the participants undertake to raise awareness of the importance of environmental sustainability and advocate for policies that mitigate climate change and promote peace.

The last theme is entitled *Youth initiatives for peace. Demonstration of successful youth projects and initiatives promoting peace and social cohesion*. In this respect, the participants underscore the inspiring youth initiatives presented at the Forum, demonstrating the potential of young people to bring about positive change in their communities. They undertake to support and replicate these initiatives, contributing to the creation of a global network of youth peace projects that promote social cohesion and conflict prevention and resolution. At the same time, participants call on governments, foundations and international organizations to provide financial and technical support to youth peace initiatives.

The document contains a short conclusion according to which the participants pledge to take concrete actions based on the discussions and views expressed during this Forum, believing in the transformative power of youth engagement, dialogue and cooperation in ensuring a peaceful and sustainable future for all. They also undertake to use the knowledge gained during the Forum to promote sustainable peace in their communities, countries and throughout the world. Finally, the participants welcomed the proposal of the Government of Turkmenistan to regularly convene International Forums on Dialogue as a Guarantee of Peace in order to provide youth with the necessary institutional platform for promoting peace and trust through intercultural and interreligious dialogue, mutual understanding and cooperation.

It is appropriate to inform that this Forum was organized by the Ministry of Education, the Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan and the Central Council of the Youth Organization of Turkmenistan. It was supported by all states of the Central Asian region, and it was considered an essential step towards strengthening a culture of peace and trust in international relations.

In his final speech during the Foundation Meeting of the Dialogue of Youth of the Countries of Central Asia, SRSG Kaha Imnadze noted: “...young representatives of Central Asia – participants of the Youth Forum received positive experience that will help to unite the efforts of young people in the

region in promoting common interests in the international arena and, first of all, within the United Nations.”¹¹

The Forum described in this article did not end only with the adoption of the document fully presented above. The Dialogue – Guarantee of Peace International Youth Forum concluded with the official signing of the Central Asian Youth Dialogue Memorandum by representatives of Central Asian government agencies working with youth. The purpose of negotiating, drafting and signing this Memorandum was to deepen understanding of the importance of dialogue in preventing and resolving conflicts, to strengthen intercultural ties and to increase tolerance for different points of view, and select youth projects and initiatives in the field of peacebuilding developed during the Forum and the creation of a network of young leaders advocating dialogue as the most crucial element for the culture of peace.¹²

Declaration on the Right to Peace

The present article cannot be separated from a relevant and most topical document– the Declaration on the Right to Peace contained in the UNGA resolution A/RES/71/189 adopted on 19 December 2016 on the report of the Third Committee (A/71/484/Add.2)] 71/189). The preamble of the resolution containing Declaration on the Right to Peace starts by stressing that peace is a vital requirement for the promotion and protection of all human rights for all.

The Declaration itself has the merit of reminding the Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations, contained in General Assembly resolution 2625 (XXV) of 24 October 1970, an instrument of permanent significance while dealing with the supreme value of peace. Romania was a member of the special committee which drafted the Declaration.

In 2023 it is appropriate to recall, in accordance with the Declaration on the Right to Peace¹³, that acts, methods and practices of terrorism constitute a grave violation of the purposes and principles of the United Nations and may pose a threat to international peace and security, jeopardize friendly relations among States, threaten the territorial integrity and security of States, hinder international cooperation and aim at the destruction of human rights,

¹¹ The statement and other useful documents from the conference are available at: <https://unrcca.unmissions.org/srsg-kaha-imnadze-took-part-dialogue-%E2%80%93-guarantee-peace-international-youth-forum>

¹² The summary of the Memorandum’s text is available at <https://mfa.gov.tm/en/news/4092>

¹³ The full text of the Declaration on the Right to Peace is available at <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/454/62/PDF/N1645462.pdf?OpenElement>

fundamental freedoms and the democratic bases of society, and to reaffirm that any acts of terrorism are criminal and unjustifiable regardless of their motivations, whenever and by whomsoever committed.

It is also useful to urge all States that have not yet done so to consider, as a matter of priority, becoming parties to international instruments related to terrorism. Of permanent interest is the reminder that peace and security, development and human rights are the pillars of the United Nations system and the foundations for collective security and well-being, and that development, peace and security and human rights are interlinked and mutually reinforcing. The Declaration also reminds that peace is not only the absence of conflict, but it also requires a positive, dynamic participatory process where dialogue is encouraged, and conflicts are solved in a spirit of mutual understanding and cooperation and in the same context it is underlined that peace is promoted through the full enjoyment of all inalienable rights derived from the inherent dignity of all human beings. Quite topical, in 2023, the need for strengthened international efforts to foster a global dialogue for the promotion of a culture of tolerance and peace at all levels, based on respect for human rights and diversity of religions and beliefs, is highlighted in the Declaration.

The final provision of the Declaration's Preamble is a solemn invitation addressed to all stakeholders to guide themselves in their activities by recognizing the high importance of practicing tolerance, dialogue, cooperation and solidarity among all human beings, peoples and nations of the world as a means to promote peace; to that end, present generations should ensure that both they and future generations learn to live together in peace with the highest aspiration of sparing future generations the scourge of war.

The operative part of the Declaration contains only 5 articles, but all are of permanent relevance in our times. Article 1 is addressed to individuals and proclaims that "Everyone has the right to enjoy peace such that all human rights are promoted and protected, and development is fully realized". Article 2 requests the states to "respect, implement and promote equality and non-discrimination, justice and the rule of law, and guarantee freedom from fear and want as a means to build peace within and between societies." The same article provides that "States, the United Nations and specialized agencies should take appropriate sustainable measures to implement the present Declaration, in particular the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. International, regional, national and local organizations and civil society are encouraged to support and assist in the implementation of the present Declaration". The document makes a special emphasis on peace education. Article 4 is crystal-clear in this regard. "International and national

institutions of education for peace shall be promoted in order to strengthen among all human beings the spirit of tolerance, dialogue, cooperation and solidarity. To this end, the University for Peace should contribute to the great universal task of educating for peace by engaging in teaching, research, post-graduate training and dissemination of knowledge”. The final Article 5 has the role of indicating the way the Declaration has to be interpreted. It specifies that “The provisions included in the present Declaration are to be understood in accordance with the Charter of the United Nations, the Universal Declaration of Human Rights and relevant international and regional instruments ratified by States”.

Looking forward

The role of UNESCO as mentioned in the Declaration on the Right to Peace quoted above was further re-emphasized during its 42nd General Conference held in Paris during the period 7-22 November 2023. Ambassador Simona Mirela Miculescu, the President of this session, declared: “As we elevated culture to the status of a global public good, we must ensure that its intrinsic value is propelled further to advance sustainable development, foster peace, bridge divides and reduce inequalities”.¹⁴

Very interesting ideas have been developed at the same session by Indian historian Dipesh Chakrabarty in his Intellectual keynote in which he asserted that “The current conflicts are a reminder, if ever one was needed, of how difficult remains the task of tending to the problems of the commons that increasingly mark our collective existence as humanity. Attending to these problems urgently requires the work of peacebuilding that in turn demands that we address the burning issues of justice and inequality that divide our passions”.¹⁵

His statement argued how taking a planetary view of our contemporary history may allow us “to shift our political imagination in ways that enable us to address peace, justice, and the planet together in our institutions and actions”.

¹⁴ The full text of the statement delivered by H.E. Simona Mirela Miculescu is available at <https://www.unesco.org/en/general-conference/42>

¹⁵ A summary of the Intellectual keynote delivered by Dipesh Chakrabarty at UNESCO General Conference is available at <https://www.unesco.org/en/general-conference/42/high-level-segment>

See also Dipesh Chakrabarty, *The Climate of History in a Planetary Age*, University of Chicago Press, 2021, 292 pages.

This assertion suggests that adopting a global view of contemporary history can have profound and strong implications for our political imagination and subsequently influence the modalities of addressing key global issues, such as peace, justice, and environmental concerns. A planetary view implies recognizing the interconnectedness of various global challenges. By understanding how political, social, and environmental factors are interlinked on a global scale, we may be better equipped for a responsible dialogue enabling us to formulate comprehensive solutions related to multiple issues simultaneously. It should be noted that shifting our political imagination towards a planetary perspective can facilitate a more holistic approach to problem-solving. Instead of compartmentalizing issues and problems, there is also a possibility to consider them in a broader context, thus allowing for more effective and sustainable solutions. In addition, it is reasonable to admit that using a global view prompts us to acknowledge that challenges like climate change, human rights violations, and geopolitical conflicts are collective responsibilities that require collaborative efforts. This recognition may foster a sense of shared responsibility among nations and individuals, encouraging more coordinated and cooperative actions.

At the multilateral level, more attention has to be paid to the idea that our institutions may need to be reevaluated and possibly restructured to accommodate a planetary perspective. This could require the development of international mechanisms that transcend traditional national boundaries and promote collaboration on a global scale. Viewing contemporary history from a planetary standpoint may highlight the urgency of adopting sustainable practices. This could have a positive impact on political decisions and policies helping to prioritize environmental conservation and social justice as integral components of a global agenda. A planetary perspective as interpreted by UNESCO may lead to a reexamination of current cultural and ethical values, stimulating a more inclusive and globally-minded ethos. This could contribute to the development of more humanistic ethical frameworks able to guide decision-making factors in a way that prioritizes the well-being of the entire planet and its inhabitants.

In conclusion, accepting a planetary view of contemporary history offers a paradigm shift in political thinking, encouraging a more interconnected, holistic, and globally conscious approach to addressing the global challenges of our time. By considering peace, justice, and the well-being of the planet together, humanity may be better positioned to create a more peaceful, sustainable, and equitable future.

UNESCO's perspective on the value of dialogue for global peace revolves around the idea that open and respectful communication is a fundamental building block for understanding, cooperation, and the prevention of conflicts. It aligns with the broader goals of the United Nations in fostering a more peaceful and equitable world. The most recent UNESCO's official publications and statements are testimony of the collective efforts of the community of nations to give tangibility to the vital right to peace.¹⁶

Bibliography:

- Prarthita Biswas, *Mahatma Gandhi's views on peace education*.
- Bose, Anima. (1981). *A Gandhian Perspective on Peace*, Journal of Peace Research, XVIII(2): 159-164.
- Saber Hossain Chowdhury & Hassan Damluji, *Time for global climate solidarity*, Bangkok Post dated 3 November 2023,
- Dan Mihai Barliba, *Un an pentru Generatia Viitorului*, București, Editura Politica, 1986, 194 pages.
- Dipesh Chakrabarty, *The Climate of History in a Planetary Age*, University of Chicago Press, 2021, 292 pages.
- Krishna Kripalani, *All Men Are Brothers* (Life and Thoughts of Mahatma Gandhi as told in his own words), Introduction by: Sarvepalli Radhakrishnan, Ahmedabad, India, 1958, 207 pages, republished by UNESCO in 1968.
- Declaration on the Right to Peace, available at <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/454/62/PDF/N1645462.pdf?OpenElement>
- <https://unrcca.unmissions.org/srsg-kaha-imnadze-took-part-dialogue-%E2%80%93-guarantee-peace-international-youth-forum>

¹⁶ One of the most important documents adopted in November 2023 by the 42nd session of the General Conference of UNESCO is Revision of the 1974 Recommendation concerning Education for International Understanding, Co-operation and Peace and Education relating to Human Rights and Fundamental Freedoms. This is a comprehensive document of 26 pages containing a significant definition according to which: “Peace”, “international understanding”, and “cooperation” are to be considered as an indivisible whole based on the principle of friendly relations between peoples, on cooperation with a wide range of stakeholders and on an understanding that States have different social and political systems, while respecting human rights and fundamental freedoms.” The full text of the document is available at <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386924/PDF/386924eng.pdf.multi>.

- Revision of the 1974 Recommendation concerning Education for International Understanding, Co-operation and Peace and Education relating to Human Rights and Fundamental Freedoms, adopted in November 2023 by the 42nd session of the General Conference of UNESCO. available at <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386924/PDF/386924eng.pdf.multi>
- Statement delivered by H.E. Ambassador Terhi Hakala, see https://www.eeas.europa.eu/eeas/international-conference-%E2%80%9Cdialogue-%E2%80%93-guarantee-peace%E2%80%9D-speech-eu-special-representative-central-asia_en.
- Statement delivered by H.E. Simona Mirela Miculescu, is available at <https://www.unesco.org/en/general-conference/42>
- Statement made by the President of the 77th Session of the UN General Assembly, H.E. Csaba Kőrösi, see <https://www.un.org/pga/77/>
- The summary of the Memorandum's text is available at <https://mfa.gov.tm/en/news/4092>
- UN document circulated by Turkmenistan under the symbol A/78/508 S/2023/738 4/4 23-19571 and available at <https://journal.un.org/en/new-york/documents/2023-10-26>.
- UN report entitled *Our Common Agenda* by Antonio Guterres is available at <https://www.un.org/en/common-agenda>.
- United Nations A/RES/77/32 General Assembly Distr.: General 8 December 2022 22-27794 (E) 131222 *2227794* Seventy-seventh session Agenda item 14 Culture of peace, adopted by the General Assembly on 6 December 2022

ASPECTE PRIVIND RESPECTAREA DREPTURILOR FUNDAMENTALE ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI DE COVID-19, ÎN CAZUL FAMILIILOR COPIILOR CU DIZABILITĂȚI

CARMEN COSTEA-BĂRLUȚIU*

ANDREA HATHAZI**

MINODORA-MARIA RUSAN***

Abstract:

The Covid-19 pandemic represented a major stress factor for humankind and brought multiple changes on various layers of the society. Along many other challenges, the pandemic period raised the issue of human rights, in general. For the families of children with disabilities, the changes brought by the pandemic and the restrictions imposed in order to prevent the spreading of the virus and the lowering of the number of infections represented a major stressor and a potential factor that negatively impacted the respect for human rights. The current study has as a goal the investigation of perceptions of a sample of parents, regarding the impact of the pandemic and the support measures taken during this period. The results of the study partly reflect the reality of these families, where various effects were acknowledged, from minor effects, managed with the resources that the families had, to more significant ones, the negatively marked the family system. Thus, the pandemic tested the resources of society to cope with vulnerability and raised the attention on the needs of children with disabilities and their families, during crisis situations.

Keywords: Covid-19 pandemic, fundamental rights, children with disabilities, support

Résumé :

La pandémie de COVID-19 a été un événement stressant significatif pour l'humanité et a entraîné de multiples changements à différents niveaux de la société. Outre de nombreux

* Lect. univ. dr., Departamentul de Psihopedagogie Specială, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: carmen.costea@ubbcluj.ro

** Conf. univ. dr., Departamentul de Psihopedagogie Specială, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: andrea.hathazi@ubbcluj.ro

*** Profesor itinerant și de sprijin la Centrul Școlar de Educație Incluzivă, Alba-Iulia, e-mail: rusanminodora@gmail.com

Notă: Acest material este realizat cu sprijinul financiar al Uniunii Europene în cadrul CERV-2022-CITIZENS-CIV, Proiect nr.101081438-RISE. Articolul reflectă exclusiv opiniile și punctele de vedere ale autorilor, Comisia nefiind responsabilă față de orice formă de utilizare a informațiilor.

autres défis, la période pandémique a soulevé la question du respect des droits humains fondamentaux en général. Pour les familles d'enfants handicapés, les changements provoqués par la pandémie et les mesures prises pour prévenir la propagation du virus et de la maladie ont constitué un facteur de stress majeur et un facteur potentiel qui a entravé le respect de ces droits. La présente étude vise à analyser les perceptions d'un groupe de parents concernant l'impact de la pandémie et les mesures de soutien dont ils ont bénéficié pendant cette période. Les résultats de l'étude reflètent une partie de la réalité de ces familles, dans laquelle ont été constatés divers effets, depuis certains mineurs, gérés avec les ressources dont disposaient les familles, jusqu'à des effets plus significatifs, qui ont marqué négativement le système familial. La pandémie a donc mis à l'épreuve les ressources de la société de faire face aux vulnérabilités, attirant l'attention sur les besoins des enfants handicapés et de leurs familles en situation de crise.

Mots-clés : pandémie de COVID-19, droits fondamentaux, enfants handicapés, soutien

Pandemia de COVID-19 a reprezentat o provocare unică pentru întreaga umanitate prin complexitatea fenomenului, numărul de persoane afectate, răspândirea geografică, dar și prin nivelul mobilizării agențiilor guvernamentale, a organismelor internaționale, a agențiilor internaționale de sănătate. Pandemia a afectat societatea pe toate nivelele și componentele sale: individual, familial, comunitar, național, internațional, medical, social, economic, cultural, precum și organizațional, legislativ. La data de 11 martie 2020, Organizația Mondială a Sănătății a declarat pandemie mondială¹ situația generată de răspândirea, la nivel internațional, a coronavirusului SARS-CoV-2, care afectase deja peste 114 țări, prin infectarea a mai mult de 118.000 persoane și decesul a 4.291 persoane². COVID-19 a provocat nu numai schimbări la nivel global, ci și schimbări majore pe diferite planuri ale vieții individuale și de familie. Odată cu recunoașterea oficială, de către OMS, a pandemiei de COVID-19, statele lumii au adoptat măsuri specifice pentru prevenirea infectărilor și combaterea pandemiei. La nivel național, prin Decretele prezidențiale nr. 195/2020 și nr. 240/2020, a fost instituită, respectiv prelungită starea de urgență³. Ambele documente stabileau restricționarea exercițiului următoarelor drepturi și libertăți fundamentale: a) libera circulație; b) dreptul

¹ Zacher, H., Rudolph, C.W. (2020). Individual Differences and Changes in Subjective Wellbeing During the Early Stages of the COVID-19 Pandemic, in *American Psychologist*, 76(1), pp. 50-62.

² OMS (2020), WHO Director-General's statement on IHR Emergency Committee on Novel Coronavirus (2019-nCoV). Geneva: WHO, [https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-statement-on-ihf-emergency-committee-on-novel-coronavirus-\(2019-ncov\)](https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-statement-on-ihf-emergency-committee-on-novel-coronavirus-(2019-ncov))

³ Decret nr. 195 din 16 martie 2020, privind instituirea stării de urgență pe teritoriul României, Emitent Președintele României, *Monitorul Oficial* nr.212; Decret nr.240 din 14 aprilie 2020

la viață intimă, familială și privată; c) inviolabilitatea domiciliului; d) dreptul la învățătură; e) libertatea întrunirilor; f) dreptul de proprietate privată; g) dreptul la grevă; h) libertatea economică. Prin instituirea stării de urgență, anumite drepturi pot fi de asemenea restricționate: dreptul la libertatea de întrunire, dreptul la informare, libertatea circulației, dreptul la viață intimă, familială și privată, dreptul de proprietate privată, libertatea religioasă, dreptul la nediscriminare⁴. Sunt menționate de asemenea implicațiile la nivel social, prin distanțarea și chiar imposibilitatea întâlnirilor între membrii familiei, impactul asupra menținerii locului de muncă, precum și asigurarea venitului necesar⁵.

Pe de altă parte, pandemia de COVID-19 a amplificat inegalitățile existente, relaționate cu drepturile omului. Chiar dacă unele acțiuni au fost justificate în contextul unor politici de urgență medicală, de aplicare a restricțiilor prin care s-a dorit protejarea populației și limitarea efectelor negative, unele drepturi au necesitat a fi în continuare asigurate, cum ar fi libertatea de expresie, dreptul la informații, dreptul de a solicita azil, acces la siguranță medicală și socială⁶. Totodată, anumite categorii de populație au devenit mai vulnerabile, în mod special copiii, femeile, persoanele vârstnice, persoanele cu dizabilități sau persoanele fără adăpost⁷. Copiii din categorii vulnerabile (copiii din medii precare, cei de etnie rromă, copiii cu dizabilități, copiii ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate) prezintă riscuri multiple, trăiesc în gospodării multigeneraționale numeroase sau monoparentale, în risc de sărăcie, în locuințe supraaglomerate⁸. Măsurile adoptate pentru limitarea efectelor pandemiei de COVID-19 pot contribui la exacerbarea riscurilor preexistente în cazul acestor categorii de persoane vulnerabile privind accesul la resurse educaționale, la suport social, servicii medicale, reducerea opțiunilor de muncă ale părinților, respectiv creșterea riscului de abuz și violență domestică.

privind prelungirea stării de urgență pe teritoriul României, Emitent Președintele României, Monitorul Oficial nr. 311

⁴ Măguran, B., Vintilă, M. (2021). Calitatea vieții de familie și starea de sănătate mintală în contextul pandemic într-o societate cu drepturi reglementate legislativ, în *Drepturile Omului* nr. 2, IRDO.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Libal, K., Kashwan, P. (2020). Solidarity in times of crisis, *Journal of Human Rights*, 19:5, 537-546

⁷ Institutul Român pentru Drepturile Omului (2021), *Studiu preliminar privind criza generată de pandemia COVID-19 și impactul acesteia asupra drepturilor omului*, IRDO, https://irdo.ro/pdf/IRDO_Studiu%20preliminar%20privind%20criza%20generata%20de%20pandemia%20COVID%2019.pdf

⁸ *Ibidem*.

Accesul precar la serviciile medicale a avut implicații deosebite pentru persoanele vulnerabile (persoane cu dizabilități, migranți etc), care se aflau deja într-o situație dificilă. Situația acestor persoane a fost agravată de pandemia de COVID-19 și restricțiile impuse, prin faptul că accesul la servicii terapeutice a fost limitat sau chiar sistat. Chiar dacă s-a instituit telemedicina și accesul la unele servicii medicale la distanță, aceste limitări au avut efecte agravante asupra stării de sănătate, a stării de sănătate mintală, cauzând un distres psihic la toate vârstele⁹.

Contextul pandemiei globale a avut un impact semnificativ asupra familiilor, care au fost predispușe la izolare socială crescută, dificultăți economice, au întâmpinat dificultăți în accesarea unor servicii, cauzând astfel creșterea stresului perceput în multe familii¹⁰.

În țara noastră, pandemia a avut efect de înrăutățire a situației copiilor cu dizabilități și a familiilor acestora, din punct de vedere social și educativ. Măsurile de carantină, precum închiderea școlilor și restricționarea deplasărilor, în România ca și în toată lumea, au întrerupt rutina copiilor și sprijinul social, totodată generând stres suplimentar pentru părinți/ alți îngrijitori care au trebuit să găsească alte opțiuni de îngrijire a copiilor sau să nu mai meargă la muncă. Stigmatizarea și discriminarea în legătură cu COVID-19 sunt și ele riscuri care îi fac pe copii mai vulnerabili la violență și perturbări de ordin psihologic. Măsurile de control ale infecției, care nu iau în considerare necesitățile specifice copiilor cu dizabilități și vulnerabilitățile specifice lor, cresc riscurile privind marginalizarea și izolarea acestora. Astfel, dimensiunea drepturilor omului și implicit a drepturilor copilului devine o chestiune prioritară în răspunsul la pandemia de COVID-19. S-au produs modificări semnificative pe plan psihologic și emoțional, ca urmare a acțiunilor și planurilor de protejare a populației care au constat în implementarea unor măsuri restrictive¹¹. Această perioadă a reprezentat o sursă semnificativă de distres, deoarece oamenii și-au schimbat rapid stilul de viață, iar pentru unii acest fapt a devenit foarte greu de gestionat; multor persoane le-a fost greu să se adapteze, astfel că nivelul de anxietate și de îngrijorare față de sănătatea lor și a celor dragi a crescut¹².

⁹ Núñez, A., Sreeganga, S. D., & Ramaprasad, A. (2021). Access to Healthcare during COVID-19. *International journal of environmental research and public health*, 18(6), 2980.

¹⁰ Măgurean, B., Vintilă, M. (2021). *op. cit.*

¹¹ *Ibidem.*

¹² Costea-Bărluțiu, C., & Roșan, A. (2021). Impact of emotional vulnerabilities on the students' engagement in online courses during the lockdown period in SARS-COV2 pandemic crisis. *Review of Psychopedagogy*.

Chiar dacă măsurile precum carantina sau starea de alertă au fost luate cu un scop benefic, respectiv de a reduce numărul de cazuri infectate cu noul virus, restricțiile și izolarea socială reprezintă factori de risc pentru bunăstarea psihologică a familiilor. Multe studii privind satisfacția vieții și construcțiile acesteia, cum ar fi calitatea vieții și bunăstarea vieții, sunt utile pentru a clarifica modul în care indivizii reacționează în diferite circumstanțe stresante.

Un aspect relevant în gestionarea pandemiei a constat în informarea adecvată a populației. Cele cinci drepturi ale omului legate în mod specific de accesul la informație cuprind¹³:

1. Dreptul la informație: indiferent de etapele crizei, a localizării geografice, a contextelor politice, culturale și operaționale, persoanele au dreptul fundamental de a avea acces la informație, de a recepta, transmite și beneficia de sprijin ca urmare a informațiilor la care au acces.
2. Dreptul la protecția datelor ca urmare a utilizării tehnologiilor, cu impact asupra siguranței personale, a statutului special sau respectării drepturilor fundamentale.
3. Dreptul la siguranță și intimitate, prin respectarea standardelor etice și tehnice de utilizare și protejare a datelor.
4. Dreptul la protecția datelor personale, de a gestiona informațiile privind datele personale, care pot fi identificabile, fiind necesară în mod continuu stabilirea etapelor de utilizare a acestor informații.
5. Dreptul de a redresa și rectifica datele și informațiile care sunt false, imprecise sau incomplete.

Chiar dacă pandemia de COVID-19 a determinat o complexă criză mondială, aceasta poate fi văzută și ca o oportunitate de a regândi politici și priorități, o ocazie de a proiecta viitorul și de a reconstrui mai bine, de a oferi sprijin și suport eficient celor vulnerabili. Participanții la un studiu realizat la doi ani de la declanșarea pandemiei, au identificat și aspecte pozitive ale acestei perioade. Acestea sunt legate, în principal, de aspectele care țin de familie și de disponibilitatea mai mare de timp, fie că vorbim despre apropierea față de familie și de timpul petrecut împreună cu aceasta (28%), de posibilitatea de a lucra de acasă (7%) sau de timpul liber suplimentar disponibil (5%). Pentru unii dintre respondenți (15%), pandemia a reprezentat o oportunitate pentru dezvoltarea personală și pentru cunoașterea sinelui. 14% dintre participanții la studiu au învățat în pandemie să își protejeze mai mult sănătatea. 7% dintre

¹³ Greenwood, F., Howarth, C., Poole, D.N., Raymond, N.A., Scarnecchia, D.P. (2017). The Signal Code: A Human Rights Approach to Information During Crisis. Cambridge: Harvard Humanitarian Initiative; <http://hhi.harvard.edu/publications/signal-codehuman-rights-approach-information-during-crisis>.

respondenți au perceput schimbări pozitive prin faptul că și-au găsit un loc de muncă mai bun¹⁴.

În pofida tuturor constrângerilor nou apărute, amenințarea Coronavirus a generat un larg consens social. În rândul populației a existat o largă acceptare a gravității noii probleme și a măsurilor adoptate de a-i face față. Cu unele excepții, toate reglementările impuse pe perioadele de urgență au fost respectate. Consensul public cu privire la gravitatea crizei și acceptarea măsurilor de răspuns la această criză au caracterizat, în cea mai mare parte, societatea românească¹⁵. În timpul pandemiei de COVID-19, cuvântul solidaritate a devenit un concept cheie, iar Alston consideră că solidaritatea reprezintă o componentă esențială a promovării și respectării drepturilor omului¹⁶. Wilde, în 2013, definește solidaritatea ca fiind un sentiment de simpatie împărtășit cu și între grupuri, implementând acțiuni de sprijin și promovând incluziunea socială¹⁷, iar solidaritatea civică se referă la relația dintre cetățeni, dar și dintre cetățeni și stat, incluzând obligațiile statului, societății și comunității în care individul contribuie, de a-l proteja împotriva diverselor vulnerabilități¹⁸.

Apare ca prioritate responsabilitatea socială și etica acțiunii sociale. În perioada crizei generată de pandemia de Covid-19 oamenii au realizat că au nevoie de o morală a dependenței reciproce, de solidaritate socială¹⁹.

Impactul social-economic global determinat de încetinirea, diminuarea și chiar oprirea activității în diferite sectoare ale economiei a condus la scăderea veniturilor, fapt negativ ce a intensificat fenomenul de sărăcie. În condiții de sărăcie accentuată se produc și fenomenele de accentuare a inegalității sociale și de polarizare socială.

Particularizând la grupul specific al copiilor cu dizabilități, incluzând aici și familiile acestora, între barierele care adâncesc vulnerabilitățile existente pot fi menționate:

- Politici și standarde inadecvate. Elaborarea politicilor nu ține întotdeauna cont de nevoile persoanelor cu dizabilități sau politicile și standardele

¹⁴ Institutul Român pentru Evaluare și Strategie (IRES, 2022). Români după doi ani de pandemie. Sondaj de opinie, Februarie 2022 disponibil la <https://ires.ro/articol/436/romanii-dupa-2-ani-de-covid-19>

¹⁵ Zamfir, C., Cace, S. (coord.) (2000). *COVID-19 în România – date, analize, evoluții și statistici*, Editura Expert, București.

¹⁶ Alston, P. (1982) A third generation of solidarity rights: Progressive development or obfuscation of international human rights law? *Netherlands International Law Review*, 29(03), pp. 307–322.

¹⁷ Wilde, L. (2013). *Global Solidarity*, Edinburgh University Press, Edinburgh.

¹⁸ Scholz, S. J. (2008). *Political Solidarity*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.

¹⁹ Zamfir, C., Cace, S. (coord.) (2000), *op. cit.*

- existente nu sunt puse în practică. Exemplele includ o lipsă de politici clare de educație incluzivă, o lipsă de standarde de acces la mediile fizice ce pot fi puse în practică și o prioritate scăzută acordată reabilitării.
- Atitudini negative. Credințele și prejudecățile constituie bariere atunci când lucrătorii din domeniul îngrijirilor medicale nu văd dincolo de dizabilitate, profesorii nu văd care este importanța învățării copiilor cu dizabilități, angajatorii discriminează persoanele cu dizabilități și membrii familiei au așteptări reduse din partea rudelor lor cu dizabilități.
 - Lipsa furnizării de servicii. Persoanele cu dizabilități sunt în special vulnerabile la deficiențele din domeniul serviciilor cum ar fi sistemul de sănătate, reabilitare sau suport și asistență.
 - Probleme cu furnizarea de servicii. Chestiuni precum slaba coordonare dintre servicii, personalul inadecvat, competențele personalului și formarea eficientă, calitatea și caracterul adecvat al serviciilor pentru persoanele cu dizabilități.
 - Finanțare inadecvată. Resursele alocate pentru punerea în practică a politicilor și planurilor sunt adesea inadecvate.
 - Lipsa de accesibilitate. Mediile construite (inclusiv facilitățile publice), sistemele de transport și informare sunt adesea inaccesibile. Lipsa de acces la transport este adesea motivul pentru care o persoană cu dizabilități este descurajată sau împiedicată să acceseze sistemul de îngrijiri medicale. Nevoile de comunicare ale persoanelor cu dizabilități sunt adesea neîmplinite. Informațiile sunt adesea indisponibile în formate accesibile și unele persoane cu dizabilități nu pot accesa tehnologiile de informație și comunicare de bază cum ar fi telefoanele sau televizorul.
 - Lipsa de consultare și implicare. Deseori persoanele cu dizabilități sunt excluse de la luarea deciziilor în chestiuni care le afectează direct viețile.
 - Lipsa de date și dovezi. O lipsă de date riguroase și comparabile despre dizabilitate și dovezile cu privire la programele care funcționează împiedică adesea înțelegerea și acțiunea în sprijinul persoanelor cu dizabilități.
 - Consecințele acestor realități se reflectă în viața persoanelor cu dizabilități, afectează calitatea vieții generând dezavantaje²⁰.

Persoanele cu dizabilități reprezintă un grup vulnerabil caracterizat de trăsături precum:

1. sănătate precară. În funcție de grup și mediu, persoanele cu dizabilități se pot confrunta cu o vulnerabilitate mai mare față de condițiile secundare și de co-morbidități.

²⁰ OMS și BM (2011) Raportul Mondial privind Dizabilitatea. Geneva: OMS. Disponibil online: https://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf?ua=1.

2. realizări mai scăzute în ceea ce privește educația. Copiii cu dizabilități au mai puține șanse de a începe școala decât semenii lor fără dizabilități. Au de asemenea rate mai scăzute de a rămâne în școală și de a fi promovați, precum și rate de tranziție mai scăzute către educația post-școală.
3. mai puțin activi din punct de vedere economic. Persoanele cu dizabilități au rate mai scăzute de angajare decât persoanele fără dizabilități.
4. rate mai ridicate ale sărăciei. Familiile în care există o persoană cu dizabilități au rate mai ridicate ale sărăciei decât cele fără membri cu dizabilități. Ca grup și în toate mediile, persoanele cu dizabilități au condiții de trai mai proaste și mai puține bunuri.
5. lipsa independenței și participare scăzută la activitățile comunității. Faptul că se bazează pe soluții instituționale, lipsa vieții în comunitate, transportul inaccesibil și alte facilități publice inaccesibile și atitudinile negative, fac ca persoanele cu dizabilități să fie dependente de alții, privându-i de șansele obișnuite sociale, culturale și politice²¹.

Date fiind particularitățile specifice grupului, este necesară o analiză complexă cu privire la adaptarea persoanelor cu dizabilități și a familiilor acestora la pandemie. Prin urmare, studiul de față și-a propus ca *obiectiv general* explorarea percepției părinților copiilor cu dizabilități referitoare la impactul măsurilor întreprinse în vederea prevenirii răspândirii virusului SARS-CoV-2 asupra accesului la resurse, respectiv asupra modului în care au fost respectate drepturile lor și ale copiilor lor la informare, egalitate de șanse, participare în societate, precum și tipul și nivelul suportului primit în context pandemic.

Metodologia cercetării

Participanți

Studiul a fost realizat cu participarea a 33 de părinți ai unor copii cu dizabilități, cu rezidență în România, majoritatea de gen feminin (un număr de 31 din total), mame ale copiilor cu dizabilități, având vârste cuprinse în intervalul 27-53 ani, cu media de vârstă de 40.94 (ab std. 7.64). Dintre participanți, un număr de 3 au declarat că sunt de etnie rromă. Din punct de vedere al statutului marital, majoritatea participanților sunt căsătoriți (28 din total), restul fiind fie divorțați (un număr de 3), fie în relație consensuală (un participant), fie neimplicați într-o relație (un participant).

Din punct de vedere profesional, lotul a fost divers, în cadrul acestuia regăsindu-se ocupații precum asistent maternal, asistent medical, asistent social, cadru didactic, economist, muncitor calificat, inginer, iar unii părinți

²¹ *Ibidem.*

au avut ca ocupație aceea de asistent personal al copilului lor cu dizabilități (un număr de 6 părinți din lot).

În privința studiilor, dintre cei care au fost de acord să răspundă, un număr de 7 părinți au declarat că au studii sub nivelul celor liceale, 14 părinți au studii liceale și postliceale și 6 studii superioare.

Instrument și procedura de lucru

În vederea explorării percepției părinților copiilor cu dizabilități privind impactul măsurilor de tipul carantinei, izolării, respectiv altor măsuri luate în context pandemic a fost dezvoltat un chestionar care a cuprins câteva domenii relevante referitor la drepturi și libertăți, din perspectiva a două domenii principale:

- (1) calitatea vieții, cu câteva subdomenii: prosperitate financiară și mijloace de subzistență (venituri, stabilitate și continuitate în muncă, asistență publică, asistență din partea statului, inclusiv pentru locuință, hrană și subzistență, activitate în general), *acces la servicii de sănătate fizică și social-emoțională* (acces la asigurări de sănătate de calitate și la servicii de sănătate, afectarea bunăstării emoționale și sociale, punere în pericol a vieții), *roluri, responsabilități specifice genului, siguranță în cadrul propriei locuințe* (responsabilități și roluri în gospodărie, putere de decizie în cadrul familiei, violență de gen în interiorul și în afara gospodăriei), impact datorat *vârstei* (expunere la pericole în timpul pandemiei din cauza vârstei, amenințare în cadrul propriei case datorate vârstei), *percepția asupra modului în care a fost aplicată justiția* (expunere la discursuri agresive din partea liderilor politici și/sau religioși, confruntare cu prejudecăți, presiuni, discriminare, afectare a accesului la justiție, la proceduri legale), calitatea informațiilor furnizate de mass-media (dezinformări diseminate de mijloacele de comunicare în masă, claritate a informațiilor furnizate, influență asupra părerilor despre pandemie, siguranță, influență asupra sentimentelor și emoțiilor legate de virus, influență asupra comportamentului în timpul pandemiei, a modalității de protecție, influență asupra percepției referitoare la gravitatea virusului), alte tipuri de consecințe;
- (2) *nivelul de suport primit în timpul pandemiei, cu câteva subdomenii: sprijin financiar, economic* (pentru a face față dificultăților și provocărilor pandemiei, pentru continuarea activității profesionale, pentru a lucra online, de acasă, pe fondul restricțiilor), *sprijin medical și psihologic* (sfaturi și recomandări medicale, consiliere pentru a aborda dificultățile și provocările emoționale, informații despre medicamente și vaccinuri pentru prevenirea infectării, acces la medicamente și

vaccinuri, sprijin pentru aprovizionarea cu alimente, medicamente și alte bunuri necesare, în caz de carantină, de infectare cu COVID-19 sau de izolare), *sprijin pentru provocările din interiorul casei* (în ceea ce privește certurile, tensiunile, conflictele cauzate de pandemia de COVID-19 și de efectele acesteia).

Pentru fiecare domeniu și subdomeniu au fost adresate întrebări cu răspunsuri cotate pe o scală Likert cu 10 trepte, de la 1 (în foarte mică măsură) la 10 (în foarte mare măsură), astfel încât să obținem date cantitative privind impactul pandemiei și a măsurilor din această perioadă, ca indicator obiectiv, în mai mică măsură expus interpretărilor. De asemenea, au fost adresate întrebări deschise, sub formă de relatări ale unor experiențe, narrative personale referitoare la subdomeniile incluse în chestionar, în vederea colectării de date calitative reflectând experiențe subiective ale participanților în contextul pandemiei.

Procedura

Participanții au completat chestionarele sub formă auto-administrată, în prezența celui de-al treilea autor al studiului. De fiecare dată când un participant a avut dificultăți de a înțelege un item din chestionar, acesta a primit explicații obiective privind itemul, fără însă a primi vreo sugestie privind răspunsurile.

Un formular complex de consimțământ informat a fost dezvoltat pentru studiul de față, conținând informații clare referitoare la scopul studiului, conținut, precum și grad de solicitare pe care completarea chestionarului îl implică. Participanții au semnat formularul, iar chestionarele au fost ulterior aplicate fără a se realiza legătura între datele personale și răspunsurile fiecăruia dintre participanți. Fiecare participant a avut deplina libertate de a se retrage în orice moment din cercetare, fără nicio consecință. Anonimatul și confidențialitatea răspunsurilor au fost deplin respectate, iar formularele de consimțământ și chestionarele au fost colectate separat.

Rezultate obținute

În vederea reducerii amplitudinii răspunsurilor participanților la întrebările chestionarului, scala Likert cu 10 trepte a fost redusă la 3 categorii: în mică măsură (treptele pe scala Likert de la 1 la 3), moderat (treptele de la 4 la 6) și în mare măsură (treptele de la 7 la 10). Frecvența răspunsurilor la fiecare categorie este discutată de-a lungul domeniilor și subdomeniilor cuprinse în chestionar.

Rezultate privind impactul pandemiei și măsurilor abordate în context pandemic asupra calității vieții

Diferite componente ale calității vieții și drepturi fundamentale au fost afectate în timpul pandemiei, de prezența amenințării bolii, dar și de măsurile

luate în vederea prevenirii răspândirii acesteia. Răspunsurile participanților sunt sumarizate în Tabelul 1.

Tabel 1. Distribuția răspunsurilor privind impactul pandemiei

Item din chestionar	în mică măsură	moderat	în mare măsură
1. În ce măsură acțiunile menționate au avut un impact asupra siguranței economice, veniturilor, siguranței financiare și prosperității dumneavoastră?	24%	46%	30%
2. În ce măsură au influențat măsurile aplicate stabilitatea și continuitatea muncii dumneavoastră în noile condiții?	37%	33%	30%
3. În ce măsură ați avut acces la programe de asistență publică, asistență din partea guvernului, inclusiv pentru locuință, hrană și subzistență?	49%	30%	21%
4. În ce măsură ați considerat că ați avut acces la asigurări de sănătate de calitate și la servicii de sănătate?	27%	49%	24%
5. În ce măsură v-a fost afectată bunăstarea emoțională (sentimente, trăiri emoționale)?	18%	39%	43%
6. În ce măsură ați resimțit un impact asupra bunăstării dvs. sociale (de exemplu, posibilitatea de a avea acces la rețeaua dvs. socială, de a vă întâlni prietenii, rudele etc.)?	15%	33%	52%
7. În ce măsură ați simțit că viața dvs. a fost pusă în pericol în timpul pandemiei?	15%	36%	49%
8. În ce măsură au fost influențate (ex. schimbate în vreun fel) responsabilitățile și rolurile dumneavoastră în gospodărie în ceea ce privește, de ex., sarcinile, situațiile dificile?	49%	36%	15%
9. În ce măsură a fost afectată (de pildă, dacă s-a schimbat în vreun fel) puterea dumneavoastră de a lua decizii în cadrul familiei sau în gospodărie?	52%	36%	12%

Item din chestionar	în mică măsură	moderat	în mare măsură
10. În ce măsură considerați că ați fost expus/ă la violență bazată pe criterii de sex în interiorul și în afara gospodăriei în timpul pandemiei?	84%	3%	13%
11. În ce măsură ați simțit că ați fost în pericol în timpul pandemiei din cauza vârstei dumneavoastră?	64%	30%	6%
12. În ce măsură ați simțit că sunteți în pericol în casa dvs. din cauza vârstei dvs. (de exemplu, pe fond de abandon, abuz, violență etc.)?	91%	6%	3%
13. În ce măsură v-ați confruntat cu discursuri pline de animozitate din partea liderilor politici și/sau religioși?	82%	6%	12%
14. În ce măsură v-ați confruntat cu prejudecăți, presiuni, discriminare?	70%	24%	6%
15. În ce măsură v-a fost afectat accesul la justiție, la procesele de înregistrare și la alte procese legale?	76%	18%	6%
16. În ce măsură v-ați confruntat cu dezinformări diseminate de mijloacele de comunicare în masă?	30%	30%	40%
17. În ce măsură ați considerat că informațiile au fost clare pentru dumneavoastră în timpul pandemiei (de exemplu, limba în care au fost furnizate informațiile)?	31%	41%	28%
18. În ce măsură informațiile pe care le-ați primit v-au influențat părerile despre pandemie, siguranță etc.?	30%	33%	37%
19. În ce măsură informațiile pe care le-ați primit v-au influențat sentimentele și emoțiile legate de virus (de exemplu, cât de periculos este pentru dumneavoastră etc.)?	24%	21%	55%

Item din chestionar	în mică măsură	moderat	în mare măsură
20. În ce măsură informațiile pe care le-ați primit v-au influențat comportamentul în timpul pandemiei (ex. ce ați făcut efectiv pentru a vă proteja)?	21%	27%	52%
21. În ce măsură informațiile pe care le-ați primit v-au influențat percepția referitor la gravitatea virusului, în sensul periclitării vieții dvs.?	18%	30%	52%

Din analiza răspunsurilor părinților incluși în studiu, se relevă faptul că majoritatea respondenților din studiu au resimțit efecte ale măsurilor din timpul pandemiei în special asupra stării de bine psihologice și sociale, prin faptul că au fost expuși la restrângerea posibilităților de întâlnire cu prieteni, familie extinsă. Aproape jumătate dintre participanții la studiu au declarat că și-au simțit viața în pericol în timpul pandemiei, însă nu s-a constatat o creștere a nivelului percepției asupra gradului expunerii la pericol pe criteriul vârstei, ceea ce desigur se datorează faptului că populația țintă face parte din grupul cu risc scăzut în raport cu infecția cu SARS-CoV2, dată fiind vârsta, dar și starea lor de sănătate și istoricul medical.

Un procent important dintre respondenți a resimțit efecte de natură economică, respectiv afectarea siguranței financiare și a siguranței locului de muncă, în condițiile în care aproape jumătate au considerat că doar în mică măsură au avut acces la programe de asistență pentru asigurarea subzistenței. Din raportările participanților, unii au intrat în șomaj tehnic în timpul pandemiei, ceea ce a constituit o dificultate și o sursă importantă de stres pentru familie.

În cadrul lotului, majoritatea participanților nu au resimțit efecte asupra lezării unor drepturi fundamentale, precum libertatea de exprimare sau dreptul de a primi asistență juridică din partea autorităților, la nevoie, deși o parte dintre respondenți au menționat faptul că au resimțit astfel de efecte. Din raportări, expunerea la discursuri agresive, la prejudecăți, respectiv discriminare a fost în cea mai mare parte redusă, un număr foarte redus de respondenți a considerat că a avut parte de astfel de experiențe în măsură moderată sau ridicată.

Deși presa scrisă, unele organizații internaționale²² și unele studii privind efectele pandemiei au raportat creștere a riscului de violență domestică (o sumarizare a acestora a fost realizată de Kourti și colab. 2023²³), în cadrul lotului de față doar un procent scăzut dintre respondenți a raportat modificări în rolurile din cadrul gospodăriei, în privința puterii de decizie, respectiv expunere la violență de gen.

Referitor la calitatea informațiilor din presă și alte mijloace de comunicare în masă, răspunsurile respondenților au fost mixte, în sensul că un procent similar a raportat că expunerea la dezinformare a fost redusă, moderată și crescută. În mod similar, percepția asupra clarității informațiilor transmise a fost mixtă, în sensul că un procent similar de respondenți a considerat că informațiile au fost clare în mică, moderată și ridicată măsură. Procente similare au fost raportate și în privința felului în care informațiile primite au influențat părerile despre pandemie. În schimb, mai mult de jumătate dintre aceștia au raportat că informațiile primite le-au influențat în mare măsură emoțiile referitoare la pericolozitatea virusului, comportamentul de protecție în timpul pandemiei, respectiv percepția privind gravitatea virusului. Aceste din urmă răspunsuri sunt corelate cu cele oferite la întrebarea privind afectarea stării de bine, la care un număr ridicat de participanți a raportat că a resimțit în măsură moderată, respectiv ridicată efecte negative, în sensul afectării stării de bine psihologice.

Din raportările participanților, situațiile cele mai stresante au constituit faptul că școlile s-au închis și a fost nevoie să realizeze tranziția la școala online, în unele cazuri cu mai mult de un copil. Alte surse de stres raportate de către părinții cuprinși în studiu au fost:

- nevoia de a purta mască, de a acorda atenție sporită igienei mâinilor, a casei;
- dependența de un anumit program strict;
- imposibilitatea de a se deplasa, respectiv nevoia de a completa formularul special pentru deplasări;
- restricționarea dreptului de a lua decizii referitoare la propria persoană (de ex., referitor la condițiile nașterii copilului în perioada pandemiei, la maniera de tratare a unor boli);

²² UN Women (2021). COVID-19 and violence against women: What the data tells us, publicat online COVID-19 and violence against women: What the data tells us | UN Women – Headquarters.

²³ Kourti, A., Stavridou, A., Panagouli, E., Psaltopoulou, T., Spiliopoulou, C., Tsolia, M., Sergeantanis, T.N., Tsitsika, A. (2023). Domestic Violence During the COVID-19 Pandemic: A Systematic Review. *Trauma Violence Abuse*. 24(2), pp. 719-745.

- imposibilitatea de a desfășura anumite activități specifice unor sărbători religioase (de ex., sărbătorile pascale) sau a unor ritualuri religioase (de ex., participarea la slujbe).

În cazuri excepționale, pandemia a reprezentat pentru participanți un context favorizant pentru situații dificile de viață, precum nașterea prin cezariană, imposibilitatea de a primi familia extinsă în vizită după naștere, infecția cu SARS-CoV2 în timpul sarcinii. Alte situații au fost imposibilitatea de a participa la înmormântări în familie, respectiv necesitatea de separare de propriul copil din cauza infectării părintelui cu virusul.

Per ansamblu, temerile cele mai semnificative, punctate de un număr semnificativ de respondenți, au fost referitoare la pierderea locului de muncă, imposibilitatea de a susține financiar familia. Unii au raportat chiar pierderea locului de muncă, în condițiile în care în unele cazuri era unica sursă de venit a familiei. În alte situații, derularea activității profesionale în format online a reprezentat o provocare, de exemplu în cazul unei participante la studiu care lucrează ca învățătoare și pentru care îngrijorarea pentru calitatea procesului de învățare al elevilor a fost crescută.

Pentru părinții copiilor cu dizabilități pandemia și restricțiile impuse au reprezentat o provocare și la nivelul activităților terapeutice de care copiii au nevoie. Astfel, unii dintre aceștia au avut de suferit prin faptul că nu au putut frecventa școala, grădinița, respectiv terapiile de recuperare de care copilul lor avea nevoie.

De asemenea, părinții au menționat dificultăți suplimentare, datorate vulnerabilității copiilor. Astfel, un părinte a simțit că nu își poate proteja copilul, un altul a resimțit separarea de copil foarte intens în perioada în care părintele a fost bolnav de COVID-19.

Temerile referitoare la starea de sănătate au crescut în această perioadă, la fel și cele privind riscul de a contacta virusul sau alte temeri precum: teama de necunoscut, teama de boală, teama de a nu îmbolnăvi alți membri ai familiei, copilul cu dizabilități, anxietatea generalizată. Prin urmare, efectele pandemiei și izolării au fost resimțite și pe plan emoțional, mai mulți participanți raportând deteriorarea sănătății lor psihice în timpul pandemiei. Reacții emoționale descrise de unii participanți au fost: tristețea față de privirile bolnavilor din paturile de spital, bulversarea prin faptul că accesul spre familia largită a fost limitat, sentimentul de singurătate și vulnerabilitate datorate lipsei socializării.

Știrile au contribuit la creșterea nivelului de anxietate, iar participanții au raportat faptul că știrile au avut caracter bulversant, stresant, iar în multe situații au creat mai degrabă dezinformare. Unii participanți au căutat asiduu știri acurate, corecte, deoarece multe dintre cele la care au avut acces facil au fost false, încrederea în canalele de știri s-a diminuat semnificativ.

Sistemul medical a fost suprasolicitat, unele spitale au fost destinate urgențelor, însă participanții au raportat că au avut acces la servicii medicale de calitate, deși în cazul unora au existat dificultăți (de ex. întârzierea ambulanței după ce fost apelată, forme severe ale infecției cu virusul). Unii participanți au descris dificultăți de accesare a serviciilor medicale în condițiile în care persoana nu era infectată cu SARS-CoV2 sau avea o altă boală.

Din punctul de vedere al sarcinilor domestice, pentru unii participanți acestea au rămas neschimbate, iar atmosfera din familie nu a fost influențată în vreun fel. Majoritatea au raportat bună colaborare cu partenerii de viață în vederea protejării familiei în fața îmbolnăvirii de COVID și sentimentul de siguranță în familie. Unii au menționat că a existat o anumită tensiune în familie datorată obligației de a petrece mult timp în casă, a sentimentului de a fi coordonat din exterior, a problemelor grave de sănătate, a temerilor față de a vorbi cu străini și a primi vizitatori în locuință, a slăbirii puterilor fizice și psihice, a diminuării capacității de a oferi căldură celor dragi.

După pandemie, efectele pe care participanții la studiu le-au raportat au fost: scăderea imunității, afectarea stării de sănătate a familiei, a comunicării, a relației cu mediul exterior, modificări ale obiceiurilor alimentare, respectiv consum de alcool.

Pentru unii părinți participanți la studiu, pandemia a reprezentat o provocare, a fost o perioadă neplăcută, însă au găsit și resurse, precum: accesul la curte, petrecerea timpului în aer liber, realizarea de activități precum grădinaritul, petrecerea timpului de calitate cu familia, implicarea în activități de învățare, formare profesională, în munca intelectuală. Astfel, unii au văzut pandemia ca pe o situație dificilă, care trebuie depășită cu calm și alții nu au constatat niciun efect al pandemiei asupra propriei persoane și familiei lor, iar alții au găsit resurse și chiar au crescut pe plan personal ca urmare a confruntării cu provocări specifice pandemiei.

Rezultate privind nivelul de suport primit de la autorități în perioada pandemiei

În privința sprijinului pe care părinții copiilor cu dizabilități din lotul de față au considerat că l-au primit din partea diferitelor instituții și organizații

non-guvernamentale pentru gestionarea efectelor pandemiei de COVID-19, rezultatele sunt cuprinse în tabelul 2.

Tabel 2. Distribuția răspunsurilor privind nivelul de suport

Item din chestionar	în mică măsură	moderat	în mare măsură
1. Cât sprijin financiar v-a fost oferit pentru a face față dificultăților și provocărilor pandemiei?	79%	15%	6%
2. Cât sprijin financiar v-a fost oferit pentru a vă continua activitatea profesională în perioada pandemiei?	94%	0%	6%
3. Cât sprijin v-a fost oferit pentru a lucra online, de acasă, pe fondul restricțiilor impuse?	85%	12%	3%
4. În ce măsură v-au fost oferite sfaturi și recomandări medicale în perioada pandemiei?	33%	46%	21%
5. În ce măsură v-a fost oferită consiliere pentru a aborda dificultățile și provocările emoționale?	72%	22%	6%
6. În ce măsură vi s-au oferit informații despre medicamente și vaccinuri pentru prevenirea infectării cu COVID?	32%	36%	32%
7. În ce măsură ați avut acces la medicamente și vaccinuri?	17%	23%	60%
8. În caz de carantină, de infectare cu COVID sau de izolare, cât de mult sprijin ați primit dumneavoastră și familia dumneavoastră în ceea ce privește aprovizionarea cu alimente, medicamente și alte bunuri necesare pentru dumneavoastră și familia dumneavoastră?	47%	28%	25%
9. Cât sprijin vi s-a oferit din partea serviciilor sociale, psihologice, de sănătate mintală sau a altor servicii pentru a face față provocărilor din gospodăria și familia dvs. în ceea ce privește certurile, tensiunile, conflictele cauzate de pandemia de COVID-19 și de efectele acesteia?	73%	23%	4%

Din analiza răspunsurilor oferite de participanții la studiu, se relevă faptul că suportul principal, primit de cea mai mare parte a acestora în timpul pandemiei, a fost de natură medicală (sfaturi și recomandări, informații privind medicamente și vaccinuri, acces la medicamente și vaccinuri). Un procent ridicat de respondenți au considerat că acest tip de suport le-a fost oferit în moderată, respectiv în mare măsură de către autorități. De asemenea, mai mult de jumătate dintre participanți au evaluat că, în caz de carantină, infectare sau izolare au primit moderat, respectiv în mare măsură sprijin pentru aprovizionare.

În schimb, la nivel psihologic, suportul de tipul consilierii pentru abordarea problemelor de natură emoțională, precum și suportul în vederea gestionării provocărilor din familie (certuri, tensiuni etc.) apărute ca urmare a pandemiei și efectelor acesteia a fost în mică măsură disponibil pentru părinții copiilor cu dizabilități din lotul de față.

În plus, părinții din studiul de față au raportat că într-o măsură și mai mică au avut sprijin de natură financiară pentru a gestiona efectele pandemiei și pentru a-și continua activitatea profesională, respectiv majoritatea dintre aceștia au evaluat că în mică măsură au primit suport pentru a lucra de acasă. În condițiile în care copiii au parcurs mare parte din perioada pandemiei școala online, considerăm că situația acestor părinți a fost dificilă din punctele de vedere pe care le-am explorat în studiul de față.

Din raportările participanților, organizațiile non-guvernamentale au fost foarte importante ca surse de suport, cea mai mare parte a părinților raportând faptul că au avut parte de diverse resurse de la acestea: telefoane zilnice pentru verificarea stării de spirit și a nevoilor, consiliere psihologică și socială, terapie individuală pentru copil, oferire de produse de igienă, vizite la domiciliu. Alte surse de suport au fost reprezentate de școala copilului, de Direcția de Sănătate Publică, medici de specialitate pentru probleme diverse. Unii părinți au raportat, însă, că nu au avut parte de niciun sprijin din partea statului sau a unor organizații, iar pentru alții doar familia și prietenii au reprezentat surse de sprijin.

Discuții

Situațiile de criză, precum pandemia de COVID-19, prezintă tendința de a intensifica inegalitățile, în special pentru persoanele aflate deja într-o situație vulnerabilă, cum ar fi: persoane cu dizabilități, persoane în vârstă, migranți, persoane strămutate și refugiați, supraviețuitori ai violenței bazate pe gen, persoane care aparțin minorităților naționale și persoane aflate în detenție. În astfel de crize, este important să se identifice, să se înțeleagă și să reducă factorii

care pot exacerba aceste inegalități, respectiv să fie identificate categoriile care se confruntă cu cele mai semnificative riscuri de a avea acces redus la evaluare și tratament.

Studiile arată faptul că părinții copiilor cu dizabilități sunt în mai mare măsură expuși la surse de stres și prezintă nivele mai crescute de împovărare, comparativ cu părinții copiilor fără dizabilități²⁴. În situații de criză, precum pandemia, aceste surse de stres pot deveni și mai dificile pentru familiile expuse la riscuri²⁵. Suportul de natură psihologică este, prin urmare, vital pentru gestionarea complicațiilor care pot apărea ca urmare a crizelor paranormative și a situațiilor de viață traumatice, așa cum a fost considerată pandemia la nivel global²⁶. Această provocare fără precedent pentru umanitate, atât prin felul în care s-a răspândit la nivelul populației, cât și prin maniera în care măsurile luate în vederea prevenirii contaminării la nivel de grup, a condus la afectări la multiple nivele în societate.

În ceea ce privește impactul pandemiei de COVID-19 asupra familiilor vulnerabile, studiul realizat evidențiază faptul că majoritatea aspectelor care țin de calitatea vieții au fost afectate pentru o parte semnificativă a părinților care au fost cuprinși în lot. Răspunsurile oferite de subiecții cuprinși în eșantionul de cercetare indică un impact semnificativ negativ resimțit de către aceștia în ceea ce privește următorii indicatori ai calității vieții:

- prosperitatea financiară și mijloacele de subzistență;
- accesul la servicii de sănătate fizică și social-emoțională;
- accesul la formarea profesională, educațională în format online;
- calitatea informațiilor furnizate de mass-media.

Impactul negativ a fost resimțit într-o mai mică măsură în ceea ce privește indicatorii următori:

- impactul asupra rolurilor de gen, a responsabilităților domestice;
- impact legat de vârstă;
- impactul asupra modului în care a fost aplicată justiția, respectiv accesul la aceasta.

²⁴ Costea-Bărluțiu, C., Bălaș-Baconschi, C., Hathazi, A. (2014). A preliminary investigation of a parental stress measure for parents of children with autism spectrum disorders and Down syndrome. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series "Psychologia-Paedagogia"*, 2, pp. 25-41.

²⁵ Alhuzimi, T. (2021). Stress and emotional wellbeing of parents due to change in routine for children with Autism Spectrum Disorder (ASD) at home during COVID-19 pandemic in Saudi Arabia. *Research in Developmental Disabilities*, 108, pp. 1-12.

²⁶ Neejide Onyishi, C., Monaheng Sefotho, M., Victor-Aibodion, V. (2023). Psychological distress among parents of children with autism spectrum disorders: A randomized control trial of cognitive behavioural therapy. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 100, 102070.

În această situație dificilă, familiile vulnerabile ale copiilor cu dizabilități nu au beneficiat de sprijin consistent și real, după cum reiese din informațiile furnizate. Experiența negativă a pandemiei a fost în mică măsură ameliorată de sprijin asigurat la nivelul unora dintre aspectele cuprinse în chestionar:

- sprijin financiar, economic;
- sprijin medical și psihologic;
- sprijin pentru provocările din interiorul casei (relații, tensiuni);
- sprijin pentru instruire, educație.

În cazul părinților cuprinși în studiu, se constată o realitate sumbră: creșterea vulnerabilității, pe fondul general negativ generat de pandemia de COVID-19 și sprijinul insuficient acordat acestor persoane. Educația, sănătatea, resursele financiare, socializarea, aspecte importante pentru copiii cu dizabilități, au fost puternic afectate, generând sentimente și emoții negative. Experiențele descrise au fost gestionate fără un suport sau sprijin constant din partea statului, respectiv cu suport din partea unor organizații nonguvernamentale și a școlilor copiilor.

Concluzii

Studiul de față reflectă o parte dintr-o situație care, la nivel social, ar putea să ne pună pe gânduri. În contextul particular generat de pandemia de COVID-19, o categorie de persoane vulnerabile (părinți ai copiilor cu dizabilități) au descris și evaluat efectele negative atât asupra stării lor de sănătate fizică, cât și asupra confortului lor psihic. De asemenea, nivelul de sprijin primit în acest context a fost precar, ceea ce a accentuat vulnerabilitatea și mai ridicată. Prin urmare, ceea ce literatura de specialitate descrie, anume faptul că în situații de criză persoanele vulnerabile sunt în și mai mare măsură afectate pare să fie aplicabil și acestei categorii de populație. Este necesar ca măsurile de protecție să se aplice acestor categorii în manieră adaptată specificului provocărilor cu care se confruntă având în vedere că adeseori măsurile luate la nivel general nu sunt aplicabile.

Dat fiind că eșantionul cuprins în cercetare a fost de mici dimensiuni, aria geografică din care provin respondenții a fost restrânsă, generalizarea rezultatelor nu poate fi realizată. Studiul este mai degrabă o reflecție asupra situației unei categorii minoritare, vulnerabile, în contextul de criză para-normativă generată de pandemia de COVID-19.

Bibliografie:

- ***Institutul Român pentru Evaluare și Strategie (IRES, 2022). Români după doi ani de pandemie. Sondaj de opinie, Februarie 2022 disponibil la <https://ires.ro/articol/436/romanii-dupa-2-ani-de-covid-19>
- ***Decret nr. 195 din 16 martie 2020, privind instituirea stării de urgență pe teritoriul României, Emitent Președintele României, *Monitorul Oficial nr.212*
- ***Decret nr.240 din 14 aprilie 2020 privind prelungirea stării de urgență pe teritoriul României, Emitent Președintele României, *Monitorul Oficial nr.311*
- ***Institutul Român pentru Drepturile Omului (2021). *Studiu preliminar privind criza generată de pandemia COVID-19 și impactul acesteia asupra drepturilor omului*, IRDO disponibil la https://irdo.ro/pdf/IRDO_Studiu%20preliminar%20privind%20criza%20generata%20de%20pandemia%20COVID%2019.pdf
- ***OMS (2020), WHO Director-General's statement on IHR Emergency Committee on Novel Coronavirus (2019-nCoV). Geneva: WHO; 2020. Disponibil online: [https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-statement-on-ih-emergency-committee-on-novel-coronavirus-\(2019-ncov\)](https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-statement-on-ih-emergency-committee-on-novel-coronavirus-(2019-ncov))
- ***OMS și BM (2011) Raportul Mondial privind Dizabilitatea. Geneva: OMS. Disponibil online: https://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf?ua=1.
- Ahrendt, D., Mascherini, M., Nivakoski, S., & Sándor, E. (2021). *Living, working and COVID-19: Mental health and trust decline across EU as pandemic enters another year*. Publications Office of the European Union.
- Alhuzimi, T. (2021). Stress and emotional wellbeing of parents due to change in routine for children with Autism Spectrum Disorder (ASD) at home during COVID-19 pandemic in Saudi Arabia. *Research in Developmental Disabilities*, 108, 1-12.
- Alston, P. (1982) A third generation of solidarity rights: Progressive development or obfuscation of international human rights law? *Netherlands International Law Review*, 29(03), 307-322.
- Costea-Bărluțiu, C., & Roșan, A. (2021). Impact of emotional vulnerabilities on the students' engagement in online courses during the lockdown period in SARS-COV2 pandemic crisis. *Review of Psychopedagogy*.

- Costea-Bărluțiu, C., Bălaș-Baconschi, C., Hathazi, A. (2014). A preliminary investigation of a parental stress measure for parents of children with autism spectrum disorders and Down syndrome. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series "Psychologia-Paedagogia"*, 2, 25-41.
- Greenwood, F., Howarth, C., Poole, D.N., Raymond, N.A., Scarnecchia, D.P. (2017). *The Signal Code: A Human Rights Approach to Information During Crisis*. Cambridge: Harvard Humanitarian Initiative; <http://hhi.harvard.edu/publications/signal-codehuman-rights-approach-information-during-crisis>.
- Kathryn L., Prakash K. (2020) Solidarity in times of crisis, *Journal of Human Rights*, 19:5, 537-546.
- Kourtis, A., Stavridou, A., Panagouli, E., Psaltopoulou, T., Spiliopoulou, C., Tsolia, M., Sergentanis, T.N., Tsitsika, A. (2023). Domestic Violence During the COVID-19 Pandemic: A Systematic Review. *Trauma Violence Abuse*. 24(2), 719-745.
- Libal, K., Kashwan, P. (2020). Solidarity in times of crisis, *Journal of Human Rights*, 19:5, 537-546
- Măgurean, B., Vintilă, M. (2021). Calitatea vieții de familie și starea de sănătate mintală în contextul pandemic într-o societate cu drepturi reglementate legislativ, în *Drepturile Omului*, nr. 2.
- Neejide Onyishi, C., Monaheng Sefotho, M., Victor-Aibodion, V. (2023). Psychological distress among parents of children with autism spectrum disorders: A randomized control trial of cognitive behavioural therapy. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 100, 102070.
- Núñez, A., Sreeganga, S. D., & Ramaprasad, A. (2021). Access to Healthcare during COVID-19. *International journal of environmental research and public health*, 18(6), 2980.
- Scholz, S. J. (2008). *Political Solidarity*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- UN Women (2021). COVID-19 and violence against women: What the data tells us, publicat online COVID-19 and violence against women: What the data tells us UN Women – Headquarters
- Wilde, L. (2013). *Global Solidarity*, Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Zacher, H., Rudolph, C.W. (2020). Individual Differences and Changes in Subjective Wellbeing During the Early Stages of the COVID-19 Pandemic, in *American Psychologist*, 76(1), p. 50-62.
- Zamfir, C., Cace, S. (coord.) (2000). *COVID-19 în România – date, analize, evoluții și statistici*, Editura Expert, București.

VIOLENȚA DOMESTICĂ, O ÎNCĂLCARE PEA PUȚIN VIZIBILĂ A DREPTURILOR OMULUI

HORIA MIHAI*

Abstract:

The aim of this article is to analyse the phenomenon of domestic violence from a human rights perspective. Throughout the article I will present the evolution of perceptions regarding gender equality indicators, the legislative framework and the situation of cases brought to court. I also consider it essential to introduce a brief analysis of the social assistance system in Romania. It is very important that the risk factors and established triggers of domestic violence are brought into question, in order to better understand the dynamics and perceptions that contribute to such manifestations. My personal interest in the topic of domestic violence arose from my collaboration with the National Agency for Equal Opportunities, with whom I am participating in the VERA project, carried out by the Catalactica Association. The Vera project is a national study on domestic violence. Participating in this project gave me a broader perspective on the studied phenomenon, and some of the information I consider fundamental in the analysis of domestic violence is included in this article, such as statistical data, social context and literature. Domestic violence, like any other form of violence, is a violation of human rights. This phenomenon must be treated as a public social problem, the causes and effects of which go beyond the sphere of private life.

Keywords: women's rights, triggers of violence, prevention, status restriction, gender equality, domestic violence

Résumé :

Le but de cet article est d'analyser le phénomène de la violence domestique du point de vue des droits de l'homme. Tout au long de l'article, nous présenterons l'évolution des perceptions sur les indicateurs concernant l'égalité des chances, le cadre législatif et la situation des affaires portées devant les tribunaux. Nous pensons également qu'une brève analyse du système d'assistance sociale en Roumanie est essentielle. Il est très important que les facteurs de risque et les déclencheurs établis de la violence domestique soient discutés afin de mieux comprendre la dynamique et les perceptions qui contribuent à de telles manifestations. L'intérêt pour le thème de la violence domestique est né suite à la collaboration avec l'Agence Nationale pour l'Égalité des Chances, dans le cadre de la participation au projet VERA, réalisé par l'Association Catalactica. Le projet VERA est une étude nationale sur la

* Drd., cercetător științific la Institutul de Cercetare a Calității Vieții, e-mail: horia.mihai@iccv.ro

violence domestique. La participation à ce projet a conduit à une perspective plus large sur le phénomène étudié, et certaines informations que je considère fondamentales dans l'analyse de la violence domestique, telles que les données statistiques, le contexte social et la littérature spécialisée, sont incluses dans cet article. La violence domestique, comme toute autre forme de violence, constitue une violation des droits de l'homme. Ce phénomène doit être traité comme un problème social d'intérêt public, ses causes et ses effets dépassant la sphère de la vie privée.

Mots-clés : droits des femmes, déclencheurs de violence, prévention, limitation de statut

Problematika violenței domestice nu este una nouă în societatea românească, dar a devenit o temă de o neașteptată actualitate în perioada de izolare determinată de restricțiile impuse de pandemia de Covid-19.

În cadrul acestui articol îmi propun să atrag atenția asupra unor aspecte referitoare la violența domestică, desprinse în urma realizării proiectului VERA, demarat de către Asociația Catalactica în parteneriat cu Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse (ANES). Scopul demersului de cercetare a fost acela de a măsura gravitatea fenomenului violenței domestice și de a evalua modul prin care instituțiile publice răspund acestei probleme sociale. De asemenea, voi aduce în discuție contextul social și legal din România, raportat la scală internațională pentru a facilita înțelegerea acestei probleme sociale. Proiectul este în curs de desfășurare în anul 2023, motiv pentru care, în cadrul acestui articol, nu pot fi incluse date din ansamblul celor care vor fi publicate la finalizarea cercetării. În schimb, atenția se va concentra pe aspecte referitoare la context și la problematica implicată de combaterea violenței domestice la nivel național. Fenomenul violenței domestice poate fi abordat din perspectiva necesității de a respecta drepturile omului: orice act violent constituie o încălcare evidentă a acestor drepturi.

Violența domestică este definită prin acele „atitudini și conduite cu caracter heteroviolent ce se produc între membrii familiei, în contextul unui climat conflictual sever ce indică o deteriorare semnificativă a funcționalității familiale”¹.

Contextul internațional ne sugerează faptul că, la scară mondială, pandemia de Covid-19 a condus la creșterea numărului de cazuri de violență domestică. Principalul mod prin care pandemia a contribuit la exacerbarea violenței domestice este acela că victimele și agresorii acestora au fost constrânși să își petreacă timpul doar în interiorul casei și cel al gospodăriei lor, fără a avea alternative de petrecere a timpului de muncă, precum și a timpului liber.

¹ Bonea Georgiana în Zamfir Elena, et. al (2015), *Asistenta sociala in Romania după 25 de ani: răspuns la problemele tranziției* – texte selectate

Instabilitatea economică a contribuit, de asemenea, la creșterea tensiunilor familiale, iar în multe cazuri, persoanele cele mai afectate din punct de vedere financiar erau tocmai cei care aveau predispoziții către a comite fapte de violență domestică².

Principalul punct de plecare în cercetarea fenomenului violenței domestice este acela conform căruia violența domestică se manifestă indiferent de clasa socială, nivel educațional sau apartenență religioasă. În vederea analizei factorilor care conduc la violență domestică, trebuie ținut cont de faptul că nivelul educațional și sărăcia nu sunt predictorii perfecți în determinarea predispoziției către comportamente agresive. Violența domestică afectează toate clasele sociale³. În mod cert există anumite diferențe atunci când discutăm despre cazurile care au tendința de a ajunge în observația directă a instituțiilor publice, însă numărul real al cazurilor depășește exponențial ceea ce se raportează.

Lacunele de finanțare ale sistemului instituțional din România creează dificultăți în prevenirea violenței domestice. Parcursul educațional mai scurt al românilor față de media UE⁴, slaba calitate a serviciilor educaționale din multe comunități, la care se adaugă investițiile din ce în ce mai mici în educație, cultura conservator patriarhală, sărăcia și marginalizarea generează riscuri în evoluția culturii către standarde aflate în acord cu idealurile modernității. Chiar datele surprinse de ultimul Recensământ al populației arată că 40,5% din totalul populației rezidente are un nivel educațional scăzut (primar, gimnazial sau fără școală absolvită), 43,5% are un nivel mediu de educație (postliceal, liceal, profesional) și numai 16% un nivel superior⁵. În acest context social dificil, funcționarea instituțiilor responsabile de combaterea violenței domestice este preponderent reactivă.

Cum se ajunge la situații de violență domestică?

Organizația Mondială a Sănătății a realizat în anul 2002 o listă de motive declanșatoare a violenței domestice dintre parteneri. Această listă nu este specifică țării noastre, însă poate fi considerată un punct de plecare în încercarea de a identifica cele mai des întâlnite situații care conduc la violență domestică: „O gamă largă de studii atât din țările industrializate, cât și în țările în curs de dezvoltare au produs o listă remarcabil de consistentă de

² Bettinger-Lopez C. and Bro A., (2020), A Double Pandemic: Domestic Violence in the Age of COVID-19, Council on Foreign Relations

³ Ray, L. (2011). Violence and Society. London: Sage Publications

⁴ Eurostat, (2021), Educational attainment statistics

⁵ Institutul Național de Statistică (2021), Recensământul Populației și Locuințelor, runda 2021

evenimente care pot fi considerate declanșatoare a violenței domestice între parteneri (39-44). Acestea includ: nesupunerea față de bărbat; certurile; faptul că nu a preparat mâncarea la timp; nu se ocupă în mod corespunzător de copii sau casă; interogarea bărbatului cu privire la bani sau posibile parteneri; plecarea femeii din gospodărie fără acordul bărbatului; refuzul de a întreține relații sexuale cu bărbatul; bărbatul o suspectează pe femeie de infidelitate”⁶.

Majoritatea evenimentelor declanșatoare menționate au în comun variabila controlării femeii de către bărbat. Asumarea faptului că femeia trebuie să: dea ascultare soțului/concubinului, să se ocupe corespunzător de copii sau de casă, sau să nu părăsească gospodăria fără acordul bărbatului implică o perspectivă tradițională, patriarhală despre rolurile de gen. „Neavând independență financiară, acces la educație, sănătate, justiție și informare, deseori femeile sunt nevoite să depindă de soții sau partenerii lor”⁷. Constrângerea femeii în sfera domestică prin acte de violență este caracteristică societăților premoderne și are rădăcini în feudalism. Pentru persoanele care au numit aceste motive ca factori declanșatori ai violenței domestice, rolul femeii este unul de supunere față de partener, limitat la activități din sfera casnică. Societățile în care ponderea acestui tip de relații este ridicată sunt adesea în curs de dezvoltare. Capacitatea unei astfel de societăți de a evolua atât economic, cât și civilizațional este mărginită de factori culturali, care constrâng jumătate din populația activă în spațiul privat al locuinței sau proprietății. În general nu putem vorbi despre societăți omogene din punct de vedere al atitudinilor față de rolurile de gen. Există tendința ca persoanele cu un nivel educațional mai ridicat, adesea din mediul urban, să urmeze într-o mai mare măsură decât cele din mediul rural, modele democratice, partenoriale în relația de cuplu.

Factorii declanșatori identificați de victimele violenței domestice din România, care au participat în cadrul proiectului menționat, sunt: diverse forme de dependență ale agresorului – dependența de alcool, dependența de jocuri de noroc (inclusiv „păcănele”), consumul de droguri, alte vicii; boli psihice; frustrări accentuate; munca din gospodărie, responsabilitățile familiale; modificări în viața sau dinamica familiei; diverse evenimente care țin de mediul profesional; atașamentul emoțional exagerat; gelozia excesivă; contextul de viață stresant, datorat crizei sanitare din perioada de pandemie⁸.

⁶ WHO 2002, World report on violence and health. Geneva

⁷ Bulgaru A (coord.), Albu D., Berna M. (2019), *Drepturile femeilor. O viață fără violență este dreptul fiecărei femei*, Editura IRDO, București

⁸ CCSAS, (2018), Studiu național privind prevalența diferitelor forme de violență împotriva femeilor în cadrul proiectului „Sprijin pentru implementarea Convenției de la Istanbul în România”, p. 112

Atunci când discutăm despre problema violenței domestice, nu putem spune că există cauze directe, ci, mai de grabă, factori de risc. Un bun exemplu, în acest sens, îl constituie consumul de alcool. Nu există o relație de cauzalitate directă între consumul de alcool și violența domestică, în schimb, putem spune că, persoanele care au tendințe violente sunt mai predispușe să își manifeste aceste tendințe atunci când consumă alcool, care devine un factor facilitator al comportamentelor necontrolate, inclusiv al celor agresive⁹.

În anul 2014, una din patru femei din România declara faptul că a fost agresată fizic sau sexual de către partener. În același an, 6% dintre participantele la studiu raportau că au fost victime ale violenței domestice în ultimele 12 luni¹⁰. Prin comparație, în anul 2022, numai una din cinci femei din Uniunea Europeană raporta acte de violență domestică¹¹. Chiar dacă diferențele dintre cele două studii sunt de numai cinci procente, trebuie să luăm în considerare faptul că tendința la nivelul Uniunii Europene este de scădere a ratei violenței domestice, situație pe care nu o putem constata și despre societatea românească. Este probabil ca efectele pandemiei de Covid-19 să fi contribuit la creșterea procentului de femei care au fost agresate. De asemenea, trebuie luat în considerare faptul că raportarea violenței domestice în România este limitată, mai ales dacă discutăm despre declararea acesteia în cadrul unei anchete sociologice pe bază de chestionar. În cele mai multe cazuri victima se teme de agresor și nu recunoaște public dificultățile prin care trece. Mai mult, știind că va continua să locuiască în aceeași casă cu acesta, având în grijă copii minori, victima tipică a violenței domestice dezvoltă un sentiment de neajutorare și nu reclamă agresivitatea partenerului de viață.

Trebuie menționat faptul că, în ciuda asumpțiilor existente la nivelul cunoașterii comune, violența domestică nu este unidirecțională din perspectiva genului. Un aspect relevant în abordarea fenomenului violenței domestice îl reprezintă conștientizarea faptului că relația victimă-agresor nu este în toate cazurile determinată de genurile celor doi. Cercetarea realizată de Institutul CCSAS, din anul 2018, pentru ANES, sugerează faptul că „soțul sau partenerul este menționat ca victimă de 9% dintre respondenți”¹². Dramele

⁹ Sontate KV, Rahim Kamaluddin M, Naina Mohamed I, Mohamed RMP, Shaikh MF, Kamal H, Kumar J., (2021), Alcohol, Aggression, and Violence

¹⁰ United Nations Women, (2015), Prevalence Data on Different Forms of Violence against Women

¹¹ European Parliament, (2022), Violence against women in the EU

¹² CCSAS, (2018), Studiu național privind prevalența diferitelor forme de violență împotriva femeilor în cadrul proiectului „Sprijin pentru implementarea Convenției de la Istanbul în România”, p. 43

victimelor violenței domestice trebuie luate în serios indiferent de genul acestora sau intensitatea actului agresiv.

Percepțiile românilor despre violența domestică

Atitudinile românilor s-au schimbat radical în ultimii 20 de ani privind tematica violenței domestice. Studiile realizate arată că schimbarea cea mai pregnantă este cea referitoare la amenințările dinspre soț către soție. În anul 2003, numai 28% dintre respondenți declarau faptul că ei consideră foarte grave amenințările, în timp ce în anul 2022, acest procent a ajuns la 75% – arată datele Barometrului Violenței de Gen, realizat de către Centrul FILIA¹³.

Putem spune că în ultimii 20 de ani atitudinile românilor s-au polarizat înspre extreme. Un bun exemplu este cel al violenței sociale. În anul 2003 sub 3% dintre respondenți considerau că nu este deloc grav că „Un bărbat nu își lasă partenera să aibă un grup de prietene/prieteni”, procentul a crescut în 2022 la peste 6% dintre respondenți, care consideră deloc grav că „O femeie nu este lăsată să aibă un grup de prietene/prieteni”. Polarizarea reiese din răspunsurile celor se situează antagonic la aceleași întrebări și considerau în anul 2003 foarte gravă situația în proporție de 26%, procent care a crescut în 2022 la 46%¹⁴. De aici rezultă faptul că în populația țării există un segment a cărui predispoziție către acte de violență domestică, fie ele chiar în forma socială, s-a agravat. Modificarea în timp a percepțiilor românilor despre idealurile egalității de gen sugerează un tablou social optimist, în care sunt înregistrate progrese constante. Trebuie menționat însă faptul că a apărut și un efect invers, de rezistență la discursurile care promovează egalitatea de gen¹⁵.

Din datele colectate de Centrul FILIA¹⁶ în vederea realizării Barometrului Violenței de Gen¹⁷ reiese că cei mai importanți predictorii ai atitudinilor față de violența domestică sunt educația și genul. Decalajele dintre bărbații cu studii superioare și cei cu studii elementare este „de 29%... în legătură cu bărbații care le interzic partenerelor să iasă în oraș neînsoțiți”¹⁸. Necesitatea ca bărbatul să-i ofere

¹³ Băluță I., Tufiș C. (2022), *Barometrul violenței de gen 2022. Violența împotriva femeilor în România: reprezentări, percepții*, Presa Universitară Clujeană, Editura Dota

¹⁴ *Idem.*

¹⁵ Grünberg L. (coord), Rusu A., Samoilă E. (2019), *Barometrul de gen: România 2018*, Centrul FILIA, Editura Hecate, București

¹⁶ Centrul FILIA este o organizație feministă care militează pentru solidaritate, incluziune socială, egalitate de gen.

¹⁷ Băluță I., Tufiș C., *Barometrul violenței de gen 2022. Violența împotriva femeilor în România: reprezentări, percepții* <https://centrulfilia.ro/new/wp-content/uploads/2022/12/Barometrul-Violenta-de-Gen.-Romania-2022.pdf>

¹⁸ *Idem.*

acordul partenerei sale pentru ca ea să poată părăsi locuința implică periclitarea drepturilor și libertăților acesteia în vederea asigurării controlului de către bărbat.

În ceea ce privește diferențele de atitudine între cele două genuri, „Decalajul maxim este de 12% în cazul interzicerii de a-și folosi banii cum doresc, urmat de 10% în cazul interdicției de a-și căuta un loc de muncă”¹⁹. Atunci când discutăm despre „interzicerea de a-și folosi banii cum doresc” pot interveni o serie de variabile. Din modul în care este formulată întrebarea, reiese că ne referim la banii pe care persoana de gen feminin i-a obținut prin capacități proprii, situație în care constrângerile partenerului intră sub incidența legii. Cu toate acestea, dacă întrebarea este adresată unei familii în care principala sursă de venit este salariul partenerului, atunci „interzicerea de a-și folosi banii cum doresc” poate fi justificată. Violența economică reprezintă o formă gravă de violență de gen, care se manifestă în majoritatea cazurilor prin controlarea veniturilor obținute de parteneră, confiscarea veniturilor din asistență socială sau interzicerea căutării unui loc de muncă. În ciuda existenței unor variabile contextuale în cazul „interzicerii de a-și folosi banii cum doresc”, în mod cert, „interdicția de a-și căuta un loc de muncă” nu ar trebui considerată numai un act de violență economică, ci și unul de violență psihologică sau socială. Femeile cărora le este interzisă participarea pe piața muncii sunt, de fapt, supuse unui act de limitare a statusului și reducerea acesteia la exercitarea rolului de concubină, soție sau mamă. Astfel de atitudini au efecte negative nu doar asupra femeilor, ci asupra gradului de civilizare dintr-o societate. În același timp, constituie tot atâtea cazuri de încălcare a drepturilor omului.

Legislația și cazurile de violență domestică

Existența unei legislații adecvate este un punct de plecare necesar în combaterea violenței domestice. Alături de cadrul legislativ este importantă cunoașterea și conștientizarea prevederilor acesteia de către populație. În acest sens, amintesc faptul că: „Procentul respondenților care știu de existența unei legi referitoare la violența domestică este de 57%, cu o proporție mai ridicată în rândul bărbaților (62% față de 51% în cazul femeilor), al celor cu studii medii și superioare (60-66% față de 50% în cazul celor cu studii primare), al celor din mediul urban (61% față de 51% în rural) și al locuitorilor regiunii București-Ilfov (73% față de 50-52% în Vest, Nord-Vest și Sud-Est). 1 din 5 respondenți nu știe ce să răspundă”²⁰.

¹⁹ *Idem.*

²⁰ CCSAS, (2018), Studiu național privind prevalența diferitelor forme de violență împotriva femeilor în cadrul proiectului „Sprijin pentru implementarea Convenției de la Istanbul în România”, p. 49

În legislația românească, sintagma utilizată în judecarea cazurilor de violență domestică este „violența în familie”. Luând în considerare schimbarea subordonării organizaționale a Agenției Naționale pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați de la Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, la Ministerul Familiei, Tineretului și Egalității de Șanse, este necesar ca în cuprinsul Hotărârii Guvernului nr. 177/2016, cu modificările ulterioare, sintagma „violență în familie” să fie înlocuită cu sintagma „prevenirea și combaterea violenței domestice”.²¹

Conform legii nr. 217/2003 există prevederi pentru 8 forme de violență domestică: fizică, verbală, psihologică, economică, socială, emoțională, cibernetică și spirituală.

Tablul 1. Cazurile de violență domestică ajunse în judecată în instanțele din România

Anul	2020	2022
Inculpați trimiși în judecată	1331	1478
Victime ale infracțiunilor contra persoanei	267	303
Victime ale omorului	47	38
Victime ale omorului faptă consumată	31	23
Victime ale lovirilor sau altor violențe	170	215
Victime ale vătămării corporale și vătămării corporale din culpă	4	8
Victime ale lovirilor sau vătămărilor cauzatoare de moarte	3	2

Sursa: Ministerul Public 2022²²

România este o țară profund atipică din punct de vedere al informațiilor oficiale referitoare la violența domestică. Atât din numărul de cazuri aflate în curs de soluționare, cât și din informațiile comunicate de reprezentanții Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului (DGASPC) în cadrul cercetării demarate de către Asociația Catalactica, alături de ANES, reiese faptul că rata violenței domestice nu s-a accentuat în perioada pandemică. Această informație contravine tendinței mondiale și ar trebui contestată. Explicația pentru această situație este aceea că numărul declarat al cazurilor de violență domestică reprezintă vârful iceberg-ului, iar realitatea

²¹ Guvernul României, HOTĂRÂRE Nr. 559/2021, din 19 mai 2021

²² Ministerul Public, Parchetul de pe Lângă Înalta Curte de Casație și Justiție (2022), Raportul de activitate pe Anul 2022

socială este complet distinctă de ceea ce ajunge să fie raportat către instanțe sau asistența socială.

Confirmarea faptului că numărul real al cazurilor de violență domestică este mult mai mare decât ceea ce raportează instanțele sau asistența socială reiese din cifrele furnizate de Poliție. „La nivel național, în primele 11 luni ale 2022, numărul faptelor penale în domeniul violenței domestice a crescut cu 13,4%, față de primele 11 luni ale anului 2021, de la 44.522 la 50.531 de fapte.” Întrucât Poliția este prima instituție publică la care apelează victimele violenței domestice, numărul cazurilor în care intervine poliția este covârșitor mai mare decât numărul persoanelor care apelează la serviciile din asistența socială, sau care demarează o acțiune juridică împotriva agresorului.

Studiu de caz:

Legislația românească a înregistrat progrese referitoare la dezvoltarea capacității de combatere a fenomenului violenței domestice. În prezent, există pârgurile necesare pentru pedepsirea soților și concubinilor care au comis acte de violență domestică, însă numărul condamnărilor este mic. Interesul autorităților pentru gestionarea la standarde internaționale a cazurilor de violență domestică este limitat. Această afirmație poate fi probată de cazul Bălșan, judecat la Curtea Europeană a Drepturilor Omului. CEDO afirmă despre rolul autorităților statului din România în cazul doamnei Bălșan, victimă a violenței domestice, următoarele: „The applicant alleged that she had been subjected to violence by her husband and that the State authorities had done little to stop or prevent it from happening again” – „Autoritățile statului au avut o contribuție minimală în a opri sau a preveni abuzul”²³. Reclamanta era căsătorită cu partenerul abuziv din anul 1979 și susține că din anul 2007 gravitatea violenței domestice s-a intensificat. În acest caz, statul român a refuzat alocarea unui avocat din oficiu pentru reclamantă, decizie pe care CEDO a caracterizat-o ca fiind în afara standardelor juridice internaționale. Instanțele din România au considerat că: „reclamanta a provocat violența în familie și că aceasta nu a fost suficient de gravă pentru a intra sub incidența legii penale”²⁴. Gravitatea actelor de violență domestică în cazul Bălșan includea răni care au necesitat între două și zece zile de îngrijire medicală.

²³ Cauza Bălșan împotriva României (nr. 49645/09) –Hotărârea din 23 mai 2017, <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/B%c4%83l%c8%99an-%c3%aempotriva-Rom%c3%a2niei.pdf>

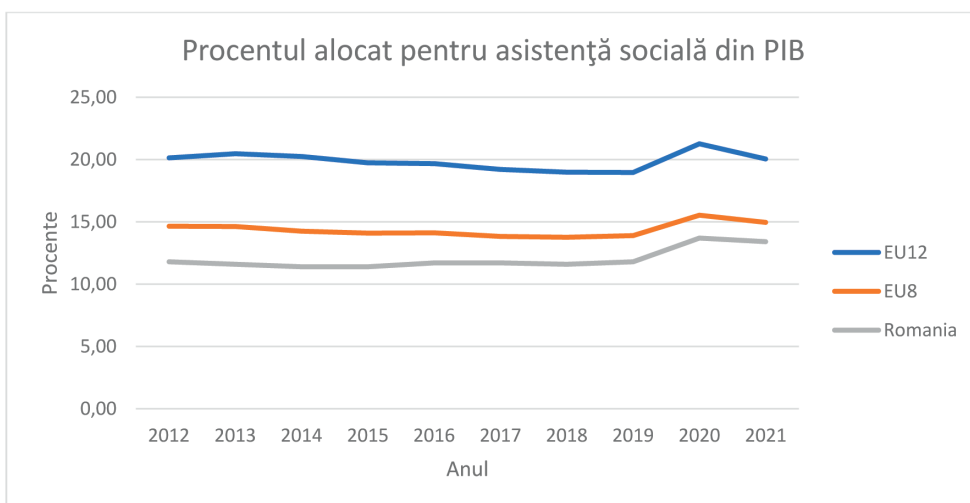
²⁴ Rețeaua VIF, (2017), CEDO condamnă România pentru lipsa de reacție a autorităților într-o cauză privind violența în familie

Implicațiile cazului Bălășan sugerează că simpla existență a cadrului legislativ este insuficientă pentru a combate problema violenței domestice. Efectele negative ale unei culturi patriarhale se pot observa chiar și la nivel instituțional. Atitudinea pasivă a instituțiilor publice pentru cazurile de violență domestică are o contribuție negativă în combaterea fenomenului. Astfel de exemple creează impresia invulnerabilității pentru agresori și legitimează percepțiile conform cărora, statul nu va interveni decisiv în salvarea victimei.

Asistența socială și violența domestică

Reprezentanții domeniului asistenței sociale, care lucrează în mod direct cu victimele și agresorii au relatat echipei de proiect faptul că, la nivelul societății românești, toleranța față de violența domestică este ridicată în comunitățile cu o prevalență mai mare a acestei probleme sociale. Acest tip de comportament este receptat ca unul obișnuit, un fapt oarecare din viața cotidiană. La nivelul de înțelegere al simțului comun nu este sesizată încălcarea drepturilor omului.

În funcție de profilul comunitar, regiune, gradul de marginalizare și capitalul educațional, numărul cazurilor de violență domestică poate varia semnificativ. În general, putem spune că există o tendință ca în comunitățile conservatoare, patriarhale, ponderea cazurilor de violență domestică ajunse în sfera asistenței sociale să fie mai ridicată decât în urbanul mare și localitățile adiacente acestuia, chiar dacă, în sine, conservatorismul nu este un predictor direct al violenței domestice.

Eurostat 2023: matricea gov_10^a

Contrar discursului neoliberal, cât și a cunoașterii comune, asistența socială din România este profund subfinanțată prin comparație cu mediile primelor 12²⁵ state din UE sau a celor nouă state din Estul Europei²⁶. Deși România urmează același parcurs în finanțarea asistenței sociale precum restul Uniunii Europene, procentul din PIB alocat asistenței sociale este constant mai mic decât țările dezvoltate, fiind, totodată, semnificativ mai mic decât ceea ce este oferit în Europa de Est. Această situație are efecte negative asupra capacității statului român de a combate eficient violența domestică și efectele negative ale acesteia.

Dacă ne referim la eficiența investițiilor în asistența socială din România, perspectivele devin chiar mai pesimiste. Un rezultat neașteptat al cercetării demarate de către Asociația Catalactica în parteneriat cu ANES a fost acela conform căruia rolul estimat inițial al centrelor secretizate pentru ocrotirea victimelor violenței domestice a fost mai mic decât se așteptau autoritățile. În anumite județe astfel de centre au fost constant utilizate, însă există destule exemple în care centrele pentru protecția victimelor nu sunt valorificate suficient, persoanele agresate nu apelează la astfel de adăposturi, deși ar avea impetuos nevoie să o facă. Principalul motiv pentru care centrele secretizate adresate victimelor violenței domestice sunt în multe cazuri goale reiese din efectele ordinului de protecție. Atunci când o victimă solicită intervenția Poliției, iar agentul emite un ordin de protecție, agresorul este îndepărtat de la domiciliu, fără a avea posibilitatea de a se întoarce pentru o perioadă de 30 de zile. În ciuda faptului că există excepții, uneori chiar și datorate împăcării victimei cu agresorul, eficiența ordinului de protecție este relativ ridicată, iar nevoia de a se adresa unor centre destinate victimelor apare drept una scăzută. Înființarea unor astfel de centre ar trebui considerată un demers benefic; problema apare în momentul în care respectivele centre nu sunt utilizate, dar statul continuă să le mențină funcționale în detrimentul investirii în alte tipuri de servicii sociale, de pildă unele care să permită depășirea traumei sau să faciliteze integrarea pe piața muncii a victimei.

Pentru a îmbunătăți eficiența sumelor alocate pentru diminuarea amplitudinii fenomenului violenței domestice este nevoie de o sporire a măsurilor de prevenție, care pot fi descrise ca limitate în momentul actual și mai ales a unor facilități de incluziune socială atât pentru victime cât și pentru agresorii. Un bun exemplu de serviciu public existent care ar trebui dezvoltat este cel al consilierii vocaționale și extinderea acestuia pentru a include și agresorii.

²⁵ EU12 – Germania, Danemarca, Franța, Italia, Spania, Irlanda, Austria, Suedia, Finlanda, Țările de Jos și Portugalia

²⁶ EU 9 – Polonia, Ungaria, Croația, Slovenia, Slovacia, Lituania, Letonia, Estonia și Cehia

Câteva concluzii

Chiar dacă la nivel legislativ România a progresat semnificativ în vederea alinierii cu obiectivele Convenției de la Istanbul, rețeaua de servicii publice din sfera asistenței sociale este în continuare concentrată în orașele reședință de județ. Această limitare generează clivaje între accesul persoanelor din urbanul mare față de cele din urbanul mic sau mediul rural. Conform hărții serviciilor publice pusă la dispoziție de către Ministerul Muncii și Justiției Sociale, pentru ca o persoană dintr-un sat marginalizat să aibă acces la servicii publice de consiliere psihologică și vocațională, aceasta poate fi pusă în situația în care să trebuiască să se deplaseze în anumite cazuri chiar peste o sută de kilometri față de domiciliul său.

Una dintre soluțiile prin care se pot remedia aceste limitări este aceea de a facilita parteneriatele public-privat, dintre organizații nonguvernamentale și instituțiile publice. Susținerea organizațiilor nonguvernamentale în a oferi servicii în zonele cele mai afectate de sărăcie, marginalizare și probleme sociale precum violența domestică poate reprezenta singura soluție pe termen scurt și mediu pentru a oferi căi realiste în depășirea dificultăților cu care populația din afara orașelor mari se confruntă.

Pe termen lung, la nivel cultural este așteptată schimbarea percepțiilor și reprezentărilor față de violența domestică, în sensul că aceasta nu este un fapt de viață privată, care se rezolvă (sau nu) tot în privat, ci o problemă socială care trebuie tratată cu seriozitate atât de către instituțiile statului, cât și de fiecare membru al comunității căreia victima îi aparține.

Împuternicirea victimelor astfel încât să devină apte să reclame abuzurile săvârșite împotriva lor, să apeleze la sprijinul autorităților pentru a putea depăși problemele cu care se confruntă, ar fi o temă de interes pentru cei care oferă servicii de consiliere psihologică și juridică victimelor violenței domestice.

Abordarea violenței împotriva femeilor în termenii respectului drepturilor omului ar permite schimbarea de perspectivă asupra problematicii respective, de la una surprinsă în cadrele învechite ale societății patriarhale la o abordare postmodernă, flexibilă, europeană.

Bibliografie:

- Băluță I., Tufiș C., *Barometrul violenței de gen 2022. Violența împotriva femeilor în România: reprezentări, percepții* <https://centrulfilia.ro/new/wp-content/uploads/2022/12/Barometrul-Violenta-de-Gen.-Romania-2022.pdf>

- Bettinger-Lopez C. and Bro A., (2020), A Double Pandemic: Domestic Violence in the Age of COVID-19, Council on Foreign Relations
- Bonea Georgiana în Zamfir Elena, et. al (2015), *Asistenta sociala in Romania dupa 25 de ani: răspuns la problemele tranziției – texte selectate*
- Bulgaru A (coord.), Albu D., Berna M. (2019), *Drepturile femeilor. O viață fără violență este dreptul fiecărei femei*, Editura IRDO, București
- CCSAS, (2018), Studiu național privind prevalența diferitelor forme de violență împotriva femeilor în cadrul proiectului „Sprijin pentru implementarea Convenției de la Istanbul în România”
- Consiliul Europei, (2022), Romania has improved protection of women from domestic violence, but progress needed on definition of rape
- Curtea Europeană a Drepturilor Omului (2016), Bălășan vs România
- European Parliament, (2022), Violence against women in the EU
- Eurostat 2023: matricea gov_10^a
- Eurostat, (2021), Educational attainment statistics
- Grünberg L. (coord), Rusu A., Samoilă E. (2019), Barometrul de gen: România 2018, Centrul FILIA, Editura Hecate, București
- <https://evaw-global-database.unwomen.org/en/countries/europe/romania> – accesat la data de 20.06.2023
- <https://violentaimpotrivafemeilor.ro/cedo-condamna-romania-pentru-lipsa-de-reactie-a-autoritatilor-intr-o-cauza-privind-violenta-in-familie/> – accesat la data de 20.06.2023
- <https://www.coe.int/en/web/portal/-/romania-has-improved-protection-of-women-from-domestic-violence-but-progress-needed-on-definition-of-rape> – accesat la 20.06.2023
- Institutul Național de Statistică (2021), Recensământul Populației și Locuințelor, runda 2021
- Ministerul Public, Parchetul de pe Lângă Înalta Curte de Casație și Justiție (2022), Raportul De Activitate Pe Anul 2022
- Ray, L. (2011). *Violence and Society*. London: Sage Publications
- Reteaua VIF, (2017), CEDO condamnă România pentru lipsa de reacție a autorităților într-o cauză privind violența în familie
- Sontate KV, Rahim Kamaluddin M, Naina Mohamed I, Mohamed RMP, Shaikh MF, Kamal H, Kumar J., (2021), Alcohol, Aggression, and Violence: From Public Health to Neuroscience. *Front Psychol.* 20;12:699726. doi: 10.3389/fpsyg.2021.699726. PMID: 35002823; PMCID: PMC8729263.

- United Nations Women, (2015), Prevalence Data on Different Forms of Violence against Women
- World Health Organization 2002, World report on violence and health. Geneva
- Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și tratament între bărbați și femei cu modificările și completările ulterioare;
- Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie cu modificările și completările ulterioare;
- Legea nr. 35/2017 privind completarea art. 23 din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie;
- Legea nr. 174/2018 privind modificarea și completarea Legii nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie;
- Legea nr. 212/2019, privind modificarea alin. (1) al art. 30 din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice.

II. RECENZII

RAPORT DE PROGRES GLOBAL PRIVIND INDICATORII OBIECTIVULUI 16 PENTRU DEZVOLTARE DURABILĂ: UN APEL LA ACȚIUNE PENTRU PACE, JUSTIȚIE ȘI INCLUZIUNE (UNODC, OHCHR, UNDP, 2023)

ADINA – MARIA NIKOLIĆ

Abstract:

The global progress report was produced by the United Nations Development Programme, the United Nations Office on Drugs and Crime, and the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. It is the first report providing a comprehensive analysis of the progress made in achieving the targets outlined in Goal 16, for which there is sufficient data. Based on the available information, the report authors urge decision-makers to recognize that the current pace of change is insufficient to address some of the most significant challenges people are facing today. The inclusion of Goal 16 in the 2030 Agenda for Sustainable Development acknowledged that peace, justice, inclusion, and development are closely interconnected, and all of them are equally necessary to create the fundamental conditions for implementing and achieving the other goals.

Keywords: 2030 Agenda, progress, sustainable development, action, peace, justice, inclusion

Résumé :

Le rapport d'avancement mondial a été produit en 2023 par le Programme des Nations Unies pour le développement, l'Office des Nations Unies contre la drogue et le crime et le Haut-Commissariat des Nations Unies aux droits de l'homme, étant le premier à présenter une analyse synthétique des progrès réalisés dans la réalisation des objectifs, cibles fixées par l'objectif de développement durable 16, pour lesquelles il existe suffisamment d'informations. Ainsi, sur la base des informations disponibles, les auteurs du rapport exhortent les décideurs à se rendre compte que le rythme actuel du changement est insuffisant pour relever certains des défis les plus importants auxquels l'humanité est aujourd'hui confrontée. L'inclusion de l'objectif 16 dans le Programme de développement durable à l'horizon 2030 témoigne de la reconnaissance du fait que la paix, la justice, l'inclusion et le développement sont étroitement

* E-mail: adina.nikolic@irdo.ro

liés et que tous ces éléments sont nécessaires pour créer les conditions fondamentales nécessaires à la mise en œuvre et à la réalisation des autres objectifs envisagés.

Mots-clés : Agenda 2030, progrès, développement durable, action, paix, justice, inclusion

Anul 2015 a reprezentat momentul de cotitură al istoriei recente, când liderii lumii au conchis imperiozitatea luării unor măsuri concrete în direcția protejării planetei și, inerent, crearea unui viitor mai bun pentru umanitate. Ca atare, s-a stabilit un set ambițios de 17 obiective, menit să abordeze aspecte legate de bunăstarea oamenilor, protejarea planetei și promovarea prosperității, cunoscut sub denumirea de Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă.

Acum, opt ani mai târziu, se constată că evoluția în implementarea acestei agende deviază cu mult de la traiectoria corectă și că progresul către atingerea obiectivului de dezvoltare durabilă (ODD) 16, prin care țările își propun să creeze societăți mai pașnice, juste și incluzive, este îngrijorător de lent, în unele cazuri chiar evoluând în direcția greșită.

Astfel, Raportul de progres global¹ prezintă aspecte ce țin de interconectarea obiectivelor și indicatorilor din cadrul ODD 16 al Agendei 2030, care prevede pe lângă cele menționate anterior și facilitarea accesului la justiție pentru toate persoanele, precum și dezvoltarea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile.

Încă din anul 2015, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Biroul ONU pentru Droguri și Criminalitate (UNODC) și Biroul Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului (OHCHR) au lucrat în strânsă colaborare cu instituții naționale și experți pentru a dezvolta metodologii și a spori disponibilitatea informațiilor relevante la nivel național și comparabile la nivel global, în domeniul drepturilor omului, justiției și guvernării. Prin urmare, au fost create mai multe instrumente pentru a satisface cerințele de monitorizare a guvernării, corupției, criminalității, accesului la justiție și pentru a oferi orientări privind aplicarea unei abordări bazate pe drepturile omului asupra informațiilor culese. Cu toate acestea, este necesară o investiție mult mai semnificativă pentru a asigura generarea unor informații precise, fiabile și dezagregate, astfel încât nicio persoană să nu fie neglijată. Aceste informații sunt esențiale pentru elaborarea politicilor naționale și stabilirea priorităților, precum și pentru sporirea transparenței și responsabilității față de cetățeni.

¹ <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-09/undp-unodc-unhchr-global-progress-report-on-sdg-16-indicators.pdf>

După cum relevă datele prezentate în acest raport, se ilustrează în termeni clari stadiul actual al obiectivului 16. Statele regresează în privința obligațiilor în materie de drepturile omului, iar corupția și guvernele neproductive erodează contractele sociale slăbite. Violența și insecuritatea sunt într-o continuă creștere, iar natura conflictelor evoluează, traficul de persoane pare să fie tot mai dificil de detectat, iar discrepanța observată în capacitatea persoanelor de a avea acces la justiție rămâne semnificativă, în special în cazul celor marginalizate. Totodată, există o corelație clară între mită și impactul asupra indivizilor și al afacerilor, femeile sunt subreprezentate la nivelurile superioare ale procesului de luare a deciziilor, realitatea cotidiană devine din ce în ce mai periculoasă și potențial mortală pentru apărătorii drepturilor omului și jurnaliști, în timp ce discriminarea este răspândită la nivel mondial, una din șase persoane confruntându-se cu o situație discriminatorie în ultimele 12 luni.

În acest context, la nivel mondial se observă că încrederea în instituții se diminuează în timp ce sistemele guvernamentale se confruntă cu presiunea așteptărilor cetățenilor. Schimbările neconstituționale de putere subminează statul de drept și drepturile omului, slăbind astfel sistemele de guvernare. Eforturile de reducere a violenței, de facilitare a accesului la justiție, guvernarea incluzivă și stabilirea unor societăți pașnice stagnează sau chiar capătă o conotație negativă. Situația femeilor, conform anumitor indicatori, este mai gravă decât cea a bărbaților – există mai multe femei victime ale violenței sexuale (deși bărbații continuă să fie principalii afectați de violență în general), ele se simt mai puțin în siguranță și se confruntă cu obstacole semnificative în realizarea justiției și reprezentării echitabile..

În pofida acestor aspecte, însă, cursul actual nu este unul inevitabil. Au rămas la dispoziție șapte ani pentru a face schimbările necesare și pentru a intensifica eforturile transformative în vederea atingerii obiectivelor trasate în anul 2015. Astfel, în mod inerent, raportul subliniază necesitatea de a aborda problemele legate de violență, justiție, drepturile omului și guvernare pentru a dezvolta societăți mai pașnice, juste și incluzive, facilitând astfel progresul în toate aspectele Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă.

Principalele obiective monitorizate de indicatorii ODD 16 includ următoarele aspecte denumite generic ținte: reducerea semnificativă a tuturor formelor de violență și ratelor de deces conexe, pretutindeni; stoparea abuzului, exploatării, traficului și a tuturor formelor de violență și torturii copiilor; promovarea statului de drept la nivel național și internațional și asigurarea accesul egal la justiție pentru toți; reducerea semnificativă a fluxurilor ilicite financiare și de armament; consolidarea recuperării și returnării bunurilor furate și combaterea tuturor formelor de crimă organizată; reducerea

semnificativă a corupției și dării de mită în toate formele sale; dezvoltarea instituțiilor eficiente, responsabile și transparente la toate nivelurile; asigurarea procesului decizional receptiv, incluziv, participativ și reprezentativ la toate nivelurile; extinderea și consolidarea participării țărilor în curs de dezvoltare în instituțiile de guvernare globală; asigurarea identității legale tuturor, inclusiv înregistrarea nașterii, asigurarea accesului public la informații și protejarea libertăților fundamentale, în conformitate cu legislația națională și acordurile internaționale.

În timp ce națiunile încep să se redreseze în urma pandemiei de COVID-19 și a impactului său asupra economiei, apar treptat alte crize. Conflictul armat din Ucraina a generat o creștere a prețurilor alimentelor și energiei la nivel global. Inflația semnificativă și povara datoriilor cu care se confruntă multe țări amplifică incertitudinea și fac dificilă asigurarea mijloacelor de trai, mai ales pentru cei deja marginalizați. Schimbările climatice și pierderea biodiversității au condus la tipare meteorologice imprevizibile, caracterizate de căldură extremă, secetă și inundații în diverse regiuni ale lumii, afectând viețile localnicilor și mijloacele de trai.

În ceea ce privește constatările-cheie și implicațiile politicilor, informațiile disponibile relevă faptul că progresele către atingerea ODD 16 au fost minime sau chiar absente de la lansarea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă în 2015. Progrese semnificative s-au înregistrat în aproximativ o treime din țintele obiectivului 16, în timp ce aproximativ un sfert au stagnat sau au înregistrat regres, iar pentru peste 40% dintre ținte încă nu există date suficiente pentru monitorizare. În același timp, accesul la informații a crescut, direct proporțional cu numărul țărilor care au adoptat legi pentru garantarea accesului public la informații, observându-se o creștere cu aproape o treime din 2015 până în prezent.

Cu toate acestea, majoritatea datelor disponibile recente indică faptul că progresele realizate au stagnat sau chiar au regresat începând cu anul 2020. Mai mult, numărul victimelor identificate traficului de persoane a înregistrat prima scădere în ultimii 20 de ani, cel mai probabil din cauza impactului pandemiei de COVID-19 asupra răspunsurilor anti-trafic și asupra capacității de identificare a victimelor. În același timp, inegalitățile structurale și noile provocări adaugă o presiune suplimentară asupra instituțiilor pentru drepturile omului, ținând cont de populația globală a deținuților și de numărul în creștere de jurnaliști și apărători ai drepturilor omului uciși. Pe lângă faptul că pandemia de COVID-19 a redus capacitatea țărilor de a detecta traficul de persoane, eliberarea unui număr semnificativ de persoane (condamnați) din

închisorile din întreaga lume în timpul pandemiei a condus la creșterea procentului global al deținuților necondamnați aflați în detenție.

Copiii continuă să fie expuși la violență. La nivel mondial, aproape jumătate dintre aceștia devin victime ale violenței comise de către cei care îi îngrijesc, copiii reprezentând în continuare majoritatea victimelor traficului de persoane. În timp ce în unele părți ale lumii s-a realizat înregistrarea universală a nașterilor, în altele guvernele încă se confruntă cu numeroase provocări, aproximativ 1 din 4 copii cu vârsta sub 5 ani din întreaga lume nefiind niciodată înregistrați oficial. Recent, identitatea legală a fost acordată nu doar prin înregistrarea nașterii, ci și prin intermediul sistemelor naționale de identitate.

Femeile și bărbații sunt afectați în mod diferit de provocările abordate de obiectivul 16. Femeile rămân subreprezentate la nivelurile superioare de luare a deciziilor și suprareprezentate la niveluri mai joase în serviciul public. Creșterea reprezentării femeilor în parlamente are loc prea lent pentru a atinge paritatea cu cea a bărbaților până în 2030. În același timp, bărbații constituie cea mai mare parte a victimelor violenței la nivel mondial și sunt cei mai expuși la provocările legate de accesul la justiție. Acest lucru este evidențiat de faptul că bărbații reprezintă o proporție mult mai mare decât femeile din numărul persoanelor încarcerate, cu toate că femeile din închisoare au o pondere mai mare din cei reținuți, dar fără sentință. Femeile constituie, de asemenea, cea mai mare parte a victimelor traficului de persoane, fără a menționa violența domestică. În plus, ele se simt mai puțin în siguranță în spațiul public decât bărbații, iar proporția deceselor provocate de conflicte este în creștere pentru femei.

Sărăcia și corupția sunt strâns legate, astfel încât se poate observa că țările cu venituri reduse înregistrează niveluri crescute ale dării și luării de mită. Corupția, exprimată prin mita administrativă, rămâne o problemă la nivel mondial, cu 20% dintre cei care accesează servicii publice declarând că au dat mită în acest scop. De asemenea, violența are o corelație negativă cu nivelurile de educație și sărăcie.

Principalele progrese înregistrate în cadrul indicatorilor privitori la ODD 16 includ creșterea numărului de țări care au adoptat legi pentru a garanta accesul public la informații, progresul în ceea ce privește proporția copiilor sub vârsta de 5 ani înregistrați la naștere, creșterea numărului de instituții naționale independente pentru drepturile omului și o extindere notabilă a disponibilității informațiilor pentru indicatorii ODD 16.

În același timp, principalele obstacole includ creșterea ratei omuciderilor, sporirea numărului de decese ca urmare a conflictelor, reducerea numărului

de victime identificate ale traficului de persoane detectate din cauza capacității reduse de răspuns anti-trafic și de identificare a victimelor, creșterea numărului de deținuți necondamnați, în special în rândul femeilor, creșterea abaterilor în bugetul guvernamental, și numărul în creștere al apărătorilor drepturilor omului, jurnaliștilor și sindicaliștilor uciși. În ceea ce privește instituțiile naționale pentru drepturile omului, deși s-a înregistrat o evoluție de-a lungul ultimilor ani, 6 din 10 state de pe mapamond nu au încă o astfel de instituție la nivel național care să fie aliniată Principiilor de la Paris.²

În esență, impactul acestor piedici asupra indicatorilor ODD 16 influențează celelalte obiective prin faptul că o creștere a ratei de omucidere determină o diminuare a nivelurilor și a ritmului de creștere a PIB-ului per capita.

Cei 24 de indicatori determinați la nivel global pentru evaluarea progresului privind obiectivul 16 pot fi împărțiți în două categorii principale, în funcție de sursă: indicatori bazați pe date administrative și indicatori care au la bază sondaje. În funcție de sursa informațiilor, au fost elaborate de către UNODC, UNDP și OHCHR instrumente metodologice și inițiative diferite de dezvoltare a capacității, pentru a sprijini țările în culegerea informațiilor privind ODD 16. De asemenea, se urmărește sublinierea potențialului utilizării datelor provenite din indicatorii obiectivului 16 pentru a explora perspective în diverse aspecte ale ODD-urilor. Acest demers poate fi urmat de studii suplimentare privind aspecte emergente, cu scopul de a accelera acțiunile către consolidarea de societăți pașnice și prospere pentru toți oamenii și pentru planetă.

Deși cuantificarea efectului pe care progresul sau regresul în ceea ce privește obiectivul 16 îl poate avea asupra realizării celorlalte ODD-uri este o provocare, acest raport își propune să prezinte și impactul piedicilor asupra progresului cu privire la atingerea ODD 16. Ca urmare, ultima parte a raportului este dedicată unui studiu privind impactul violenței asupra dezvoltării economice, în special al violenței criminale, ca exemplu ilustrativ al modului în care obiectivul 16 poate influența celelalte obiective circumscrise Agendei 2030.

Violența criminală nu generează doar costuri directe asupra societății prin pierderea de vieți, ci are și repercusiuni economice indirecte, distorsionând procesele de luare a deciziilor. Impactul violenței poate fi atât direct, prin săvârșirea unui act criminal care cauzează vătămare sau moarte, cât și indirect. Costurile indirecte, cunoscute adesea sub denumirea de costuri adiționale de ordin secund, au diverse efecte adverse asupra economiei, cum ar fi reducerea investițiilor din cauza temerii legate de infracțiuni, scăderea productivității ca rezultat al traumei fizice sau psihologice, diminuarea încrederii în statul

² Principii referitoare la statutul instituțiilor naționale (rezoluția Adunării Generale 48/134).

de drept, diminuarea orelor de muncă și limitarea activităților economice din cauza restricțiilor de deplasare. În situații extreme, poate să conducă chiar la emigrarea indivizilor, din considerente de siguranță.

Implicațiile structurale pe termen lung ale acestor costuri asupra economiei sunt semnificative. Pierderea perceptibilă a securității, generată de slăbirea aplicării legii și diminuarea protecției drepturilor de proprietate privată, creează condiții nefavorabile pentru activitățile antreprenoriale. În plus, activitatea infracțională afectează în mod negativ capacitatea unui stat de a atrage forță de muncă calificată și investiții atât interne, cât și străine. De asemenea, conduce la o reducere a competitivității între companii și la o creștere a incertitudinii în domeniul afacerilor.

Analiza prezentată în acest raport se concentrează asupra impactului criminalității asupra creșterii economice, în încercarea de a determina dacă criminalitatea împiedică progresul economic al țărilor. Teoretic, există mai multe canale prin care criminalitatea poate afecta performanța generală a unei economii și potențialul său de dezvoltare. Un aspect crucial este faptul că activitățile criminale cresc riscul, acționând practic ca o taxă asupra randamentelor investițiilor. Această realocare a resurselor de la utilizarea productivă la activități de protecție influențează negativ acumularea de capital. Prin urmare, atât investițiile private interne, cât și cele străine, au tendința de a scădea.

În plus, criminalitatea subminează încrederea în statul de drept și în instituțiile publice, afectând relațiile sociale și perturbând interacțiunile locale între companii. În general, impactul negativ al criminalității asupra unei economii poate afecta atât investițiile, cât și acumularea de capital uman, împiedicând creșterea economică și dezvoltarea. Efectele multiplicatoare în costurile directe și indirecte ale criminalității amplifică consecințele economice, generând repercusiuni și mai mari asupra economiei în ansamblu.

Cu toate acestea, nu există un consens cu privire la legătura dintre criminalitate și creștere economică. Dovezi mixte privind interrelațiile dintre aceste două aspecte depind în principal de metoda econometrică utilizată și de țara analizată. Activitatea și creșterea economică sunt influențate de o gamă vastă de factori, iar violența criminală, reprezentată de rata omuciderilor, este doar una dintre multele variabile implicate. Simpla comparație a ratelor de creștere în timp cu nivelurile de violență sau comparația între țări nu este suficientă pentru a înțelege pe deplin relația dintre criminalitate și performanța economică. Evoluțiile macroeconomice majore pot acoperi sau masca efectele potențiale ale modificărilor ratei omuciderilor asupra creșterii economice.

Pentru a examina în detaliu relația dintre criminalitate și creșterea economică, este esențială o abordare mai elaborată și nuanțată, care să țină cont

de interacțiunea dintre mai mulți factori și să verifice alte variabile semnificative care ar putea perturba analiza. Acest lucru permite o înțelegere mai precisă a modului în care criminalitatea influențează creșterea economică și totodată oferă informații factorilor de decizie relevanți pentru a elabora strategii eficiente.³

În lumina argumentelor prezentate anterior, devine clară importanța atingerii țintelor stabilite în cadrul obiectivului 16 pentru îndeplinirea tuturor celorlalte ODD-uri care au impact asupra ratei omuciderilor, dat fiind faptul că multe dintre aceste obiective și țintele asociate sunt interconectate și generează efecte combinate. În mod ideal, un sistem de justiție penală eficient ar trebui să promoveze statul de drept și drepturile omului, asigurând anchete obiective, urmărire penală promptă și pronunțarea corectă a sentințelor pentru cei găsiți vinovați de omucideri. În plus, îmbunătățirile aduse indicatorilor obiectivului 16 pot să creeze sinergii multiple cu alte ținte ale ODD, cum ar fi cele referitoare la combaterea sărăciei, accesul la servicii de bază și crearea unui mediu economic stabil, favorabil investițiilor, care poate genera locuri de muncă și, implicit, oferi ajutor celor mai defavorizați să avanseze în ierarhia socială. Dacă creșterea economică se reflectă efectiv în politici sociale și de redistribuție, aceste aspecte vor constitui un stimulent pentru ca indivizii să se implice mai puțin în activități criminale, contribuind astfel la îmbunătățirea progresului socio-economic al statelor.

Ca atare, există dovezi tot mai clare cu privire la legăturile strânse dintre abordarea societăților pașnice, juste și incluzive și eradicarea sărăciei și inechității. Mai mult, se observă aspectele dezvoltate *a priori*: reducerea omuciderilor poate avea un impact semnificativ asupra PIB-ului, calitatea sistemelor de guvernare influențează rezultatele dezvoltării și respectarea drepturilor omului reprezintă fundamentul principiului de a nu lăsa pe nimeni în urmă. Așadar, dacă se integrează acțiunile colective, angajamentul politic și deciziile prompte, încă există posibilitatea de a atinge obiectivele referitoare la pace, justiție și incluziune.

³ Pentru detalii suplimentare despre metodele utilizate în analiza curentă a se vedea anexa metodologică a raportului, disponibilă online la adresa <https://www.undp.org/publications/global-progress-report-sustainable-development-goal-16-indicators-wake-call-action-peace-justice-and-inclusion>

RAPORT „PROGRESUL ÎN REALIZAREA OBIECTIVELOR DEZVOLTĂRII DURABILE – SITUAȚIA EGALITĂȚII DE GEN 2023” (UN WOMEN, UN DESA, 2023)

DANIELA ALBU

Abstract:

In the year 2000, with the beginning of a new millennium, world leaders pledged to fight poverty, hunger, gender inequality and environmental degradation, improve access to education, health services and safe drinking water. The Millennium Declaration outlined 8 development goals. But because, in 2025, these objectives were only partially met at the deadline, and poverty had not been eradicated, on the occasion of the Development Summit, the 2030 Agenda for Sustainable Development was adopted – a global action program that promotes balance between the three dimensions of sustainable development – economic, social and environmental. The agenda includes 17 sustainable development goals (SDGs) through which the world's states commit to eradicating extreme poverty, combating inequalities and protecting the planet, by 2030.

This Report is an annual UN publication that takes a thorough X-ray of the state of gender equality globally as reflected in the analysis of the state of progress in achieving each of the 17 goals of the 2030 Agenda. Each of the other 16 objectives is closely related to objective 5 – gender equality, being able to positively or negatively influence its achievement. Emphasising the connection and interdependence between the SDGs, the authors of the Report demonstrate through the collected data how, according to the domino principle, the failure of one of the objectives can endanger the fulfilment of all the others. Without gender equality there can be neither progress nor prosperity. The Report analyses the objectives of sustainable development from the perspective of the progress made regarding gender equality. But this exercise can be replicated for each individual goal, to see how obstacles in the achievement of one goal can also affect the progress of the others. In order for the 2030 Agenda not to fail, to at least partially achieve the transformation of our world, it becomes urgent to develop laws and policies that advance both gender equality and each of the objectives of sustainable development. As the Report concludes, gender equality currently remains an increasingly difficult goal to achieve globally.

Keywords: Agenda 2030, gender equality, sustainable development, SDGs, indicators, progress in SDGs, challenges in attaining SDG 5

* E-mail: Daniela.albu@irdo.ro

Résumé :

En 2000, à l'aube d'un nouveau millénaire, les dirigeants du monde se sont engagés à lutter contre la pauvreté, la faim, les inégalités entre les sexes et la dégradation de l'environnement, et à améliorer l'accès à l'éducation, aux services de santé et à l'eau potable. La Déclaration du Millénaire a défini 8 objectifs de développement. Mais parce que ces objectifs n'ont été que partiellement atteints à l'échéance, en 2015, et que la pauvreté n'a pas été éradiquée, à l'occasion du Sommet sur le développement, l'Agenda 2030 pour le développement durable a été adopté – un programme d'action mondial qui promeut l'équilibre entre les trois dimensions du développement durable – économique, social et environnemental. L'agenda comprend 17 objectifs de développement durable (ODD) à travers lesquels les États du monde s'engagent à éradiquer l'extrême pauvreté, à lutter contre les inégalités et à protéger la planète, tous ces objectifs devant être atteints d'ici 2030.

Ce rapport est une publication annuelle des Nations Unies qui dresse un portrait approfondi de l'état de l'égalité des sexes dans le monde, comme le reflète l'analyse de l'état des progrès dans la réalisation de chacun des 17 objectifs de l'Agenda 2030. Chacun des 16 autres objectifs est étroitement lié à l'objectif 5 – égalité des sexes, pouvant influencer positivement ou négativement sa réalisation. Soulignant le lien et l'interdépendance entre les ODD, les auteurs du Rapport démontrent à travers les données collectées comment, selon le principe des dominos, l'échec de l'un des objectifs peut mettre en danger la réalisation de tous les autres. Sans égalité des sexes, il ne peut y avoir ni progrès ni prospérité. Le Rapport analyse les objectifs du développement durable du point de vue des progrès réalisés en matière d'égalité des sexes. Mais cet exercice peut être reproduit pour chaque objectif individuel, afin de voir comment les obstacles rencontrés dans la réalisation d'un objectif peuvent également affecter la progression des autres. Pour que l'Agenda 2030 néchoue pas et réalise au moins partiellement la transformation de notre monde, il devient urgent d'élaborer des lois et des politiques qui font progresser à la fois l'égalité des sexes et chacun des objectifs du développement durable. Comme le conclut le rapport, l'égalité des sexes reste actuellement un objectif de plus en plus difficile à atteindre à l'échelle mondiale.

Mots-clés : Agenda 2030, égalité des sexes, développement durable, ODD, indicateurs, progrès dans les ODD, défis dans la réalisation de l'ODD 5

În data de 7 septembrie 2023, Departamentul Națiunilor Unite pentru Afaceri Economice și Sociale (UN DESA) și Entitatea ONU pentru egalitatea de gen și emanciparea femeilor (UN Women) au lansat ediția din acest an a Raportului „*Progresul în realizarea obiectivelor dezvoltării durabile – situația egalității de gen 2023*”¹.

Raportul redă un tablou complex al tendințelor actuale privind egalitatea de gen și lansează un avertisment că dacă aceste tendințe vor fi în creștere,

¹ „*Progresul în realizarea obiectivelor dezvoltării durabile – situația egalității de gen 2023*” UN Women and United Nations Department of Economic and Social Affairs, Statistics Division 2023, SUA <https://www.unwomen.org/sites/default/files/2023-09/progress-on-the-sustainable-development-goals-the-gender-snapshot-2023-en.pdf>

peste 340 de milioane de femei și fete de pe glob vor ajunge să trăiască în condiții de sărăcie extremă până în 2030. Conform Raportului, discrepanța dintre bărbați și femei în ceea ce privește ocuparea unor posturi de decizie stagnează ca și până acum. Tinerile femei vor continua să petreacă cu 2,3 ore pe zi mai mult decât bărbații cu munca neremunerată și munca în gospodărie.

Raportul din acest an acordă o atenție specială categoriei femeilor vârstnice arătând că, potrivit datelor colectate, acestea se confruntă cu rate mai mari de violență și sărăcie decât bărbații. Pe măsură ce societățile îmbătrânesc la nivel mondial, femeile vârstnice pot avea contribuții valoroase la viața comunității, dar pentru aceasta este nevoie ca drepturile să le fie recunoscute și susținute.

Concluzia autorilor Raportului este că în ciuda eforturilor globale, omenirea nu reușește să realizeze egalitatea de gen, fără de care nu poate exista nici progres, nici prosperitate, iar lipsa prioritizării acestora de către guverne poate pune în pericol și realizarea celorlalte obiective ale Agendei 2030, ceea ce înseamnă că este posibil ca statele lumii să nu își poată îndeplini angajamentele asumate.

Nicio țară de pe glob nu a reușit să elimine violența partenerilor de cuplu. Doar 27 de țări au sisteme funcționale de monitorizare și de alocare bugetară pentru egalitatea de gen și împuternicirea femeilor; numărul femeilor afectate de conflicte nu numai că a crescut în 2022 cu 50% față de 2017, dar consecințele acestor conflicte de multe ori s-au soldat cu decesul victimei; se estimează că aproximativ 110 milioane de tineri vor abandona școala în 2030; discrepanța dintre câștigurile femeilor și ale bărbaților rămâne foarte mare. Doar 61,4% dintre femeile aflate în puterea vârstei ocupă locuri de muncă comparativ cu procentul de 90% reprezentând bărbații.²

În prima secțiune a Raportului intitulată „*Nicio femeie sau fată nu trebuie lăsată în urmă pe drumul dezvoltării. Să acordăm o atenție specială femeilor vârstnice*”, se arată că femeile vârstnice sunt adesea trecute cu vederea în discuțiile despre drepturile femeilor și egalitatea de gen. La nivel global se prelungește rata de viață. Bolile cronice, afecțiunile specifice vârstei și depresia influențează calitatea vieții lor și sunt prezente în rate mai mari în rândul femeilor în vârstă, comparativ cu bărbații. Ratele de sărăcie și violență sunt mult mai ridicate pentru acestea decât pentru bărbații vârstnici. În Raport se arată că la nivel global există foarte multe prejudecăți și stereotipuri adânc înrădăcinate despre persoanele în vârstă care alimentează atitudinea negativă față de acestea și perpetuează o normalizare a violenței și a abuzului la vârstă

² <https://bit.ly/gender-snapshot-2023>, UN Women and United Nations Department of Economic and Social Affairs, Statistics Division 2023

înaintată. Toate politicile și serviciile de prevenire și gestionare a actelor de violență vizează de obicei tinerele și femeile în puterea vârstei, neglijând situația femeilor vârstnice.

Autorii Raportului menționează că un sondaj efectuat în mai multe țări (Albania, Bosnia și Herțegovina, Kosovo, Macedonia de Nord, Republica Moldova, Serbia, Ucraina) cu privire la femeile cu vârste între 60 și 74 de ani arată că 56% dintre acestea s-au confruntat cu violența din partea partenerului.

În ceea ce privește veniturile persoanelor vârstnice, din 116 țări analizate în doar 56 de țări femeile se bucură de accesul universal la pensii. Chiar și în cazul în care pensiile sunt disponibile ele pot avea control limitat asupra modului în care sunt gestionate cheltuielile în familie. Ca urmare a unei mai mari probabilități a întreruperii carierei, a ocupării locurilor de muncă cu jumătate de normă, femeile au câștiguri mai mici decât bărbații, însă ele au fost forțate să facă acest tip de alegeri în viață având în vedere un număr mare de responsabilități și activități de îngrijire în cadrul familiei. Acest tip de muncă, denumită invizibilă, rămâne o muncă neplătită. Insecuritatea economică și perspectiva unei vieți în sărăcie pentru femeile vârstnice sunt favorizate de faptul că femeile sunt predispuse mai mult decât bărbații să rămână văduve, iar acestea rămân cu venituri reduse. În 2023, probabilitatea ca femeile cu vârste între 55 și 59 de ani să trăiască în sărăcie este mai mare comparativ cu a bărbaților. Multe femei ajung la vârstă înaintată fără economii sau beneficii de protecție socială. Violența fizică tinde să scadă odată cu vârsta, dar abuzul psihologic și comportamentele de exercitare a controlului sunt în creștere. Nu este de neglijat nici abuzul financiar și economic, care în cazul femeilor vârstnice sunt forme predominante de violență.

În continuare, Raportul oferă o analiză cuprinzătoare a stării actuale a egalității de gen în legătură cu toate cele 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD) și evidențiază modul în care stadiul actual al progresului în îndeplinirea fiecărui obiectiv în parte afectează realizarea egalității de gen. Sunt enumerate tendințele predominante, lacunele și eșecurile recente în eforturile de atingere a egalității de gen până în 2030.

ODD 1 – Fără sărăcie

Pentru atingerea acestui obiectiv până în 2030 progresul în eradicarea sărăciei ar trebui să fie de 26 de ori mai rapid.

Cu privire la acest obiectiv esențial al Agendei 2030 se estimează că în 30% din țări rata sărăciei extreme în rândul femeilor și fetelor va depăși 11%, ceea ce reprezintă echivalentul ratei sărăciei globale din 2015. Se precizează că, în prezent, una din zece femei trăiește în sărăcie extremă, ceea ce reprezintă un

procent de 10,3%. Autorii raportului sunt de părere că dacă această tendință va continua, 8% din populația de sex feminin, deci 342,4 milioane de femei și fete vor trăi cu mai puțin de 2,15 dolari pe zi.

ODD 2 – Foamete „zero”

Femeile se confruntă cu insecuritatea alimentară în proporție mai mare decât bărbații

Statutul inegal al femeilor în societate și sistemele agroalimentare stimulează vulnerabilitatea la foame. Aproape jumătate dintre femeile din agricultură (49%) lucrează ca lucrători de familie cotizați, primind puțin sau deloc salariu, comparativ cu 17% dintre bărbați.

Raportul semnalează că fără progrese semnificative, aproape una din patru femei și fete (23,5%) se va afla în insecuritate alimentară moderată sau severă până în 2030, ceea ce va împiedica eforturile globale de a pune capăt foametei. Femeile și fetele din Africa Subsahariană sunt cele mai vulnerabile.

ODD 3 – Sănătate și bunăstare

Progresul în reducerea mortalității materne stagnează. Stagnează inegalitățile mari între regiuni

Un rol în această stare de fapt o au sistemele de sănătate fragile, inegalitatea de gen și normele de gen dăunătoare care limitează foarte mult progresul. În Raport se subliniază că între 2000 și 2020 mortalitatea maternă a scăzut cu o treime la nivel global, dar, pe fondul ratelor ridicate de boli infecțioase și complicații la naștere, progresul stagnează din 2015.

ODD 4 – Educație de calitate

Scad șansele de educație pentru fete în învățământul superior. Femeile pierd oportunitățile de a-și dezvolta competențele

Un procent de 60% din fete au studii preuniversitare finalizate, comparativ cu 57% dintre băieți. Conform datelor reiese că atunci când fetele se înscriu la școală, ratele lor de absolvire le depășesc în mod constant pe cele ale băieților în toate nivelurile de învățământ. Cu toate acestea, există fete care nu au fost niciodată școlarizate sau care nu își termină studiile, mai ales în zonele afectate de conflicte. În Afganistan suspendarea învățământului universitar pentru femei a afectat în jur de 100.000 de studente. Se estimează că, în 2023, la nivel global aproximativ 129 de milioane de femei și fete nu vor mai frecventa

școala. Dacă aceste tendințe continuă, în 2030 vor rămâne în afara școlii 110 milioane de femei. Sunt necesare legi și politici care să favorizeze educația pe tot parcursul vieții și să promoveze egalitatea de gen.

ODD 5 – Egalitate de gen

Lipsește angajamentul real pentru realizarea egalității de gen

Prejudecățile profund înrădăcinate împotriva femeilor se manifestă și în accesul inegal la sănătatea sexuală și reproductivă, în slaba reprezentare politică comparativ cu bărbații, în disparitățile economice și în lipsa protecției juridice. Acestea sunt printre principalele cauze care împiedică progresul în realizarea egalității de gen. Datele și dovezile sunt insuficiente pentru a monitoriza progresele și pentru a stimula politica promovării egalității de gen. Se arată că țărilor le lipsesc 44% din datele necesare pentru monitorizarea situației egalității de gen. Combaterea violenței, hărțuirii și abuzului asupra femeilor și fetelor în toate formele, inclusiv online, rămâne esențială pentru egalitatea de gen (ținta 5.2).

Conform datelor obținute de la 120 de țări, se subliniază în Raport că 28 de țări încă nu au legi care să garanteze drepturi egale pentru femei în privința căsătoriei și a divorțului, 67 de țări nu au legi pentru interzicerea discriminării împotriva femeilor, iar în 53 de țări legea nu prevede remunerație egală cu bărbații pentru munca de aceeași valoare.

ODD 6 – Apă curată și sănătate

Tot mai multe femei și fete au acces la apă potabilă. Cu toate acestea agravarea crizei de aprovizionare cu apă amenință progresul în atingerea acestui obiectiv

Agravarea schimbărilor climatice, cererea de apă, poluarea și zeci de ani de utilizare și exploatare necorespunzătoare a resurselor au contribuit la criza de aprovizionare cu apă; în 2023 aproximativ 380 de milioane de femei și fete trăiesc cu resurse scăzute de apă. S-a dezvoltat jurisprudența ecologică axată pe drepturile resurselor sacre, precum apa și pământul, la protecție și conservare. În 2008, Ecuador a devenit prima țară care a acordat Naturii drepturi constituționale. În 2022, 24 de țări au adoptat prevederi similare. În Raport se arată că reprezentarea scăzută a femeilor și a comunităților indigene și locale în gestionarea apei împiedică potențialul de schimbare în bine al unor noi reforme în domeniu.

ODD 7 – Energie curată și la prețuri accesibile

Energia curată și accesibilă poate fi un catalizator al egalității de gen, dar multe femei nu au acces la aceasta

Autorii Raportului concluzionează că accesul universal la electricitate ar putea ajuta la eliminarea sărăciei pentru 185 de milioane de femei până în 2050, iar tranziția la aragazuri moderne ar putea duce la evitarea a 6,5 milioane de decese cauzate de poluarea aerului din interior și ar aduce beneficii în special femeilor în vârstă din mediul rural. Se subliniază și faptul că accesul la energie electrică favorizează informarea, inclusiv online. Având acces la informații femeile pot interveni și combate normele de gen părtinitoare și prejudecățile.

ODD 8 – Muncă decentă și creșterea economică

Datorită întreruperilor parcursului în carieră, responsabilităților de îngrijire și discriminării salariale femeile câștigă doar o treime din venitul obținut prin muncă la nivel global

Din datele analizate rezultă că, în 2019, doar 34% dintre femeile de pe glob obțineau venituri din muncă. Discriminarea la angajare, segregarea ocupațională și probabilitatea ca femeile să lucreze cu jumătate de normă sau să își întrerupă cariera din cauza responsabilităților de îngrijire în cadrul familiei determină inegalitatea veniturilor femeilor față de cele ale bărbaților pe parcursul întregii vieți. Turcia este menționată drept un exemplu pozitiv deoarece diferența de gen s-a redus în această țară de la 29 de puncte procentuale în 2017 la 23 de puncte procentuale în 2021. Pentru reducerea inegalităților sunt necesare politici de sprijinire a părinților care lucrează, precum accesul, la prețuri accesibile, la centre pentru îngrijirea copiilor, la concediu parental plătit atât pentru mame, cât și pentru tați.

ODD 9 – Industrie, inovație și infrastructură

Barierile de gen limitează rolurile femeilor în știință, tehnologie și inovare

Datele globale confirmă barierele cu care se confruntă femeile în implicarea în mod egal cu bărbații în aceste sectoare de activitate. Acestea au de două ori mai puține șanse decât bărbații să cunoască un limbaj de programare pentru computer, iar inventatorii bărbați predomină. În 2020 femeile au efectuat doar una din trei cercetări. Conform datelor recente, absența femeilor din industria emergentă a inteligenței artificiale a avut deja un impact negativ asupra modului în care această tehnologie sprijină femeile și răspunde la nevoile lor.

ODD 10 – Reducerea inegalităților

Normalizarea discriminării de gen sub toate formele subminează drepturile omului

La nivel global, una din șase persoane a suferit o anumită formă de discriminare. Discriminarea rasială pe criterii precum etnia, culoarea pielii sau limba, este printre cele mai răspândite criterii de discriminare cu care se confruntă atât femeile, cât și bărbații. Se estimează că Femeile sunt de două ori mai predispuse decât bărbații să raporteze discriminare pe bază de sex și aproape de două ori mai predispuse să se confrunte cu discriminare bazată pe starea civilă. Pentru atingerea acestui obiectiv sunt necesare legi care să interzică explicit discriminarea, asigurând accesul egal la drepturi, servicii și programe de sprijin pentru victime și grupurile marginalizate.

ODD 11 – Orașe și comunități durabile

Autorii Raportului sunt de părere că deși zonele urbane se dezvoltă rapid, nu se acordă o atenție suficientă nevoilor specifice ale femeilor. Până în 2050, se estimează că 70% din populația feminină a lumii (3,3 miliarde de femei și fete) va trăi în mediul urban. Dacă tendințele actuale continuă, o treime (1,05 miliarde de femei și fete) vor locui în mahalale sau în așezări informale. Femeile se confruntă în multe zone de pe glob cu lipsa securității proprietății și sunt nevoite să locuiască în locuințe informale, improvizate. Astfel de zone sunt cele mai vulnerabile la dezastre precum inundații, incendii, alunecări de teren și fenomene meteo extreme. În orașele lumii femeile cu dizabilități reprezintă aproximativ 18% din populația feminină și se confruntă cu încălcarea drepturilor lor la locuințe adecvate și spații publice accesibile. Un studiu recent, din 2022, a dezvăluit că doar 27% din țările lumii (52 din 190) protejează și promovează în mod explicit drepturile femeilor cu dizabilități și un număr și mai mic (32 din 52) consideră că dizabilitatea este cauzată nu de o deficiență a persoanei, ci de barierele de mediu care limitează opțiunile și oportunitățile persoanelor cu dizabilități. Politicile trebuie să vizeze asigurarea unor orașe accesibile și incluzive care să respecte nevoile tuturor cetățenilor, inclusiv ale celor cu dizabilități.

ODD 12– Consum și producție responsabile; ODD 13 – Acțiune climatică; ODD 14– Viața acvatică; ODD 15 –Viața terestră

Stadiile realizării acestor obiective sunt analizate împreună în cadrul Raportului sintetizându-se modul în care piedicile în îndeplinirea acestora

afectează realizarea egalității de gen, deoarece toate cele patru sunt legate de climă, de mediu, consum și producție. Atingerea acestor obiective rămâne strâns legată de felul în care sunt prevenite și gestionate schimbările climatice la nivel global. Autorii Raportului avertizează că în cazul celui mai pesimist scenariu climatic, numărul femeilor și fetelor care trăiesc în sărăcie ar putea crește cu până la 158,3 milioane (cu 16 milioane mai mult decât numărul total de bărbați și băieți). De asemenea, mai multe femei decât bărbați se vor confrunta cu insecuritatea alimentară. Este necesară atenuarea schimbărilor climatice înainte ca acestea să se agraveze exponențial.

ODD 16– Pace, justiție și instituții puternice

Creșterea numărului femeilor care trăiesc în zone de conflict stagnează dezvoltarea cu consecințe catastrofale pentru generații viitoare.

Conform datelor celor mai recente numărul femeilor și fetelor care trăiesc în zone de conflict era, în 2022, de 614 milioane, cu 50% mai ridicat decât în 2017. Femeile și fetele din zonele afectate de conflicte se confruntă cu sărăcia acută, insecuritatea alimentară și cu un risc crescut de violență.

Perspectivile lor de educație și angajare sunt foarte limitate. În 2023, femeile și fetele din aceste zone vulnerabile au un risc de 7,7 ori mai mare decât cele din alte contexte să trăiască cu mai puțin de 2,15 dolari pe zi.

ODD 17 – Parteneriate pentru realizarea obiectivelor

Se subliniază că este imperativă consolidarea resurselor interne în sprijinul egalității de gen. La nivel global doar una din patru țări are un sistem de urmărire a resurselor alocate pentru egalitatea de gen și împuternicirea femeilor. Este menționat exemplul pozitiv al Serbiei unde bugetarea orientată spre gen a dezvăluit un deficit de finanțare în bugetele pentru agricultură, gospodărirea apei și de silvicultură. În urma acestei analize decidenții au alocat mai multe resurse pentru a sprijini femeile în agricultura ecologică, producția de seră, cultivarea florilor și apicultura. Rezultatul a fost modificarea alocațiilor și creșterea subvențiilor financiare acordate femeilor într-un sector important al economiei.

La jumătatea anului 2030, progresul în ceea ce privește ODD 5 este foarte slab, deși este fundamental pentru realizarea Agendei 2030

În această secțiune este analizat și evaluat progresul privind cele 9 ținte și cei 18 indicatori și subindicatori ai ODD 5. Se remarcă un oarecare

progres privind drepturile funciare, dar lipsa de date poate ascunde situații îngrijorătoare ale femeilor și fetelor care rămân astfel invizibile și nu pot fi monitorizate.

Din analiza fiecărui indicator și subindicator în parte reiese că doar doi indicatori ai obiectivului 5 sunt „aproape de țintă”. Nici unul dintre ceilalți indicatori nu relevă că țintele ar fi „îndeplinite sau aproape îndeplinite”, deci femeile și fetele continuă să fie nedreptățite la nivel global.

Se concluzionează că, deși ne aflăm din punctul de vedere al graficului temporal la jumătatea parcursului în realizarea obiectivelor Agendei 2030, statele lumii nu reușesc să realizeze egalitatea de gen. Aceasta rămâne un obiectiv din ce în ce mai greu de atins.

ISSN: 2668-9499
ISSN-L: 1220-613X

GRATUIT